

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KONYA EVLERİNDE MAHREMİYET VE
TEVAZUNUN MEKANA YANSIMASI

Mustafa Alper DÖNMEZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mayıs-2017
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Mustafa Alper DÖNMEZ tarafından hazırlanan “KONYA EVLERİNDE MAHREMİYET VE TEVAZUNUN MEKANA YANSIMASI” adlı tez çalışması 09//05/2017 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Prof. Dr. Mustafa DEMİRCİ

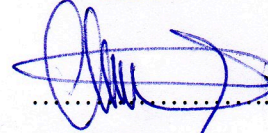
Danışman

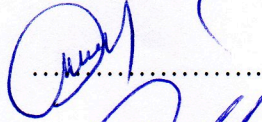
Prof. Dr. Mine ULUSOY

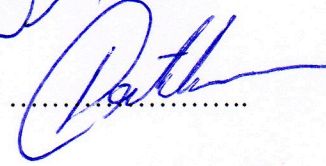
Üye

Yrd. Doç. Dr. Fatih SEMERCI

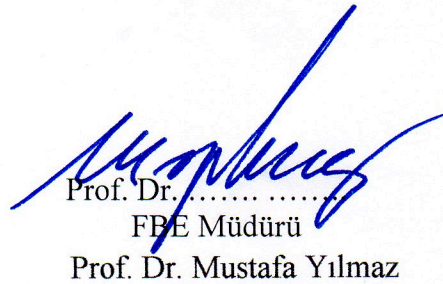
İmza

Yukarıdaki sonucu onaylıyorum.

Prof. Dr. ....
FBE Müdürü
Prof. Dr. Mustafa Yılmaz

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Mustafa Alper DÖNMEZ

Tarih: 09.05.2017

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KONYA EVLERİNDE MAHREMİYET VE TEVAZUNUN MEKANA YANSIMASI

Mustafa Alper DÖNMEZ

**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**

Danışman: Prof. Dr. Mine ULUSOY

2017, 107 Sayfa

Jüri

Prof. Dr. Mine ULUSOY

Prof. Dr. Mustafa DEMİRCİ

Yrd. Doç. Dr. Fatih SEMERCİ

Semavi dinler tarihin başlangıcından bu güne dek geçen sürede mimariyi şekillendiren bir etken olmuştur. Türk halkı içinde özellikle İslam dini mimari şekillenmede önemli bir yer teşkil etmiştir. Bu çalışmada; mimari özellikleri açısından araştırmalara konu olan İslami etkenlerin Konya ilindeki sivil mimariye nasıl yansıdığı araştırılmış ve incelenmiştir. Bu perspektifte bir çalışma Konya bölgesi için ilk kez yapılmıştır. Birinci bölümünde çalışmanın amacı, kapsamı, önemi ve çalışmada izlenen yöntem anlatılmıştır. İkinci bölümde İslamiyet'in genel kaideleri ile İslami değerlerin konut ve şehir oluşumundaki etkilerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde Türk Evi; tanımı, tarihi süreç içindeki gelişimi ve plan tipleri başlıkları altında incelenmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın temelini oluşturan Konya il merkezinden seçilen konut örnekleri tanıtılmış ve bu örnekler üzerinden toplanan tüm veriler (evlerinin plan, malzeme, yapım teknikleri ve süsleme özellikleri vb.) incelenerek ikinci bölümde anlatılan İslami değerlere (tevazu, mahremiyet vb.) ait özellikleri ortaya konmuştur. Sonuç bölümünde Konya evlerinden edinilen bilgiler ışığında kronolojik karşılaştırma tabloları hazırlanmış, Mahremiyet ve Tevazu bağlamında konutlar irdelenerek çıkan bulgular değerlendirilmiştir. Edinilen bulgular sonucunda 19. yüzyıldan. 20. yüzyıla doğru geçen zaman içinde inşa edilen Konya evlerinin bahçelerinin küçülerek içinde barındırdığı işlevlerin bazılarının konut içine alındığı, bu durumdan dolayı konutların yüksekliklerinin arttığı ve konutların birbirine yaklaştığı görülmüştür. Ayrıca konutun bahçesinde zaman geçiren ev halkının günlük hayat ile ilişkilerini devam ettirebilmesi için konutların sokağa yöneldiği ve zaman içinde kamusal alan olarak nitelendirilen sokaklarla giderek artan bir ilişki kurduğu tespit edilmiştir. Karşılaştırma tabloları üzerinden yapılan bu tip analizler sonucunda Konya evlerinin, gelişen ve dönüşen şekillenişinin tevazu ve mahremiyet değerleri ile kurduğu ilişki ayırtılı biçimde anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslami Değerler, Konya Evleri, Mahremiyet, Tevazu, Türk Evi

ABSTRACT

MS THESIS

REFLECTION OF PRIVACY AND MODESTY ON SPACE AT HOUSES IN KONYA

Mustafa Alper DÖNMEZ

THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF SELÇUK UNIVERSITY THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE IN ARCHITECTURE

Advisor: Prof. Dr. Mine ULUSOY

2017, 107 Pages

Jury

Prof. Dr. Mine ULUSOY

Prof. Dr. Mustafa DEMİRCİ

Asst. Prof. Dr. Fatih SEMERCİ

Abrahamic religions have been a factor shaping the architecture since the beginning of history. For the Turkish people, especially the Islam had an important place in shaping the architecture. This study examined and researched how Islamic factors that have been subject to researches in terms of architectural features are reflected on civil architecture in Konya. A study with such a perspective has been conducted for the first time for Konya region. In the first section of study, the purpose, scope, importance and methodology of the study are covered. Second section of the study addresses general rules of Islam and effects of Islamic values on creation of houses and cities. Third section of the study examines the Turkish House under the sub-headings of its definition, development in historical process and plan types. In the fourth section, examples of houses selected from the center of Konya, which constitutes the basis of this study, are introduced and all data that were collected based on these examples (plan, material, construction techniques and decoration features of houses etc.) are examined and their features related to Islamic values covered in the second section (modesty, privacy etc.) are revealed. In the conclusion section, chronological comparison tables are developed, houses are examined in the context of Privacy and Modesty and their findings are evaluated in the light of information obtained from houses in Konya. As a result of the findings, it was found that in the process of time from 19th century to 20th century gardens of houses in Konya have reduced in dimensions, their functions were transferred to indoor areas of the houses, height of houses has increased as a result and houses have become closer to each other. Also, houses have been built around the streets to ensure that the household who spend time in the garden continue their daily life and relations there and started to establish an ever-increasing relationship with the streets that are called public space. After the analyses that were made based on comparison tables, the relationship of developing and transforming type of houses in Konya with the values of modesty and privacy are covered in detail in the conclusion section.

Keywords: Privacy, Islamic Values, Konya Houses, Traditional, Modesty

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında araştırma konusunu öneren, hazırlanmasında bana yardımcı ve yol gösterici olan, çalışmanın sonlanması için bana büyük destek veren değerli hocalarım Prof. Dr. Mine Ulusoy ve Prof. Dr. Mustafa Demirci'ye, manevi desteğini hep hissettiğim çalışma arkadaşlarıma, tüm hayatım boyunca şahsımı maddi ve manevi olarak her zaman destekleyen Babam Cengiz Dönmez, Annem Nurten Dönmez ve sevgili küçük kardeşim Ebru Zeynep Dönmez'e ve akademik çalışmalarımı güven içinde yapabilmemi, huzur içinde yaşayabilmemizi sağlayan, ülke savunması için tereddütsüz mücadele ederek hayatlarını kaybeden varlığımızı borçlu olduğumuz tüm şehitlerimize ve gazilerimize sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Mustafa Alper DÖNMEZ
KONYA-2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	2
1.2. Çalışmanın Kapsamı	2
1.3. Kaynak Araştırması.....	3
2. İSLAMİ KONUT ve HUSUSİYETLERİ	8
2.1. Mimaride Dini Değerler.....	10
2.1.1. Mimaride Tevazu	14
2.1.2. Mimaride Mahremiyet	19
2.1.3. Komşuluk.....	26
3. GELENEKSEL TÜRK EVİ	27
3.1. Geleneksel Türk Evinin Tarihsel Süreçteki Gelişimi	27
3.2. Geleneksel Türk Evini Etkileyen Faktörler	28
3.2.1. Tarihsel Faktörler.....	29
3.2.2. İklimsel ve Coğrafik Faktörler.....	30
3.2.3. Yapı Malzemesi	33
3.2.4. Kültürel Faktörler	34
3.4. Geleneksel Türk Evi Plan Tipleri	34
3.4.1. Sofasız Evler	36
3.4.2. Dış Sofalı Evler.....	36
3.4.3. İç Sofalı Evler	37
3.4.4. Orta Sofalı Evler	37
4. 19. - 20. Yy. GELENEKSEL KONYA EV ÖRNEKLERİ	41
4.1. Muharremoğlu Evi	43
4.2. Yavruşarlar Evi	45
4.3. Hasip Dede / Fuar Dedeler Evi	47
4.4. Zehra Ertosun Evi	50
4.5. Askon Fas / Mahmut Dede Evi.....	53
4.6. KADEM (Konya Aile Destek Merkezi)	55
4.7. İlim Yayma Cemiyeti Gençlik Merkezi.....	58
4.8. Koyunoğlu Müzesi / Evi	61
4.9. Nakipoğlu Evi	63
4.10. Burhanzadeler Evi.....	66
4.11. Musiki ve Sema Araştırma Derneği.....	69

4.12. Feride Uğurlu / Sinanlar Evi	71
4.13. Ziyet Candan Evi	74
4.14. Ömer Ziya Sarıgözel Evi	76
4.15. Vaiz Mehmetoğlu Osman Evi.....	78
4.16. Hakim Evi / Serficali Osman Anadolu Evi.....	80
4.17. Fahrettin Altay Paşa Evi	82
4.18. Köprübaşı Karakolu	85
5. SONUÇ	87
5.1. Değerlendirmeler.....	87
5.2. Bulgular.....	91
KAYNAKLAR	98
ÖZGEÇMİŞ	107

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun içinde yaşadığı mekanlar ihtiyaçları ve kültürleri doğrultusunda şekillenmektedir. Dini değerler, gelenek, görenek, teknoloji vb. olgulardan oluşan kültür her topluma göre değişkendir. Kültürün bir bileşeni olan dini değerler, mimarinin şekillenmesinde önemli bir faktördür.

Müslümanların çok farklı iklim ve coğrafyalarda, çok farklı kültür havzalarında yaşamaları ve yine farklı asırlarda İslam'a çok farklı bağlılık seviyelerinde yaşamış olmaları, farklı itikadı mezheplere tabi olmaları, mimari ve şehircilik meselelerine yaklaşımlarını da farklı kılmaktadır. Geçmişte Hıristiyanlık tesirinde bir gotik mimariden veya günümüzde modern değerlerin tesirinde bir modern mimariden söz ediyorsak bu dinsel yaklaşımların mimariye tesiri olduğunun bir göstergesidir (Akşeker, 2012a). **“Ne isterseniz yapınız, her yaptığınız şey mutlaka inancınızın tam bir yansıması olacaktır”** Hadisi Şerif'in işaret ettiği gibi inançlarımız tüm hüküm ve tercihlerimizi şekillendirmektedir (Cansever, 1997).

İslamiyet'teki Allah^(c.c) ve yaratılış inancının üsluba, sanata, dolayısıyla mimariye nasıl yansıdığından bahsetmeden önce, Türk kültürünün İslam kültürü ile ayrılmaz bir bütünlük teşkil ettiğini ve bu bütünlüğün 14 asırlık bir tarihe sahip olduğunu öncelikle hatırlamak gereklidir (Cansever ve Kuban, 1986; Yılmaz, 2015a).

20. yy. başlarında Paul Klee, bir sanatkar olarak ruh halleri ile biçim ifadeleri arasındaki ilişkileri ortaya koymuş, Alman psikolojik estetik mektebi de -özellikle Wörringer- Hıristiyan inancı ruh halleri ve Ortaçağ Hıristiyan kültürü ile mimarîsi arasındaki ilişkileri göstermiştir. Türk-Müslüman halkın davranış tercihleri Kur'an-ı Kerim'de belirlenmiş hal ve davranışların tasavvuf ehline oluşturulan derin bir bilgi ve inanç temeli üzerinde oluşmuştur. Mevlana Hazretleri'nin dediği gibi “Kalp deniz, dil kıyıdır, denizde ne varsa kıyıya o vurur” (Gökçen, 2015).

Tasavvufî eğitimle oluşan hakikate açık olma, yanıştan kaçınma veya tevazu, sadelik, sükûnet, vakar, huşu gibi hallerin mimarîye yansımaları Türk evinin biçim ifadelerini oluşturarak ona eşsiz bir ruhi zenginlik ve tutarlılık sağlamaktadır (Cansever, 1997).

Sanat tarihçisi Ernst Diez'in “16. asır Osmanlı çinisi, insanlık tarihinde ancak üç beş asırda bir oluşan bir üslup hadisesidir” dediği gibi, Türk evi de kendi içindeki değişmelere, oluşum ve farklılaşmalarına rağmen insanlık tarihinin nadir bir çözümleme ve üslup olayıdır. Bu üslubu oluşturan temel unsurların kökleri hayat ve sanat

görüşünde ve felsefe ile inancın özünde var olan bir evren ve yaratılış gayesinde mevcuttur (Cansever, 1997). Geleneksel Türk evi bu açıdan İslami kültürlerin en önemli ürünlerinden biridir.

Bu çalışma yapılırken İslam mimarlığının; hangi kaynakları ne şekilde kendine temel aldığı, bu verilerle ne şekilde çevresini biçimlendirdiği gibi konular üzerinde durulmuştur. İkinci kısımda İslam terimlerinin ve görüşlerinin mimaride hangi temeller üzerine oturduğunu örnekler vererek açıklanmaktadır. Üçüncü kısımda Geleneksel Türk evinin oluşum sürecini, bu süreçte etkilendiği faktörleri ve gelişiminde oluşan plan tiplerini anlatılmıştır. Dördüncü kısımda ise ikinci kısımda temel aldığımız görüşlerin hayatımıza etkileri ile üçüncü kısımda bahsedilmiş olan Geleneksel Türk Evini sentezleyerek, Konya ev örnekleri üzerinden bu etkilerin nasıl ve ne şekilde yansıdığını gözlemlenmeye çalışılmıştır. Son olarak tezin kapsamı içinde alınan konuların değerlendirmeleri yaparak Geleneksel Konya Evlerinde İslami yaşamdan kaynaklanan etkiler irdelemeye çalışarak bu konudaki görüşlerimiz sunulmuştur.

1.1. Çalışmanın Amacı

Özellikle İslam kültürü, sanatı ve İslam mimarisi üzerine yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu çalışmalarda İslam kaynakları tam anlamıyla ele alınmamıştır. Bu çalışmanın amacı, İslam mimarisinin özgün ilkelerini, İslam kaynaklarından edinilen bilgiler ışığında geleneksel Konya evleri üzerinden incelemek ve etkilerini göstermektir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Konya ili Müslüman ve gayrimüslim halkın birlikte yaşadığı kültürel kaynaşmanın görüldüğü tarihi bir kenttir. Bu çalışmada Müslüman halkın konutları incelenmiştir. Burada herhangi bir durum veya olgunun İslamiyet içinde varlığı, yokluğu ya da varoluş biçimleri sorgulanmayacak; ancak söylem içinde başvuru İslami öğeler yalnızca söyleme aktarıldıkları biçimde ve o söylem içinde edindikleri anlamlarıyla konu edileceklerdir. İslam'ın kökeni ve tarihi gelişmesi ile ilgili derinlemesine bir çalışma da hedeflenmemiştir. İslam ile ilişkili terminoloji, kişiler ve düşüncelerin sadece mimarlık ile ilgili arakesitlerin yer aldığı düşünülen kısımları teze dahil edilmiş ve bu kesişimlerden oluşan çember çalışma konusunun sınırlarını

belirlemiştir. Bu nedenle İslam ve mimarlık konularını incelerken mutlaka anılması gereken bir kişi ya da bir düşünceye çalışmada hiç değinilmemiş olabilir. Sadece tez konusuyla bağlantılı olan kısımlar alakalı olduğu biçimde ele alınmıştır. Başka bir deyişle İslami düşüncenin çözümlenmesini yapmaktan ziyade İslami düşüncenin geleneksel Konya evleri üzerinde ki etkilerinin çözümlenmesinin yapıldığı bir çalışma planlanmıştır. Bu çerçevede yerli ve yabancı yayınlar, kitaplar, makaleler ve tezler incelenmiş ve ihtiyaç dahilinde teze katkı sağlanmıştır. Çalışmanın kapsamı Konya ili içindeki Geleneksel Türk Evleri olup, tarihlendirme olarak 19.-20. yy. arası konu alınmıştır. Tarihlendirme olarak 19. yy. dan öncesinin alınamamasının nedeni Konya'da 19. yy. evlerinin az sayıdaki örnekleri dışında geçmiş zamanlardan örnek bulunmamasıdır (Ulusoy, 2007).

1.3. Kaynak Araştırması

İnsanoğlu, yaşamlarının %90'nını kendi ürettikleri yapıların içinde geçirmektedir. Geçirdikleri bu sürelerin çoğunluğunu da “konut” dediğimiz mekanların içerisinde geçirmektedir. Konutlar, insanoğlunun en çok temas halinde olduğu yapılar olmasından dolayı birçok yönden önem arz eder. Özellikle psikolojik ve fiziksel gelişimin şekillendiği çocukluk evresinde karakterinin temeli atılan insanlar için konut yapıları ayrıca önemlidir.

Müslüman aleminin yol gösterici kaynak olarak kabul ettiği Kur'an-ı Kerim'de, mesken konusuna da değinilmiş, bilhassa geçmiş toplulukların meskenleri ile yapıların özellikleri hakkında bilgiler vererek üzerine durulup ibret almaya teşvik edilmiştir. Kur'an-ı Kerim Fecr suresi 6 ile 13. Ayetleri arasında “*Görmedin mi, Rabbin ne yaptı Ad kavmine; direkleri (yüksek binaları) olan, ülkelerde benzeri yaratılmamış İrem şehrine, o vadide kayaları yontan Semûd kavmine, kazıklar (çadırlar, ordular) sahibi Firavun'a! Ki onların hepsi ülkelerinde azgınlık ettiler. Oralarda kötülüğü çoğalttılar. Bu yüzden Rabbin onların üstüne azap kamçısı yağdırdı.*”(TDV, 1996) diyerek ibret almaya teşvik etmektedir.

Kur'an-ı Kerim mimaride teknik bilgi vermekten ziyade mimarideki yanlış zihniyetlere, fikri densizliklere yönelik tenkitlerde bulunur. Yine Kur'an-ı Kerim Zuhruf suresi 33,34 ve 35. Ayetlerinde “*Eğer insanlar (küfürde) tek bir ümmet olacak olmasaydı Rahman'tı inkâr edenlerin evlerine gümüşten tavanlar ve üzerine çıkacakları merdivenler yapardık. Evlerine kapılar ve üzerine yaslanacakları*

koltuklar (yapardık) Ve (nice) süsler (verirdik). Bütün bunlar dünya hayatının geçimliğinden başka bir şey değildir. Ahiret ise Rabbinin katında takva sahipleri içindir.” (Varol, 1995) buyurmaktadır. Tövbe Suresi 109. Ayetinde ise “*O halde binasını Allah^(c.c) Teâlâ'dan bir korku ve bir rıza, üzerine kurmuş olan kimse mi hayırlıdır, yoksa binasını yıkılmakta bulunan bir yarın kenarı üzerine kurup da onunla beraber Cehennem ateşi içine yuvarlanan kimse mi? Allah^(c.c) Teâlâ da zalimler olan bir kavmi hidayete erdirmez.*” (Bilmen, 1996) denmektedir. Geleneksel İslam şehirlerinde gördüğümüz olağanüstü mimari çeşitlilik, estetik ve güzellik muhakkak ki sağlanan bu özgürlük ortamı ile doğrudan alakalıdır.

Ayrıca Kur'an-ı Kerim Hz. Muhammed^(s.a.v)'i her alanda örnek alınacak şahıs olarak işaret etmesi, Müslümanlara her alanda olduğu gibi mimari alanda da peygamberleri Hz. Muhammed^(s.a.v)'den istifade etme imkanı tanımıştır. Dolayısıyla hadisler ve sünnetler İslamiyet'e uygun inşa faaliyetlerinde kaynak olarak kullanılabilir kaynaklarından biri olmaktadır.

Hz. Muhammed^(s.a.v)'in vefatının ardından insanların karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmak amacıyla geliştirdikleri İslami kanunların teorik ve pratik uygulama çalışmalarına ve bu bağlamda gerçekleşen bazı örneklerle de konuyu pekiştirmek amacıyla başvurulmuştur.

Cansever (1997) “*İslam'da Şehir ve Mimari*” adlı kitabında Osmanlı şehrini, İslam mimarisinin temel meselelerini, mimarlık mirasının korunma yollarını, İslam şehrinin belirleyici özelliklerini ve İslam mimarisi ve şehrinin gelecekte hangi esaslardan hareketle kurulabileceğini “felsefi bir temelde”, çağdaş ve geleneksel ustalardan yararlanarak tartışmaktadır.

Akşeker (2012a) “*Mutlu ev*” kitabında evinde huzur ve mutluluk arayanlar için Ayet, hadis ve geleneklerin ışığında bir yuva projesini ortaya çıkartmayı hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşma gayesinin temelini ise tevhid, adalet, tevazu, sadelik, mahremiyet vs. gibi 9 Kur'an-ı Kerim ilkesi üzerine dayandırmaktadır.

O'Meara (2014) “*Mekan ve Müslüman şehir hayatı*” isimli kitabında; Fez şehri örneği üzerinden “İslam şehri var mıdır?” sorusuna cevaben antropolojik bir tartışma başlatıyor. Mekanın nerede başlayıp nerede bittiğini, gözün ne kadarını görebilmesi gerektiğini, dünyanın görmeyle ilişkisini mimari bakımdan nasıl örgütlendiğini, özellikle sokak ve duvarlarla oluşturulan mahremiyeti irdeleyerek Müslümanların bu durumu nasıl kullandığını gözler önüne sermektedir.

Aygör (2016)'ün “19. Yüzyıl Sonu Ve 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi Ve Değişimi” adlı doktora tezinde; Konya ilinde bulunan ve gitgide azalmakta olan geleneksel Türk Evlerinin, son 200 yıldaki gelişim ve değişimini konutlar üzerinden anlatılmaktadır.

Bammat (2015)'in Türkçeye çevrilen “İslam'da Mekan Anlayışı” isimli makalesinde, İslam mekanlarındaki ruhi inceliklerden, mekanın metafizik bağlantılarına dikkat çekerek bahsedilmektedir.

Ulusoy (2007)'un “Geleneksel Konya Evleri Ve Avrupa Etkisi” adlı kitabında; Konya ve çevresindeki bölgelerde bulunan geleneksel Türk evi plan şemaları üzerinden okumalar yaparak geleneksel Konya evlerini ve zamanla üzerlerinde oluşan batılılaşma etkilerinin Konya şehir ev karakterine yansımalarını incelemektedir.

Berk (1951)'in “Konya evleri” isimli tez çalışmasında; yarım asır önceki Konya evleri ve özelliklerine ışık tutulmaktadır. Geleneksel Konya evini oluşturan karakteristik özellikleri ayrıntılı bir şekilde incelenmekte ve anlatılmaktadır.

Demirci (2016)'nin “İslam Şehirlerinde Mahremiyetin Mekan'a Yansımaları” adlı makalesinde; mahremiyetin toplumumuza özgü bir kavram olmayıp evrensel olduğuna, ancak mahremiyetin mekansal imkanlar ve kültürel talepler doğrultusunda sınırları, şekilleri ve boyutlarının toplumlara ve inançlara göre değiştiğine işaret edilmektedir. Makalede verilen örnekler ile Türk toplumdaki mahremiyet olgusuna ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Prof. Doç. Dr. Uğur Tanyeli'nin danışmanlık yaptığı Özlüdil (2004)'in “Çağdaş Mimarlık Söylemlerinde İslami Düşünce” isimli yüksek lisans tezinde Özlüdil, hem coğrafi hem de zaman yayılımı olarak olabildiğince geniş bir yelpazede mimari söylemlerin İslami düşünceden beslendiği alanı tanımlamaya çalışmıştır. İslami mimarlık söylemlerinin üretilme nedenleri ve yolları ile genel anlamda bu üretim alanının modernleşmeyle gerilimli ilişkisi incelenmektedir.

Pollan (2015)'nin “Bana Ait Bir Yer” isimli kitabında; mimari nasıl ve neden yapılır sorusunu kendi yaşadığı bir örnekte cevaplamaya çalışmıştır. Hangi duyguların mimari yapım sürecinde ne şekilde yansıtılabileceğine dair başından geçen bir yaşantıyı öyküsel bir dilde anlatmaktadır.

Arslan (2012)'nin “Türkiye'deki Geleneksel Konut Tipolojisi Ve Bileşenlerinin Sürekliliği” isimli yüksek lisans tezinde; Modernleşme ve Küreselleşmenin kültürlerin birçok alanını etkileyerek değiştirdiği ve zengin dünya kültürlerini tek biçimli hale

getirdiği şeklindeki söylemlerin ne derece doğru olduğunu irdelemiş ve geleneksel konutun bileşenlerinin sürekliliğini göstermeye çalışmıştır.

Mülayim (2005)'in "Diyanet Ansiklopedisi'nde "Mimari" adıyla kaleme aldığı bölümde; mimarının dini karakterlerden neden ve nasıl etkilendiğini açıklanmaya çalışılmış, İslam mimarlığının diğer dinlerin oluşturduğu mimariden farklı olduğunu ama bu farklılığın sadece dini özelliklerden gelmediğini, etnik kimlik ve malzeme zenginliğinden de beslendiğini belirtilmiştir.

Pamuk ve Şengül (2014)'ün "*İslam Anlayışının Geleneksel Türk Konut Mimarisinin Oluşumuna Etkileri*" isimli bildiri metninde; İslamiyet inancının, Türk konut mimarisinin plan tipleri ve üslup açısından oluşumundaki etkileri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda seçilen örnekler üzerinden incelemeler yapılarak İslamiyet anlayışının Geleneksel Türk Konut mimarisi üzerindeki izleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu değerlendirme mimari tasarım ve donatı elemanları başlıkları altında ele alınarak yapılmaktadır.

Şafak (1980)'in "*İslam hukuku açısından şehircilik ve aile meskeni problemi*" isimli çalışmasında hadis-i Şerif ve kur'an-ı Kerim ayetleri ışığında mesken problemini irdelemiş ve yol gösterici kaidelere ışık tutmaya çalışmıştır.

Yılmaz (2015b)'in editörlük yaptığı "*Osmanlıdan Günümüze Cinsiyet, Mahremiyet ve Mekan*" isimli çalıştay kitabında cinsiyet örüntülerinin mekana yani eve, sokağa, mahalleye, şehre nasıl yansıdığı ve mahremiyet bağlamında ne tür düzenekler üretildiği üzerinde farklı disiplinlerin sunduğu imkanlar eşliğinde konuya farklı açılımlar sağlamıştır. Mekanların oluşumunda cinsiyetin etkisinin din, meslek, etnisite gibi çoklu değişkenlerle birlikte ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, konutun mahremiyetinin yanı sıra, sokak ve mahalle gibi ikincil, üçüncül mahremiyet alanlarının varlığına da dikkat çekilmektedir.

Karatani (2014)'nin "*Metafor Olarak Mimari*" isimli kitabında; doğal şehirler ile sonradan müdahale ile oluşturulmuş şehirlerarasındaki farklılıkları irdelemektedir. Kültürel gruplaşmaların mimari eliyle günümüzde geleneksele göre arttığını göstermeye çalışmaktadır.

Gümüş ve Koçak (2010)'in yürütücülüğünde oluşturulan "*Konya il Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat varlıkları Envanteri*" Konya'da bulunan geleneksel konutlar hakkında kısa ama önemli bilgiler vermektedir. Özellikle geleneksel konutların yapılış dönemi, süslemeleri ve kullanımları hakkında önemli bilgiler veren bir kaynak olarak tez çalışmasında yer almaktadır.

Sözen ve Dülgerler (1979)'in "*Konya Evlerinden Örnekler*" isimli makalelerinde dört adet Konya evini ayrıntılı incelemişlerdir. Bunları plan, yapım malzemesi ve süsleme özelliklerine göre değerlendirmişlerdir. İncelenen evlerin iki tanesinden tez çalışması oluşturulurken faydalanmıştır.

Yapılan literatür çalışması sonucunda, geleneksel Türk evinin ve İslam mimarlığının çeşitli yönleriyle ele alındığı ancak İslami bulguların Konya evleri üzerindeki etkilerinin anlatılmadığı ve bu konu üzerinde yoğunlaşması gerektiği sonucuna varılmıştır. Özellikle Akşeker (2012a)'in "*Mutlu ev*" isimli kitabındaki İslami ilkelerin bazıları tez çalışmasında temel alınmıştır. Ulusoy (1992)'un "*19. Yy. Konya Ev Mimarisine Avrupa Mimarisinin Etkileri*" isimli doktora tezi , Aygör (2016)'ün "*19. Yüzyıl Sonu Ve 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi Ve Değişimi*" isimli doktora tezi, Sözen ve Dülgerler (1979)'in "*Konya Evlerinden Örnekler*" isimli makalesinden; Konya ilinde bulunan geleneksel Türk evi örnekleri seçilerek kullanılmıştır. Bu konuda Gümüş ve Koçak (2010)'ın yürütücülüğünü yaptığı "*Konya il Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat varlıkları Envanteri*" isimli katalogundan da ayrıca faydalanılmıştır.

2. İSLAMİ KONUT ve HUSUSİYETLERİ

İslam, kendine özgü bir inanç sistemi üzerine kurulan ahlaki değerler ve bu değerlerden oluşan toplumları ihtiva etmesi bakımından, yetkinliğin en üst düzeyine ulaşmış insan odaklı bir dindir (Özalp, 2003). Müslümanların kendi medeniyet çerçevesinde ortaya koydukları mimari gelenek, “İslam Mimarisi” ya da “İslami Mimari” olarak isimlendirilmektedir. Bu terimlerle kastedilmek istenilen, Müslüman mimari geleneğinin, İslam dininin ruhunda bulunan değerler doğrultusunda yön ve kimlik edindiğidir (Mülayim, 2005). Çünkü İslami yaşam felsefesi ve düşünce biçimi ile kurgulanan tasarım ve şekillenen teknoloji mimariye yansımaktadır (Yürekli ve Yürekli, 2005). Bu yansıma, İslam medeniyetlerinde yapılan eserlerde toplumların taşıdığı değerleri ortaya çıkarır ve o toplumların dünyadaki konumlanma biçimlerinin izlerini gösterir (Gündoğdu ve ark., 2011). Görüldüğü gibi yapılar yalnızca var olunacak bir yer değil, aynı zamanda bir var olma tarzıdır (Pollan, 2015).

Mimarlığı geliştirirken kaçınılmaz olarak karar verme süreçleri olacaktır. İşte bu karar ve tercihlerin, *"özünde, kendi inanç sistemiyle ilgili olan bir referanslar sistemine dayandırılmış olması gerekmektedir"* (Cansever, 1997). İslam mimarlığı fiziksel özellikler dikkate alınarak ortaya konulmadığından, fiziksel özellikler öne sürülerek sorgulanmamalıdır. Çünkü kararlar inançların yansımaları olduğundan, mimarlık da estetik ve teknoloji alanından ziyade, ahlak ve din alanının bir ürünüdür.

Cansever (1997)'e göre yalnızca maddi, teknolojik ve sosyolojik varlık düzeyleriyle sınırlı bir yapı, teknolojik bir başarı olmaktan öteye geçemez ve mimari bir eser hüviyetini kazanamaz. Dolayısıyla bir mimar, yaratıcının varlığını üzerinde hissetmeli ve bu varlık için mekan tasarlamalıdır. Eğer bir mimar sahip olduğu inançlar doğrultusunda bir mimari mekan oluşturabilirse, işte o zaman mimari yapıyı bir kimliğe büründürür ve bu mekanın üslubu aracılığıyla topluma kutsal bir şeyler anlatabilir (Watanabe, 1993; Oral, 2007). Çünkü bir üslubu/kimliği olan binalar, kelimeler ve cümleler gibi okunduğu zaman anlamlar taşıyan kültürel metinlerdir (Pollan, 2015).

David Macaulay (2010) “*Cami*” isimli kitabında binalar üzerinde yaptığı mimari okumalar sayesinde İslami bir eserin karakterini anlatırken; *“İnsanoğlu kendisinden daha yüce bir varlığın hizmetinde çalıştığında sınırlarını, hatta beklentilerini aşabildiği görülmektedir. Temelleri imanla atılan bu binalar, insan akli ve alın teri ile göklere yükselir, dünyevi binalarda rastlanmayan bir azmin, dehanın, ustalık ve sanatkarlığın ürünü olur. Bu binaların birer sanat eseri olduklarının en önemli göstergesi farklı*

inançlara sahip kişiler de bu eserlerden ciddi şekilde etkilenir ve hayranlık duyarlar.” demektedir.

Bu sanat eserlerinin oluşumunda Burckhardt (1992), konutların yönelişini ön plana çıkararak umumi ve özel olanın ayrılığını yani “**Mahremiyet**” değerini vurgular. Cansever (1997), İslamiyet’in insanı cüz’i bir varlık olarak gören niteliğiyle ilintili olarak ele alır, “**Tevhit**” ve “**Tevazu**” kavramlarını öne çıkarır. Al-Hathloul (1975) göre, İslam kentlerinin fiziksel çevresini biçimlendiren önemli nedenlerden biri toplumsal yapının bir parçası olan hukukun yani “**Adaletin**” etkisidir.

Khan (1980) ise, tüm kültürlerin mimarlığını etkileyen iki ana güç olduğunu savunur. Bunlardan biri dünyadaki gelişmeleri içeren “**evrensellik**”, diğeri ise belli bir kültür ve coğrafi konumla ilişkili olan “**bölgesellik**”. Türk-İslam, Arap-İslam, Hint-İslam mimarlıklarının temel üslup özellikleri açısından benzerliğinin yanı sıra mahalli çözümler açısından farklılıkları da bu yüzden görülmektedir. Kâbe’yi tavaf eden birinin onu sürekli farklı noktalardan görüp algılaması gibi, İslam kültürlerinde farklı çözümleri içeren mahalli çözümler de aynı noktaya farklı açılardan yaklaşmışlardır (Cansever, 1997). Bu, tıpkı Kur’an-ı Kerim’in değişmezliğine karşın, ona yaklaşanlar için her defasında yeni yüzlerini göstermesi gibidir. Fahreddin er-Razi’nin dediği gibi Kur’an-ı Kerim, sadece bir kitap değil aynı zamanda bir “hitaptır”, muhatabı değişirse hitap da değişir. Ardalan (1983) ve Cansever (1997)’e göre, dönemsel, bölgesel ve kültürel farklılıklar barındırır da, bu biçim dili İslam’a özgüdür. Bu kültürlerin çıkış noktaları da ulusal değil, İslami’dir.

Asıl mesele farklı bölgelerde ve farklı zamanlarda oluşan İslam mimarisinin bütün bu çeşitliliğine rağmen Abu-Lughod (1978)’unda bahsettiği gibi, kişi kendini çevreleyen mimari eserleri incelediği zaman bir İslam medeniyetinde olduğunu anlayacaktır. Çünkü İslam mimarisi belirli İslami değerlerle şekillenmektedir (Özlüdil, 2004). Bu değerlerin farklı yorumları onun asli yapısı ile çelişmemiş, aksine onunla bütünleşerek mimariye çeşitlilik kazandırmıştır (Cansever, 1997).

Bu çeşitlilik içinde eğer bir biçim ve ya bir tavır, bir kentte ya da farklı kentlerde belli sayıda uygulanmışsa, bu tesadüfi olamaz. Arkasında bir irade olmalıdır. Bu irade bilimsel olarak çözümlenerek dayandığı ilkeleri işaret edecek bir rehberle ulaştığı görülmelidir. (Fathy, 1980a; 1980b).

Müslüman toplumlara rehberlik eden İslami değerler İslam şehirlerinin oluşumunda ve içinde bulunan mimari yapıların şekillenişlerine yol gösterici bir rol üstlenmektedirler (Fathy, 1980a; 1980b; Burckhardt ve ark., 2009).

2.1. Mimaride Dini Değerler

İman ve ibadet dinin esasları; değerler ise dinin ahlak, fazilet ve erdem ile tanımlanan duygu, düşünce ve fiilleridir. Dolayısıyla İslam ağacının kökü iman, gövdesi ibadetler ise meyvesi de değerlerdir. Nasıl ki ağaçlar meyve için ve meyveye yönelikse, iman ve ibadetler de başta kulluğun gereği olmakla beraber bu değerlerin elde edilmesine yöneliktir. Bu değerler tek başına yaşayan fertler için değil toplum halinde yaşanılabilmesi içindir. Bu yüzden İslamiyet'te bireysellik yerine birliktelik öne çıkmıştır (Karpuz, 1979). İslam, bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyerek, bireylerin içinde bulunduğu toplumun düzgün şekilde işleyeceği normları tayin eder (Mardin, 1998; Özlüdil, 2004). Toplumsal mutabakatın oluşması için gerekli olan adalet, eşitlik, tevazu, mahremiyet vb. değerler, İslam coğrafyasında toplum tarafından önemsenmiş ve yaşamın her alanına nüfuz etmiştir. Çünkü değerlerin yitirildiği, bireyselliğin doruk yaptığı bir toplum yok olmaya mahkûmdur (Öztürk, 2006a; Ulutaş, 2006). Bu durumun çeşitli örnekleri Kur'an-ı Kerim tarafından, değerleri terk etmeleri sebebiyle birçok kavimden iz kalmadığını bizlere hatırlatmaktadır (Kırca, 1988; Harman, 2003). İslam devletlerinde bu kıssalardan ibret alınmasını sağlayan Kur'an-ı Kerim, takip edilen idari pratiği belirlemektedir (Mardin, 1998).

Günlük hayata dair her faaliyetin menşei maddi ihtiyaçlar olduğu düşünülse de, bunların karşılanmasında tercih edilen usul ve yöntemler; din ve ahlak menşeilili değerler tarafından belirlenmektedir. Mimari ve şehircilik gibi dünyanın en geniş ölçekli faaliyetinin icrasında da bu değerlerin tesiri olduğu görülmektedir (Burckhardt ve ark., 2009). Çoğu kimse mimariyi salt bir inşa faaliyeti, malzeme ve ustalıkla meydana getirilen bir yapı sanatı olarak dar bir bakış açısıyla görme eğilimindedir. Mimari gibi maddi bir faaliyetin din ve değerler gibi manevi hissiyatlar ile ilişkili olabileceğini düşünmemektedir. Ancak sanat eseri, varlık ve dünya görüşünün inşa edilene yansımaları, nesnenin niteliğinden ziyade inançsal, toplumsal hatta siyasal kararlarının sonucudur (Grabar, 1986). Sanatçının eserini ortaya koyarken aldığı her karar, sanatkarın varlık ve varlığın etkileri hakkındaki düşüncesine göre şekillenir. Bu özellikleri ile sanat, din ve ahlak alanında yer almaktadır (Osmanlıoğlu, 2014).

Aynı arsa, imar verileri ve malzemeler kullanılmasına rağmen bir yapı için çok farklı projeler ortaya konulmasının en önemli nedeni sahip olunan değerlerin yapım sürecine nüfuz etmesidir. çünkü "*Nasıl (ve hangi değerlere) inanırsanız öyle yaşarsınız*" (Bursevi, 2013; Ekşi ve ark., 2015).

Bazı binalar sade ve mütevazı iken bazıları son derece süslü, görkemli ve kibirlidir. Bir yapı; küçük veya büyük, sade veya ihtişamlı, mütevazı veya gösterişli, kalıcı veya geçici vb. birçok değerın etkisiyle oluşmaktadır (Akşeker, 2012a). İnandıklarımızın ve hissettiklerimizin birer yansımasıdır aslında yaptıklarımız.

Mesela bir İslam mabedi olan Bursa Ulu Cami (Ms.1396); sade, yalın ve mütevazı bir duruş sergilerken benzer dönemde yapılan Köln Katedrali (Ms.1248); aşırı süslü, insanı ezen bir ölçek ve büyüklükte oluşturulmuş bir mabettir. Başka bir örnek vermek gerekirse; Corbusier (2009)'in İstanbul seyahatinde “bu öyle zarif bir eserdir ki insanın bunu bir defa daha hayal bile etmesi imkânsızdır” dediğı, üç Kıtaya hükmeden bir Cihan imparatorluğunun yönetim binası olan Topkapı Sarayı (Ms.1461) üzerine sıva dahi vurulmamış kesme taştan ve son derece sade bir şekilde yapılmışken (Fotoğraf 2.1), bir kraliyet sarayı olan Versay Sarayı'nda (Ms.1661) devasa bir büyüklük, olağanüstü süslemeleri ve dekoru ile hazineleri boşaltacak derecede müsrif bir inşa söz konusudur (Fotoğraf 2.2).

Fotoğraf 2.1. Topkapı Sarayı (angelshomehotel.com, 2017)

Fotoğraf 2.2. Versay Sarayı (expedia.com.au)

Görüldüğü gibi “Değerler” binalara yansır, onları şekillendirir. Zihniyetlerini, niyet ve nazarlarını gösterir ve onları yapının üzerinden topluma yansır. Tarz, üslup ve şekil hatta işlev müstakil keyfiyetlerden ibaret değildir. Ortada karar verilecek bir tasarı ve karar veren bir irade varsa mutlaka “değerler” de var demektir. İslam mimarisi de, İslami tutum ve davranışların bir ifadesi olarak görülmelidir (Cansever, 1996).

Kur’an-ı Kerim’de mimari ve şehircilik sahalalarına doğrudan işaret eden ayetlerin az sayıda olması rağmen içinde barındırdığı değerlerin mimaride yön tayin edici niteliklerde olduğunu görülmektedir. Tevhit, adalet, tevazu, doğruluk, sadelik, iktisat, kanaat vs. gibi Kur’an-ı Kerim’de teşvik edilen ahlaki değerlerin mimari ve şehircilik sahalalarına hitap ettiğini İslam medeniyetlerinde görülmektedir (Akşeker, 2012a). Mutluluk, keder, neşe, sevgi, ümit, sükunet, sıkıntı, şevk, ihtişam gibi basit psikik hallerin etkilerinin yanı sıra takva, saygı, rıza, vecd, şükran, tevekkül ve dürüstlük gibi İslami tavır alışlar İslam mimarisi temelinde analiz edilmelidir (Cansever, 1996).

Özellikle mimari bu kavramların bütünüün temas ettiği bir çözümleme olmasından dolayı toplumların yaşam biçimlerini ortaya koyan ve onları şekillendiren bir yapı sanatıdır. Çünkü mimarlık varlığın bütün alanlarını kapsayan bir disiplindir (Cansever, 1997).

Yüzyıl öncesine kadar İslam coğrafyasında imar yazılı kurallara dayanmıyor, İslami değerlerin toplum nezdinde oluşturduğu kolektif bilinçle şekilleniyordu. Avrupa trendlerinin benimsenmesiyle oluşturulan (Aksoylu, 2017), Osmanlı imparatorluğunun ilk imar düzenlemesi, İstanbul için 1848 yılında çıkarılan Ebniye Nizamnamesidir (Çelik, 1986; Hasol, 2017). Nizamname "sokakların genişliği", "binaların yüksekliği" ve "inşa malzemesinin seçimi" konularına odaklanmakla birlikte, çıkmaz sokakların açılmasını hedeflemiştir (Erkan, 2012). Osmanlı imparatorluğunun bütünüün kapsayan imar kanunu ise 1882 yılında yürürlüğe giren Ebniye kanunudur.¹ İlk olarak “mimari” kelimesi bu kanunda geçmektedir (Erkan, 2012). Bu düzenlemelerin amacı, taş veya tuğla yapılardan oluşan, dikdörtgen veya kare blokları tanımlayan, düz ve geniş caddeli şehirler oluşturmaktır.

---

1 - “Türkiye Cumhuriyeti imar sürecine, Osmanlı İmparatorluğundan kalma, yollar, yangın yerleri ve binalarla ilgili hükümleri kapsayan 1882 tarihli Ebniye Nizamnamesi “binalar tüzüğü.” ile başlamıştır. Türkiye’de modern anlamda ilk imar planlaması ise 1927 yılında sınırlı sayıda şehircilik uzmanının davet edildiği imar planı yarışması ile elde edilen Hermann Jansen’e ait Ankara Planı olmuştur” Çamür, K. C., 2002, Belediye İmar İşleri El Kitabı, İmaj Ankara, Ankara, p. 1..

Devlet eliyle yapılan imar düzenlemelerinden önce, sahip olduğu kolektif bilinçle kendi imarını gerçekleştiren Müslüman toplum; Allah^(c.c) Kur'an-ı Kerim Hucurât Suresi 9. Ayeti Kerimesinde onlara **“Her işte adaletli davranın”** (Yazır, 2010) buyurduğunda adaleti sadece hukukta, yönetimde veya ticaretle değil, mimariyi de kapsayan bir bütünlükte düşünmüş, binasını yaparken komşu haklarına riayet etmiş ve doğaya saygı göstermiştir. Hicr Suresi 88. Ayeti kerimesinde ise **“Alçak gönüllü ol”** (TDV, 2004) buyrulduğunda Müslüman toplum mütevaziliği sadece söz, tavır ve davranışlarda aramamış, şehirler kurarken, evler inşa ederken de bu prensip doğrultusunda hareket etmiştir (Akşeker, 2015). Benzer şekilde Meryem Suresi 74. Ayeti ve Fatır Suresi 5. ayeti kerimesindeki **“mal ve görünüş bakımından daha güzel nice nesilleri helâk ettik”** (Diyanet, 2011), **“Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın”** (Diyanet, 2011) telkiniyle sadeliğe önem veren Müslüman toplum, lüks ve gösterişli konutlar yapmaktan kaçınmıştır. Yine Cenabı Hak Mü'min Suresi 39. Ayeti kerimesinde **“Dünya hayatı geçici bir yararlanmadır, Ahiret ise ebedî”** (Diyanet, 2011) buyurduğunda bu ayeti kerimeyi rehber olarak alan Müslüman toplum maddeye hak ettiğinin üzerinde değer vermekten kaçınmış, fani bir yapım anlayışı benimsemiş, A'raf Suresi 31. Ayeti kerimesinde geçen **“İsraf etmeyiniz”** (Diyanet, 2011) emriyle de zaruriyat ölçüsünde hareket etmiştir.

İslam, değerleri teorik olarak Kur'an-ı Kerim'de bildirmekle yetinmemiş, pratikte Hz. Muhammed^(s.a.v) ve hayatını emsal olarak insanlığa bahşetmiştir. Hz. Muhammed^(s.a.v)'i yol gösterici olarak kabul eden Müslüman halk, evini yaparken **“Komşunun ışığını ve rüzgarını kapatmayın”, “Evinin çatısını onunkinden yüksek yapma ki, onun havasını kesmiş olmayasın”** (Kandehlevi, 2008) hadis-i şeriflerine uyarak evler arasındaki mesafeleri ve evlerin yüksekliklerini komşu haklarına uygun şekilde belirlemişlerdir. Bunların yanı sıra tüm dünyada İslam mabetlerinin tek bir doğrultuda kesişmesi İslam toplumlarında ki tevhit inancının en sade göstergesidir.

İslam mimarisi, içinde barındırdığı bu özellikler nedeniyle İslam anlayışının bir projeksiyonu gibidir. Edirne'den İsfahan'a, Şam'a Bosna'ya İslam'ı bir hayat rehberi olarak kabul eden Müslüman halkın oluşturdukları şehirlere baktığımızda; sadelik, tevazu, adalet vb. değerlerle karşılaşmamızın nedeni yukarıda bahsedilen bu değerler ışığında şehirlerini ve içindeki yapılarını inşa etmeleridir. Botton (2017) **“Mutluluğun Mimarisi”** adlı eserinde **“bulduğumuz yerin özellikleri inancımızın derecesini belirler”** demektedir. İslam'ın sancaktarı olan Türk toplumu için de İslami değerler, asırlar boyu mimari ve şehirciliği şekillendirmede en tesirli etken olmuştur.

2.1.1. Mimaride Tevazu

İslami mimarinin en karakteristik özelliklerinden birisi mütevazı duruşudur. Müslümanlar için Tevazu; varlığının ancak yüce Allah^(c.c)'ın yaratması sayesinde olabilen insanın, bunun idrak ve şuurunda bütün fiillerinde alçakgönüllü olmasıdır.

Anadolu halkı sahip olduğu bu şuurla oluşturduğu mimaride; “*Sade yaşamak imandandır.*”(Nevevî, 2001) düşüncesiyle göze batan konut inşa etmeyi, konu komşuya gösteriş yapmayı, kibirlenmeyi ayıp saymışlardır (Bektaş, 2007). Evler ve şehirler kurarlarken, “*Ahireti isteyen dünyanın süsünü bırakır*”(Tirmizi, 2011) Hadisi şerifi ışığında gösterişli, görkemli binalar yapmayı ve oralarda oturmayı benimsememiş, alçakgönüllü davranmışlardır. Türk evlerinin; adeta sökülüp takılabilen bir çadır sadeliğinde, evin ayakta durması için gereken karkas strüktürünün dışında üzerine neredeyse hiçbir ek ilave edilmeden yapılmış olduğu görülmektedir (Fotoğraf 2.3). Çünkü Ankebut suresi 64. Ayetinde de belirtildiği gibi “*Bu dünya hayatı sadece bir eğlence ve oyundan ibarettir. Ahiret yurduna gelince, işte asıl yaşama odur*“ (Diyanet, 2011) bilinci Müslüman aleminin karakterine yüzyıllar öncesinden işlemiş bir tavidir.

Fotoğraf 2.3. Türk Evi Köprübaşı caddesi 68 nolu ev, 19. Yy, Konya (Hatır, 2014)

Yaratanın bakiliğine mukabil, yaratılanların ölümlülüğünü ifade eden bu kavram, Müslümanların zihin dünyasını ahiret merkezli kurmaya sevk etmiş, “*Her insanın ölümü kendi kıyametidir*” (Şahin, 2008; Dünder, 2014; Sevinçgül, 2016; Deniz, 2005) düşüncesi mimari ve şehircilik gibi maddi hayatın bütün alanlarını fanilik ekseninde oluşturmaya doğru yönlendirmiştir (Nasr, 1987; Akşeker, 2012b). Bu sebepten dolayı İslam mimarisinin karakterinde sonsuzluk kavramı doğrultusunda bir inşa eylemi bulunmamaktadır. İslami mimarlık; dünyevi olandan kaçınır ve göçebeliliğinin kutsal biçimi olarak geçiciliğe vurgu yapar. Göçebelik kültüründen gelen Türk toplumunda fanilik/göçerlik, İslamiyet’in kabulünden öncede var olan bir inanış

olduğundan (Bizbirlik, 2007), Müslümanlığın kabulü ile perçinlenmiş ve Türk evinin oluşumunu ciddi şekilde etkilemiştir.

İslam dünyasını gezen Batılı seyyah İtalo Calvino fanilik hususuna temas ederken dünya hayatına pek önem vermeyen Müslümanlara karşılık Batılı milletlerin çok değer verdiğini ve bunun da malzeme seçimini doğrudan etkilediğini ifade etmiş (Fotoğraf 2.4), “*binalarda ahşap ve taş seçiminde bir ebediyet-fanilik, antik olma-ebediyen yaşama algısı farkıyla alakalıdır*” demiştir (Ayvazoğlu, 1996; Karpuz, 2001; Tökel, 2009).

Fotoğraf 2.4. Casino at Marino, 1775, Dublin (castle-hotel.ie)

Calvino'nun bu sözleri ile ilgili Türk evleri incelendiğinde Taş kadar uzun ömürlü olmayan kerpiç ve ahşap malzemenin Müslüman Türk evlerinde daha yoğun kullanıldığı görülmektedir (Fotoğraf 2.5). Özellikle Konya'da belli bölgelerde yaşayan gayr-i müslim Ermeni ve Rumların konutlarının büyük bölümü taş malzemeyle yapılmışken (Sözen ve Dülgerler, 1979), Konya il merkezinde yaşayan Müslümanların yaptıkları konutların ağırlıkla kerpiç malzemeyle inşa edilmiş olması, konut sahiplerinin fani ve geçici olan bir yapım işinin bilincinde olduklarının göstergesi niteliğindedir (Akçe, 2006; Bektaş, 2007).

Fotoğraf 2.5. Nakiboğlu Evi, Konya

Anadolu Türkleri için baki olan sadece kurdukları devlet ve dinleri İslam'dır. Bu görüşü yansıtmak amacıyla konut yapımında kerpiç ve ahşabı yoğun olarak kullanan halk, dini ve devlet yapılarını inşa ederken ise taş gibi uzun süre dayanıklılığı olan malzemeleri tercih etmiştir. Corbusier (2009) “*Şark Seyahati*” kitabında İstanbul'un yapılaşmasını anlatırken “*Fanilerin evleri ahşaptan, Allah'ın evleri ise taştandır*” diye bahsetmektedir. Bu durum fanilik ve bakilik anlayışında Türk toplumunun bilinç düzeyini açıkça göstermektedir.

Diğer medeniyetlerin aksine özellikle Müslüman Türk toplumu, buldukları her yerde mütevazı duruşlarını yansıtmışlardır. Kur'an-ı Kerim Furkan Suresi 63. Ayetinde de buyurulduğu gibi “*Rahman'ın kulları öyle kimselerdir ki yeryüzünde mütevazı olarak yürürler*” (Muhammed ve ark., 1966). Bir Müslüman mahallesinde evler küçük, yükseklikler az, sokaklar dardır. Mahalledeki camiler dahi küçüktür. Cuma namazı kılınan bir kaç Ulu camiye ve şehadet timsali olarak yükselen minareleri saymazsak Osmanlı şehirlerinde büyük binalara ve anıtsal esere rastlanılmamaktadır. Örneğin Türkiye'nin en büyük camilerinden biri olan Selimiye Camisi 2475m²'lik bir zemin üzerinde, sadece 1620 m²'lik bir iç alana sahipken (Usal, 2006), benzer dönemde İtalya'da yapılmış Roma'daki Aziz Petrus Bazilikası 23.000 m² arazi üzerine konumlandırılmış 15.000 m²'lik bir iç alana sahiptir.

Kur'an-ı Kerim'de, faniliği unutup kudreti kendinde sanan halkların daha önceden de böyle büyük binalar yapmaya çalıştığı dönemler olduğu anlatılmaktadır. Özellikle Babil medeniyetinden itibaren inşaat yapmak yaratıcıya hakaret riski taşımaya başlamış, yaratıcının güçlerini gasp etmeye niyetlenmek gibi kibirli bir eyleme dönüşmüştür (Pollan, 2015). Babil şehrinde Kral Nemrud'un hükümdarlığı zamanında göklere ulaşmanın ve yeryüzünü değiştirmenin arsızlığıyla yüksekliği 90 metreyi bulan kuleler yapıldığı rivayet edilmektedir (Fotograf 2.6).

Fotograf 2.6. Babil Kulesi, Pieter Brueghel,1563 (reddit.com)

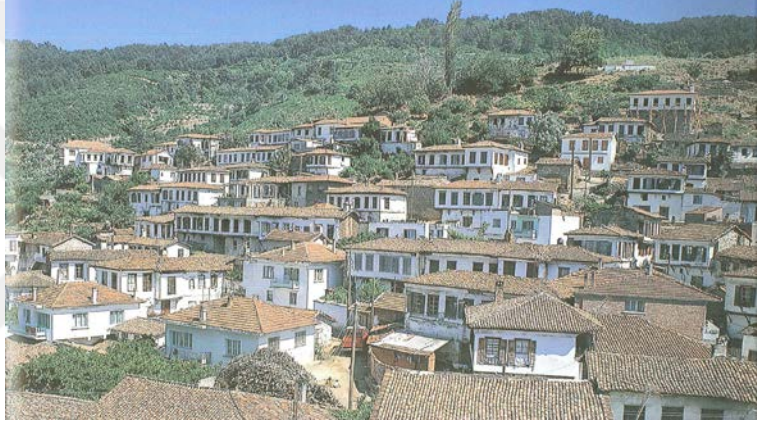
Kur'an-ı Kerim, Kasas Suresi 38. Ayetinde, Firavun'un da "***Ey Haman bana derhal yüksekçe bir kule inşa et, belki Musa'nın ilahına çıkarım.***" (Mevdudi, 2005) dediğini ve Kral Nemrud gibi kibirlendiği belirtilmektedir. Başka bir örnek de 4000 yıl önce yaşadığı düşünülen Ad Kavmi ile ilgilidir. Kur'an-ı Kerim Şuara Suresi 128 ve 129. Ayetlerinde belirtildiği üzere Hz. Hud Peygamber azap gelene kadar kavmine "***Siz her yüksek yere koca bir bina kurup, boş şeyle mi uğraşırsınız? İçlerinde ebedî yaşama ümidiyle sağlam yapılar mı ediniyorsunuz?***" (Diyanet, 2011) diyerek yaptıkları binalar konusunda ikaz ve ihtarlarda bulunmuştur. Kutub (2012) "***Fi Zilal-il Kur'an***" adlı eserinde Şuara Suresinin 128 ve 129. Ayetlerini yorumlarken "***Ad kavminin bina yapmak maksadıyla dağları oymaları, saraylar inşa etmeleri, gösteriş için yüksek yapılar yapmaları öyle bir dereceye varmış ki, o kavmin zihinlerinde bu yapıların başlarına gelebilecek her saldırıya karşı onları koruyacağı düşüncelerini bile uyandırmıştır.***", "***Sırf gücü ile övünmek, zenginliğini ilan etmek, bina yapımında yoğunlaşmak ve yükseklerle çıkmak, lüks-burjuva hayat için inşaat sektörüne yönelmeleri yüzünden eleştiriliyorlar.***" diye açıklamaktadır. Kur'an-ı Kerim Şuara Suresi 139. Ayetinde "***biz de kendilerini helâk ettik. Doğrusu bunda büyük bir ibret vardır.***" (Diyanet, 2011) denilerek bu tür eylemlerin yanlış ve boş bir heves olduğu ifade edilmektedir. Hz. Muhammed^(s.a.v)'de yüksek binalar konusunda ümmetini defalarca ikaz etmiş hatta kıyametin ne zaman geleceği ile alakalı bir soru üzerine "***Davar çobanlarının yüksek binalar yapmada yarıştıklarını görmendir.***" (Buhari, 2013; Diyanet, 2013a) diyerek yüksek binalar yapmayı kıyamet alameti saymıştır. İslam'a göre büyük, yani Ekber olan sadece Allah^(c.c)'dir ve "***Şüphesiz O, her şeyi hakkıyla bilendir***" (Diyanet, 2011)

Diğer taraftan psikologların, günümüz insanını mutsuzluğa sevk eden en önemli nedenlerden birinin de "kişinin kendisini değersiz sayma" duygusunun olduğunu ifade etmektedirler. Kendini değersiz hisseden ve önemsiz olduğuna inanan bir insan **saldırgan ve şiddete meyilli** hale gelmektedir (Öztürk, 2006b).

Bu şekilde yüksek binalar ve geniş meydanlarda kişiliği ezilen insanların, toplumsal huzursuzluk ve iç karışıklığa sebebiyet verdiği tarihte yaşanan olaylarda görülmektedir. Birçok darbenin ve iç karışıklığın simgesi olan Kızıl Meydan, Tiananmen Meydanı, Concorde Meydanı, Mayo Meydanı, Özgürlük Meydanı gibi büyük meydanların darbeler, isyanlar, gösteriler ve siyasi idamlarla anılması, dünyanın çeşitli bölgelerindeki yüksek yapıların saldırılara hedef olması bu yapılar ile elim olaylar arasında toplumsal bilinçaltının dayattığı bir ilişki olduğunu düşündürmektedir.

İslam dini, nesnenin (binanın) özneyi (insanı) aşağılamasına asla izin vermez. Hz. Muhammed^(s.a.v) bir gün Kâbe'ye bakarak “*Sen ne büyüksün ey Kâbe! Senin şanın ne yücedir. Fakat gerçek bir müminin Allah^(c.c) katındaki şerefi senden de üstündür.*” (Diyanet, 2013b) buyurmuş kutsal bir meskenin bile insandan daha önemli olamayacağını ifade etmiştir. Kur'an-ı Kerim Bakara suresi 29. Ayeti kerimesinde de “**O “Allah^(c.c)”, yerde ne varsa hepsini sizin “insanoğlu” için yarattı**” buyurulmaktadır (TDV, 2004).

Geleneksel konutlarımızın, İnsan ölçeğinde az katlı, süslemelerden ziyade sade ve geçici malzemeye yapılmasının nedeni toplumun inandığı fanilik duygusudur. Fotoğraf 2.7’de de görüldüğü gibi İslam mimarlığı malzemenin doğal haline sadık kalmış, ışık ve rüzgardan yararlanmayı bilmiştir (Nasr, 1987).

Fotoğraf 2.7. Batı Anadolu’da bir köy ve evleri (Küçükerman ve Güner, 1995)

Fanilik anlayışıyla yeryüzünün efendisi değil, doğayı ebediyete giden yol arkadaşı olarak gören Müslüman Türk halkı, “ *ben yaratılanı severim yaratandan ötürü*” (Yılmaz, 2013) deyişine uygun şekilde doğayla ve diğer canlılarla dengeli ve uyum içinde olan bir yaşantı kurmuştur (Fotoğraf 2.8).

Fotoğraf 2.8. Almadan verebilme örneği, Kuş evi, Darphane, İstanbul (Bektaş, 2007)

2.1.2. Mimaride Mahremiyet

Konut; bireyin kendini güvende hissettiği bir mekan ve günlük koşuşturmacanın sonunda huzuru bulunduğu yer olarak tanımlanmaktadır (Uçar, 2013). Allah^(c.c) Nahl Suresi 80. Ayeti kerimesinde **evlerimizi bizim için bir huzur ve sükun yeri yaptığını** (TDV, 1996) Kur'an-ı Kerim vasıtasıyla bildirmektedir. Huzuru sağlayabilecek en önemli ilkelerden biri İslam toplumunda mahremiyetin sağlanması olarak ortaya çıkmıştır. Türk toplumunda bu ilke diğer her konuda olduğu kadar mimaride de göz ardı edilmemiş asırlarca büyük bir önem arz etmiştir. Konutlarda mahremiyeti sağlamak için öyle ince uygulamalar geliştirilmiştir ki mahremiyeti tesis etmek özel bir enerji gerektirmeden, kendi kendine sürdürülebilir bir döngü içinde devam etmiştir.

Mahremiyet; sadece İslam'ın değil, geçmiş bütün semavi dinlerin tebligatları arasında da yer alan bir husus, ayrıca tüm toplumların bilinçaltında bulunan bir duygudur. Ancak İslam mimarisinin şekillenmesinde özellikle mahremiyet meselesinin önemli tesirleri olmuştur. Ayrıca diğer medeniyetler ve topluluklar ile İslami medeniyetlerin mahremiyete bakış açısında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar sayesinde İslam dininin mimariye yapmış olduğu etkiler açığa çıkmaktadır.

İslam; insanlara mahrem yerleri ve mahrem kişileri bildirmiş, Müslümanlar da bu beyanları dikkate alan bir şuurla mimarilerini teşkil etmişlerdir (Akşeker, 2012b). Kur'an-ı Kerim'de meskenlere giriş çıkışların belli esaslar dahilinde yapılması istenmiş ve Nur Suresi 27. ayeti kerimesinde "***Ey inananlar, evlerinizden başka evlere, izin almadan, halkına selam vermeden girmeyiniz. Düşünürseniz bunun sizin için daha iyi olduğunu görürsünüz.***" (Çelikan, 2013; Yüksel, 2013) buyrulmuştur.

Mahremiyetin ihlali yukarıda bahsedildiği gibi sadece izinsiz girmekle değil izinsiz bakmakla da vuku bulur. İslamiyet'teki mahremiyet kavramının insanlığın genelinde veya diğer inançlarda bulunan mahremiyet kavramından ayıran durum tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Allah^(c.c) İsrâ suresi 36. ayeti kerimesinde "***kıyamet gününde kulak, göz ve kalp yaptıklarından mesuldürler***" (Kutub, 1993) buyurmaktadır. Bu ayeti kerime ışığında Hz. Muhammed^(s.a.v) "***Bir eve girerken izin istemek göz içindir.***" (Davud, 2011; Canan, 2016), "***Hiç kimse izin almaksızın başkasının evinin içine bakmasın, kim izinsiz bakarsa aynen girmiş gibidir***" (Canan, 1988; Diyanet, 2013c) şeklindeki sözleri, Müslüman toplumlar ile diğer toplumlar arasındaki mahremiyet farkını mimaride ortaya çıkartmaktadır.

Fotoğraf 2.9’da görüldüğü gibi bazı toplumlarda mahremiyet alanı/sınırı mimaride dokunma mesafesine kadar küçülmüşken Fotoğraf 2.10’da görüldüğü gibi İslami mimaride bu sınır görüş mesafesine kadar genişletilmiştir.

Fotoğraf 2.9a. Johnson House, ABD 1949-1950, Philip Johnson Richard Foster, (furnitureteams.com)

Fotoğraf 2.9b. Farnsworth Evi, ABD 1945-51, Mies van der Rohe,(tr3d.com)

Fotoğraf 2.10a. Sedirler caddesinde Mustafa-Emine Sarvan evi.(Kuşcu, 2006)

Konutun mahremiyetini korumak esasen ev sahibine aittir (Özdoğan, 2016). Hz. Muhammed^(s.a.v) "***Bir kimse kapısı açık bırakılmış (veya giriş kısmında perde olmayan) bir eve uğrar da içeriye bakarsa kabahat onda değil, ev sahibindedir.***" (Davud, 2012) buyurmuştur. Çünkü ev, insanın ikinci derisi gibi kendine ait bir yerdir (Pollan, 2015). Bu yüzden de yabancılara mahremdir ve korunması gerekir. Bu durum Müslüman toplum için mimari şekillenişte diğer toplumlardan farklı bir pozisyon alınması gerekliliğini ortaya çıkartmıştır.

Diğer toplumlarda konutlar, dışa açılan, saydamlığı ön plana çıkaran ve iç içe geçmiş bir düzenlemede yapılırken (Fotoğraf 2.9), Müslüman ailemi evlerini yabancı gözlerden sakınan bir yapı anlayışı geliştirmiştir (Fotoğraf 2.10). Uçar (2013) Adeta birbiri içinde tasarlanan hacimlerle mahremiyet kavramının zedeleneceğini söylemektedir.

Fotoğraf 2.9c. Cam Ev, İtalya, Carlo Santambrogio ve Ennio Arosio, (forbes.com)

Genellikle Türk evinde evi bir zırh misali koruyan çevre duvarları bu maksatla yapılmıştır (Fotoğraf 2.10). Yapılan evler, gökyüzüne açık ve komşulardan yalıtılmıştır (Burckhardt ve ark., 2009).

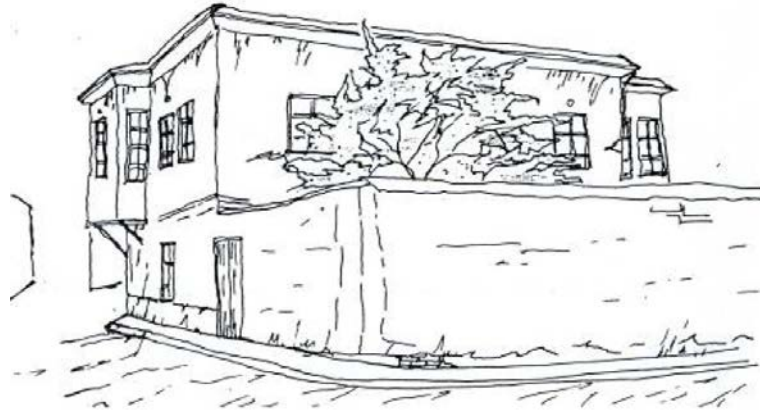

Fotoğraf 2.10b. Hayat duvarıyla çevrelenmiş Geleneksel Konya evi (Kuşcu, 2006)

Fotoğraf 2.10c. Hayat duvarıyla çevrelenmiş Geleneksel Konya evi (Kuşcu, 2006)

Geleneksel Konya Evlerinin dış mekan ilişkileri incelendiğinde (Şekil 2.1) evlerin yaya ölçeğinden üst kotlarda açılan pencereler ve yola sınır teşkil eden bahçe duvarlarıyla bir bütün halinde yapıldığı görülmektedir (Arat, 2011).

Şekil 2.1. Geleneksel Konya evi-sokak ilişkisi perspektifi (Tozoğlu, 1995)

Geleneksel mimarimizde Türk evi planlarının harem “ev halkı” ve selamlık “misafir” olarak temelde iki bölümde organize edilmesi bu düşünceler ışığında ortaya çıkmıştır. Konya evlerinde bu nedenle hariciyeler yapılmış evin ana yaşam alanı “Harem” misafirlerin ağırlandığı selamlık “hariciye” ile ayrılmıştır (Şekil 2.2).

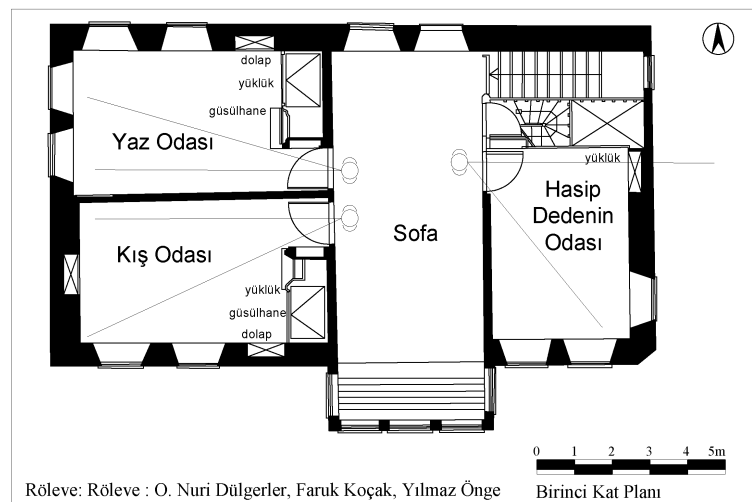

Şekil 2.2. Hasip Dede Evi Zemin Kat Planı

Ev halkı dışındakiler, Osmanlı toplumunun ahlak ve mahremiyet anlayışı çerçevesinde, ev sahibinden izinsiz, bahçe duvarı sınırları geçmez öncelikle izin almak için kapı tokmağını çalardır. Adeta gerdanına gösterişli bir kolye takan kadın havası veren bu kapı tokmakları, ayrı bir kültür ve medeniyet örneğidir. Görsel olarak zarif olan tokmaklar, İşlevsel olarak da gereklidir. Henüz içeri girmeden, içeride bizi nelerin beklediğini yansıtır. Osmanlı döneminde en yaygın kapı tokmakları, el şeklinde olan tokmaklardır. El formundaki tokmaklarda; kimi elde yüzüğün hiç olmaması, kimi elde orta parmakta veya yüzük parmağında yüzüğün olması ev sahibinin bekar, evli ya da dul olduğunu belirtir (Korkmaz, 2013) .

Ev halkına dışarıdan gelenin habercisi olan kapı tokmakları aynı zamanda dışardan gelenlerin de beşeri durumunu yansıtmaktadır. Bazı sekilerinde iç içe iki katmandan oluşan iki demir halkadan büyüğü, daha tok ses çıkararak eve gelen kişinin erkek olduğunu belirtirken, içte olan ve daha ince ses çıkaran halka ise eve gelenin kadın bir ziyaretçi olduğunu işaret eder. Bu sayede çalan tokmağın sesine göre ev sahibi gelenin cinsiyetini anlar, kapıyı açmaya ona göre birisi gider, evdekiler gelene göre kendilerine çeki düzen verirlerdi.

Bunun yanı sıra mahremiyet sınırları yabancılardan daha esnek olan akrabaların ev içinde ağırlanması, şahsi kullanıma ait olan odaların mahremiyetinin sağlanması için ara mahremiyet alanı olan “sofa” mekanı oluşturulmuş (Şekil 2.3). Yapılan bu sofalar sayesinde odaların mahremiyeti eve girip çıkma izni olan yakın akrabalarından ve aile içindeki diğer bireylerden korunmuş olmakla birlikte, evin içinde akrabalar ve ev halkı ile zaman geçirilebilecek ortak bir mekanda temin edilmiştir.

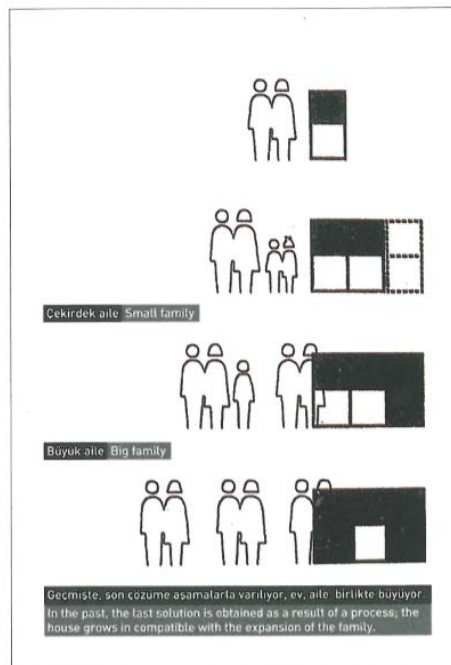

Şekil 2.3. Hasip Dede Evi birinci kat planı

Bilhassa fertlerin hayatının büyük bir kısmını geçirdiği evlerinde gönlünce yaşayabilmeleri ve kılık kıyafet bakımından da oldukça serbest olabilmeleri için müsait ve müstakil bir odaya ihtiyaçları bulunmaktadır.

Kur'an-ı Kerim Nur Suresi 58. ve 59.'uncu ayetlerinde mahrem alanların bireylerin odalarını da kapsadığı açıkça belirtilmiştir. *“Ey iman edenler! Ellerinizi altında bulunan (köle ve cariyeleriniz) ve içinizden henüz erginlik çağına girmemiş olanlar, sabah namazından önce, öğleyin soyunduğunuz vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza gireceklerinde) sizden üç defa izin istesinler. Bunlar mahrem halde bulunabileceğiniz üç vakittir. Bu vakitlerin dışında ne sizin için, ne de onlar için bir mahzur yoktur.”* (Asar, 2009; Yazır, 2010), *“içinizden (sizden olan) çocuklar, buluğ çağına erdiği zaman onlardan öncekilerin izin istediği gibi bundan sonra izin istesinler.”* (Asar, 2009) buyrulmaktadır. Bu konuda Hz. Peygamber^(s.a.v.)'in *“Kişi odaya girerken çocuğundan, annesinden, erkek kardeşlerinden, kız kardeşlerinden ve babasından izin almalıdır.”* (Asar, 2009) dediği de bilinmektedir.

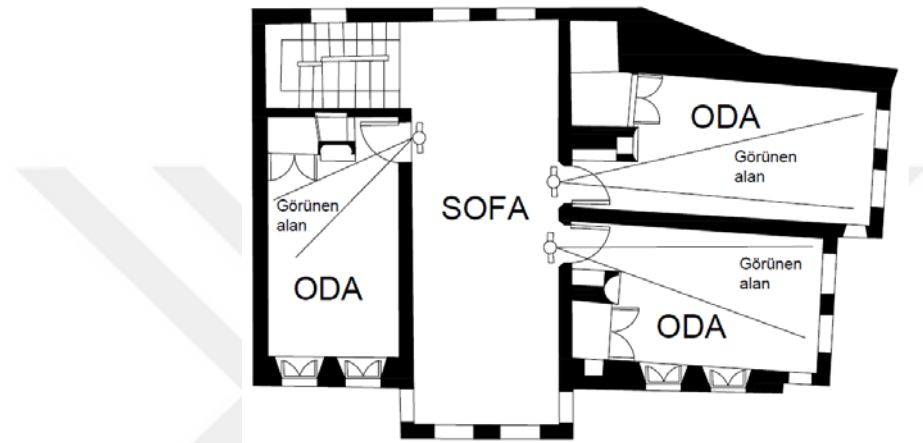
Her ne kadar aile üyesi bile olsalar, şahıslar ayrı bireylerdir ve odalarının ayrı olması mahremiyeti tesis etmek için gereklidir. Her çocuğun bile belli bir yaştan sonra şahsiyetinin gelişeceği düşünülerek onlara da mahremiyet alanı verilmesi gerektiği sünnet ve hadislerle sabittir (Canan, 2014). Göçebelik kültürü gereği çadır hayatı alışkanlıkları ve İslam kültürü etkileriyle oluşan Türk evinde, Sofaların etrafında konumlandırılan odaların her biri kendi içinde bir konut misali özerk bir yaşam alanı olarak düzenlenmiştir (Şekil 2.4).

Şekil 2.4. Türk evinde bireye ait oda gelişimi (Bektaş, 2007)

Her odanın ortak alan olan sofaya açılan birer kapısı vardır. Türk evinde kapıların, odanın mahremiyetini ve özelliğini bozmayacak bir yerde ve boyutta olmasına önem verilmiştir (Ateş, 2008). Şekil 2.5’de görüldüğü gibi odaya girmek için kapı açıldığı vakit bizi bir niş karşılamaktadır. Bu niş sayesinde kapıdan odanın içine bakan birisi için odanın içini bütünüyle görmek mümkün olmayacaktır. Bu sayede odanın içinde gözlerden azade bir mahremiyet alanı oluşturulmuş olur. Bu ve benzeri yapılan mimari düzenlemeler sayesinde Türk evinde önemli bir husus olan görsel mahremiyet etkin olarak sağlanmıştır (Yürekli ve Yürekli, 2005).

Şekil 2.5. Fahriye Büyükmatür evi Birinci Kat Planı

Geleneksel konutlarımızda kamusal alan olan sokak ile şahsi alan olan konutu ayıran yüksek “bahçe duvarları” (Yürekli ve Yürekli, 2005), misafir ile ev halkını ayıran “hariciye”, kişilerin mahrem alanı olan “oda” ve odaları ortak mekandan ayıran “sofa” gibi mimari düzenlemeler ile konut planlamasında matruşka misali katman katman iç içe geçmiş mahremiyet alanları oluşturulmuştur. Hayatı çevreleyen dış duvarlardan sofalara, odaların özgün yapılarından içinde bulunan gusülhanelere kadar birçok şekilde mahremiyetin konuta yansması, geleneksel Türk evinde ortaya çıkmış İslami yapıım özellikleridir. İslam kültürünün ve Türk toplumunun mimaride mahremiyet üzerinde bu kadar hassas olmasının en önemli nedenlerinden birisi, yetişen genç neslin aile hayatı içerisinde ki yaşantısı üzerinden, özünde ki mahremiyet duygusunu geliştirmesini mümkün kılmaktır. Ayhan (1984) ve Uçar (2013)’a göre " *Mimari çevre, bu çevrenin içindeki yaşantı sırasında insanlar arası ilişkileri etkiler*". Mahremiyetin korunduğu ve saygı gösterildiği bir aile ortamında yetişmeyen bireyin, başkalarının mahremiyetini ihlal edecek tavır ve davranışlarda bulunması bu sebepten kaçınılmaz olur. Nasıl ki biz binalarımızı ve çevremizi şekillendiriyorsak, onlar da zamanla bizi şekillendirir (Trigg, 2012; Pollan, 2015).

2.1.3. Komşuluk

Komşuluk, toplum hayatımızda yeri ve önemi inkar edilemeyen sosyal bir müessesedir ve insanların toplum halinde yaşamalarının zaruri bir neticesidir. İnsan sosyal bir varlık olarak tek başına yaşayamayacağına göre etrafında komşularının olması kaçınılmazdır (Pusmas, 1995). Köyde, kentte, tarlada, bahçede birbirine komşu olan insanların huzur içinde yaşamaları için gerekli şartlardan biri de beşeri münasebetlerini iyi düzeyde tutmalarıdır. Bu sebeple İslam dini komşuluk ilişkilerine büyük önem vermiştir.

Komşuluk hakkı, İslam dininde önemli bir yer tutmaktadır. Aile içinde olduğu gibi komşularıyla da iyi geçinmek ve yardımlaşmak şarttır. Komşunun komşu üzerindeki haklara sahip olduğu Hz. Muhammed^(s.a.v) tarafından defaatle dile getirilmiş bir husustur. Bu haklarından birkaç örnek vermek gerekirse Hz. Muhammed^(s.a.v)'in **“Komşunun izni olmadıkça binanızı onun binasından daha yüksek yapıp ışığına, rüzgârına mâni olmayın”** (Akyüz, 2014) dediği bilinmektedir. Ayrıca Hz. Muhammed^(s.a.v) komşuyu rahatsız etme durumunun sadece manzarasını kapatmakla değil evden gelebilecek kokularla da olabileceğini ifade etmiş ve **“Evinde pişenden ona da ikram etmen müstesna, tencerenden pişen yemeğin kokusuyla onu rahatsız etmeyeceksin”** (Canan, 1988) gibi kaideler ile ikazda bulunmuştur.

Görüldüğü gibi İslam'ın bireye bakışındaki yücelik; sadece bireysel anlamda sıkışmış dar bir bakış açısından uzak, saadetin toplumun bütününden geçtiğinin farkında olan toplumsal perspektiften insana yaklaşan bir din olmasıdır. Bu nedenle misafirlik, komşuluk gibi değerler İslam'da çok önemli bulunmuş, haklarında ayetler inmiş hadis-i şerifler söylenmiş ve kültürümüze, mimarimize, edebiyatımıza etki eden tesirleri olmuştur. Bu sebeple Türk toplumu misafirperverliği ile dünyaya nam salmıştır. Komşunun önemini idrak eden atalarımız "Komşu komşunun külüne muhtaçtır.", "ev alma komsu al" gibi özdeyişlerde bulunmuşlardır. Bu özdeyişler toplumumuzun bu konuda bakış açısını gayet net olarak göstermektedir.

Zira komşuluk bağları, samimi ifadesini Türk toplumunda bulmuştur. Yiyip içtikleri ayrı gitmezdi, en güzel ve samimi sohbet ortamları, dertler, sevinçler hep beraber yaşanırdı. Sıkıntı ve keder, bu samimi atmosferde bir bir kayboluverirdi. Muharrem ayındaki aşureleri, kandilleri bu kapsamda değerlendirmek komşuluk ilişkileri açısından önem kazanmaktadır.

3. GELENEKSEL TÜRK EVİ

Türkler, İslam dinini benimsedikten sonra Anadolu'ya yerleşmişler ve yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır. Bu ortam içinde "göçebelik kavramı" İslam dünya görüşü ve Anadolu'nun verileriyle belli bir oranda birleşerek yeni bir yaşama kavramı ve biçimini ortaya çıkarmıştır (Küçükerman, 1978; Burkut, 2014).

Osmanlı döneminde oluşmuş ve gelişmiş bu evlere "Türk Evi" adını, batılı tarzda inşa edilen evlere karşı tepki amacıyla ve Türkçülük akımının görsel sembolü olması için, 1912 yılında, Öğretmen Okulunda öğretmenlik yapan Hamdullah Suphi Tanrıöver vermiştir (Bertram, 2002). Özetlemek gerekirse Türk Evi; Osmanlı imparatorluğu sınırları içinde Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş, kendi özellikleriyle belirginleşmiş ve 500 yıl yaşamını devam ettirmiş ev tipidir (Eldem, 1954). İslam dininin getirdiği hayat tarzı da Türk evinde yüzyıllardır yaşamaktadır (Karpuz, 1979).

3.1. Geleneksel Türk Evinin Tarihsel Süreçteki Gelişimi

Asırlara şamil olmuş Geleneksel Türk evi olgusu, Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerinden sonra sürekli gelişme göstermiştir. Konut asırlar boyu kültürel değişimle paralel olarak değişkenlik arz etmiştir. Ülkemiz geleneksel plan tipolojileri açısından son derece zengindir. Adeta bir mozaik misali Anadolu'nun çeşitli bölgelerine görülen farklı şekillerde plan tipolojileri görülmektedir.

Geleneksel Türk Evi plan seması, geleneksel Türk çadırının yanyana programlanmış formu gibi düşünülebilir. Bu form zaman içinde gelişerek değişmiştir. Türk evinde plan odaların bir sofa çevresine dizilmesiyle oluşmaktadır. Oda biçimi büyüklüğü, nitelikleri pek az değişken bir yaşama birimidir. Ancak Odalar arası alan diyebileceğimiz sofa ise , her özelliğiyle değişkendir. Bu yüzden ev tipolojisini Türk evinde sofa belirlemektedir (Günay, 1998; Ateş, 2008).

Türk evinin en eski örneklerinin sofasız örnekler olduğu tahmin edilmektedir. İlerleyen tarihsel süreçte plan seması iç sofalı, dış sofalı, orta sofalı plan semaları şeklinde gelişmeler göstermiştir.

Türk evi genellikle tek katlıdır. Ancak zamanla katlar ikiye ve üçe çıkmıştır. İki katlı evlerde alt kat insan yaşamı dışındaki kullanımlara ayrılmıştır. Köy ve kasaba evlerinde ahır, kent evlerinde taşlık ve depo olarak kullanılmıştır. Birçok örnekte dış duvarlar üst kata oranla daha kalın inşa edilmiştir (Metin Sözen 1992).

Türk evinin niteliğini görebilmek için kuş bakışı çatılara bakarsak o zamanda çatılar her odayı tarifetmektedir. Yani Osmanlı şehrine tepeden baktığımızda her evin kaç odası olduğunu öğrenme imkanına sahip olunur (Cansever, 1999). Sokakta yürürken baktığımızda ise, cumbalar odaları tarif eder ve aralarındaki ayrımlar ikinci odanın başladığını belirlemektedir. Cumbaların şehir mimarisine katkılarını, Le corbusier, 1919'da İstanbul'dan ayrılırken yazdığı notlarda, "İşte büyük abidelerin yer aldığı sırtlardan aşağı doğru az meyilli, çatıların gölgeleri altındaki cumbalar ve bunların gölgeleri altındaki pencereci duvarlar, pencereci cumbalar, saçakların ve cumbaların gölgeleri ile oluşan mor, gölgeli satırların pencerelerin geometrisiyle, aradaki bahçelerin yeşillikleriyle meydana getirdiği adeta denize kadar uzanmış muhteşem bir acem halısını hatırlatıyordu" şeklinde anlatmaktadır (Cansever, 1999).

3.2. Geleneksel Türk Evini Etkileyen Faktörler

Türk evinin kökeni, çevreye duyarlı ve onunla ilişki içerisinde bulunan Türklerin göçebe yaşam tarzının ürünü olan çadır kültüründen gelmektedir (Gençer, 1995). Bu nedenle Türk evlerinde estetikten ziyade işlevsellik ve bölge şartlarına uygunluk öne çıkmıştır. Bunun yanı sıra Türk evinin kurgulanmasında topoğrafya ve çevre şartları, plan ve yapısal düzenlemede etkin rol oynamıştır. Esnek ve pratik çözümler üretilmiştir. Topografya ile uyumluluk gösteren sokak dokusu, geleneksel Konya evlerinin oluşumunda kimi yerlerde çıkmaz sokaklar ile tamamlanmıştır (Tozoğlu, 1995; Arat, 2011). Mekan kurgusu oluşturulurken insan ölçeği temel alınarak konforlu ve ergonomik mekanlar üretilmiştir. Bektaş (2007)'a göre; "Geleneksel Türk evi oluşum ilkeleri şu şekilde sınıflandırılmıştır;

- 1-Yaşama, Doğaya, Çevre Koşullarına Uygunluk
- 2-Gerçekçilik, Akılcılık
- 3-İçten Dışa Çözüm
- 4-İç-Dış Uyumu (Evin içindeki içtenlik ve yalınlığın dışa vurumu)
- 5-Tutumsallık"

Bu sınıflandırmalar içinde gelişen Türk Evi'nin oluşumuna etki eden faktörler şunlardır; Tarihsel faktörler ve Gelenekler, Din, İklim ve Coğrafi Konum, Malzeme ve Kültürel faktörler.

3.2.1. Tarihsel Faktörler

Göçebe bir yaşam tarzı olan Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya geldikten sonra yerleşik hayata geçişi başlamıştır. Bu nedenle geçmişten gelen kültürlerinden beslenerek yaptıkları konutlar sıcak bölgelerde esnek ve kolay taşınabilir iken soğuk bölgelerde ısı kaybına karşı korunaklı tasarımlar geliştirmişlerdir. Yazlık evler “Yurt, Alaçık ya da Topak Ev adını alan hafif malzemedен yapılan, kurulup sökülebilen ve taşınabilir çadırlardır” (Karpuz, 1984) . Çadırın iç düzenneği Anadolu Türk evi odası ile büyük benzerlikler göstermektedir.

Ancak Yerleşik düzene geçer geçmez “Türk Evi Plan Tipleri” meydana gelmemiştir. Çadırın iç düzenindeki mekan anlayışı Anadolu'da oluşan Türk evinin iç mekan kurgusuna yansımıştır. Bunun yansıra bölgeye daha önceden yerleşmiş kültürlerin ve yörenin iklim şartlarıyla harmanlanan çadır kültürü asırlar içinde elde ettiği birikim sonucunda Türk evini ortaya çıkartmıştır.

İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türk evi mekan kurgusu içe dönük ve mahremiyet hissiyatının öne çıktığı biçimde yapılmaya başlamıştır. Bu yüzdendir ki İslam Şehirleri Helenistik Şehirlerin yapısından etkilenmiş, bu etkilenme konut planlamasına da yansımıştır (Karpuz, 1979; Azezli, 2009). Sütunlu bir avluya sahip olan Helen evleri sokaktan yüksek bir duvarla soyutlanmış bir avlu içerisinde kadın ve erkek için iki ayrı yaşamı barındıran evlerdir. İslamiyet'te ki mahremiyeti anlayışı, Helen evleri gibi bir ev planını geçerli kılmıştır. Orta katta erkeğin yaşadığı “selamlık”, üst katta ise kadının yaşadığı, pencereleri kadını gizlemek için yüksek tutulmuş ve kafeslerle örtülmüş “haremlik” ile oluşur (Azezli, 2009). Zaten ilk dönemlerde konutlarda bu iki kattan ibaretti; çünkü İslamiyet gösterişçi bir tutumu hoş karşılamadığından çok katlı yapılar uygulanmamaktadır.

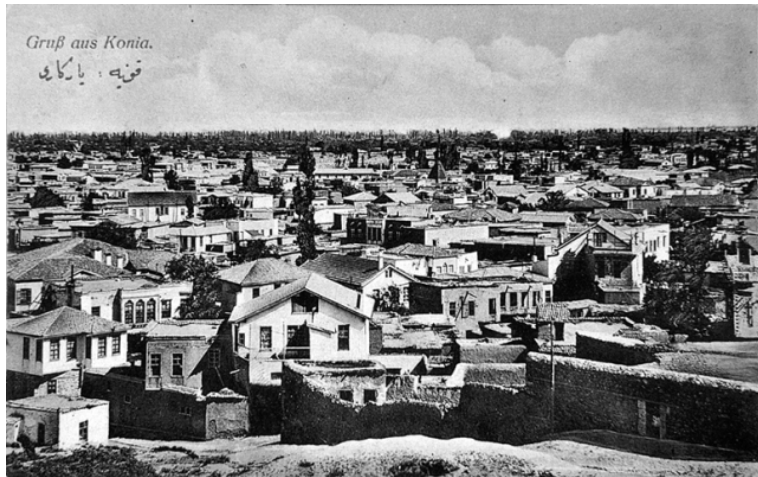
Beş yüz yıllık bir zaman zarfında 3 kıtaya yayılmış Osmanlı imparatorluğu hudutları içinde kalan Türk evi en belirgin niteliklerini Anadolu'da bulunan yapılarda göstermiştir. “Hatta 17.yy ve 18.yy'larda Orta Doğu ve Doğu Avrupa konut mimarisini etkisi altına alacak kadar geniş bir alanda yayılmış ve güçlü bir duruma gelmiştir” (Kahraman, 1997). “Osmanlı Devletinin her tarafından sarsılmağa başladığı 19. yy. ‘da bile, bu ilerleme ve yayılma sona ermemiştir” (Eldem, 1954). “Ancak 20. yy. teknolojisi, Türk insanın toplum yapısı ve yaşam tarzına öyle büyük değişiklikler getirmiştir ki, yüzyıllardır korunan bu kültür mirası gittikçe yok olmaya yüz tutmuştur” (Kahraman, 1997).

3.2.2. İklimsel ve Coğrafik Faktörler

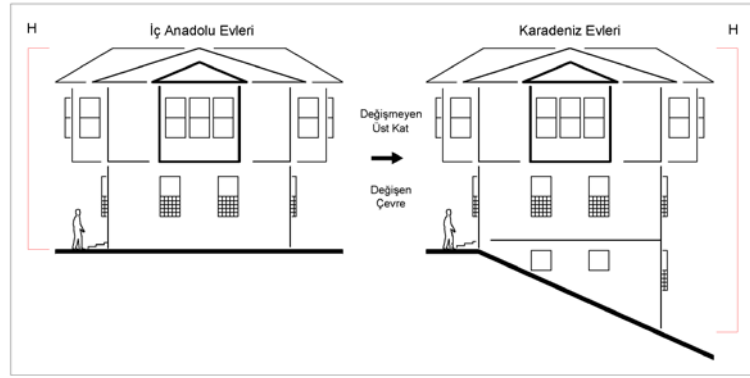
Anadolu'nun kuzey bölgelerindeki eğimli arazilere yapılan evler ile Anadolu'nun iç bölgelerindeki düzlük alanlarda yapılan evler arasında mekan kurgusu, yapı malzemesi arasında büyük farklılıklar görünmese de coğrafik ve iklimsel etkilerden dolayı bazı değişiklikler görülmektedir. Özellikle Karadeniz gibi yamaçlarda inşa edilen evlerde (Fotoğraf 3.1) İç Anadolu gibi ovada inşa edilen evlere (Fotoğraf 3.2.) göre kat sayısında artış olmaktadır. (Şekil 3.1.) Özellikle topoğrafyanın yüksek eğimli olduğu bölgelerde bina yükseklik ve biçimlenmesi oldukça etkilenmiştir (Filibe, 1989).

Fotoğraf 3.1. Safranbolu Evleri (flickr.com)

Fotoğraf 3.2. Konya evleri (memleket.com.tr)

Şekil 3.1. Anadolu doğası ve yaşamıyla uyumlu evler

Topoğrafik farklılıkların yanında parselasyonun konutlarda mekan kurgusuna etkisi büyüktür. Örneğin sokak oluşumuna uygun yapılmaya çalışılan konutun zemin katı sokağa taşmayıp sokak düzenine uyum sağlamıştır. Fakat üst kotlarda mekan sınırları zemin kat sınırlarına bağlı olmayarak istenilen düzenleme yapılmıştır.(Fotoğraf 3.3.)

Fotoğraf 3.3a. Konya İlim Yayma Cemiyeti Binası (Aygör, 2016)

Fotoğraf 3.3b. Konya Musuki, Sema ve Mevlevi kültürünü Araştırma Derneği (Aygör, 2016)

Türk evlerinde genelde binanın yönlenmesi doğu batı ekseninde olmuştur. Kapıları da güneye açılmaktadır. Kuzey yarım küre için bu güneşin binayı sıcak tutması, yazları ise güneş yükseldiği için doğrudan güneş ışığının eve istendiği gibi sadece sabah ve akşam girmesi anlamına gelir (Pollan, 2015) .

Anadolu 4 iklime ve farklı topoğrafya özelliklere sahip olmasından dolayı mekan kurgusu bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. “*Anadolu; coğrafi bakımdan Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu iklim bölgelerine ayrılrsa da bu iklim bölgelerinin bazılarının ortak veya benzer verilerle koşullar yönünden iklimin üç bölgeye indirilmesinde yarar vardır.*” (Güllaç, 1990).

Gökçe (1984)’nin “Türk Evinde Mimari Elemanlar ve Kuruluş” adlı eserinde farklı iklim bölgelerine göre farklı plan tiplerinin oluştuğunu göstermektedir. Bunlar şu şekildedir;

“İlman İklim Bölgesi; Karadeniz ve Kuzey Marmara bölgeleri bu gruba girer. *Ilık ve yağışlı iklim bölgesi olduğundan ormanı boldur. Bol yağış nedeniyle evler kapalı, dış sofalı veya iç sofalıdır.*

Akdeniz İklim Bölgesi; Marmara Bölgesinin güneyi, Güney ve Batı Anadolu bu iklim bölgesi içine girer. *Uzun kurak yaz ayları ile ılık kış ayları bu iklim bölgesinin özelliklerini oluşturur. Bu bölgelerde açık dış sofalı plan tipleri uygulanmıştır.*

Yayla İklim Bölgesi; İç Anadolu, Güneydoğu ve Doğu Anadolu İklim bölgeleri bu iklim bölgesini oluşturmaktadır. *Çok kurak ve sıcak yaz ayları ile soğuk kış ayları bu bölgenin karakteristiğidir. Bunun yanı sıra yaz ile kış gece ile gündüz ısı farkları oldukça yüksektir. Sert ve kurak iklim koşulları avlulu plan tipinin uygulanmasına yöneltmiştir.”* (Güllaç, 1990)

Çok yağış alan, ormanlık, serin bölgelerde avlusuz plan tipleri daha egemendir. Gerek yaşam kültürü gerek sıcak geçen yazları nemlendirmek amacıyla avlulu plan tiplerine Güneydoğu Anadolu’da bölgesinde daha çık rastlanmaktadır (Arslan, 2012). Avlular çeşitli yaşam ön hazırlığı yapmak için önemlidir. Özellikle güneşte kurutularak elde edilen besinlerin üretimi için kullanılmaktadır.

3.2.3. Yapı Malzemesi

Anadolu'da Orta Asya kültürünü devam ettiren hafif strüktür anlayışındaki Türk evleri Osmanlı imparatorluğu döneminde Kafkaslardan Balkanlara, Karadeniz'den Kuzey Afrika'ya kadar çevreleyen bölgelerde yaygın olarak kullanılmıştır (Cansever, 2002).

(Pollan, 2015)'a göre hiçbir bina yapıldığı malzemenin ötesine geçemez. Ama Osmanlı evlerinde malzemeye verilen manalarla bu limit aşılmış ve malzemeye anlam yüklenmeye başlanmıştır.

İklim şartlarına uzun süre direnç gösteremeyen kerpiç ve ahşap gibi malzemelerle üretilen konutlar kısa süreli konaklama izlenimi oluşturmaktadır. Bu durum Osmanlı dönemi Türk-İslam anlayışındaki toplumun bir özelliğidir. Çünkü han, hamam, kervansaray, medrese, cami gibi kamusal yapılarda uzun süre dayanıklılığı olan taş malzeme kullanılırken konut yapılarında kerpiç ve ahşap gibi dayanıksız malzeme kullanılmasının amacı kamu yapılarında devletin bakılığını, konutlarda ise dünya hayatının geçiciliğini vurgulamıştır. (Akçe, 2006).

Osmanlı konut mimarisinde en üst düzeyde bilinç ve yetenekle geliştirilmiş mimari, yüksek bir kültür ürünü olan standart elemanların, yerel gerçeğin ve bir bütünlük zaruretinin bilinci ile bir araya getirilerek kullanılması Geleneksel Türk evlerinde halen yaşayan bir özelliktir.

Türk evlerini oluşturan yapı malzemeleri bölgeye has özellikteki malzemelere göre yapılmış, örneğin geniş ormanlık alanlarıyla bilinen Karadeniz'de ahşap malzeme ağırlıktayken Doğu Anadolu'da yaygın bulunan taş malzeme özellikle tercih edilmiştir. Anadolu'nun doğal yapısındaki farklılıklar ve mevsim özellikleri evlerin planlarını ve yapı malzemesini etkilemiştir. Bu nedenle;

Kuzey Anadolu'da	Ahşap Malzeme
Güney Anadolu'da	Ahşap ve Taş Malzeme
Batı Anadolu'da	Taş Malzeme
Doğu Anadolu'da	Taş Malzeme
Orta Anadolu'da	Kerpiç ve Taş Malzeme, daha çok kullanılmıştır.

3.2.4. Kültürel Faktörler

Bu sebeple Anadolu’da bulunana Türk evlerinde geniş aileyi oluşturan bireylerin bir arada yaşamını sürdürmesine imkanı sağlayacak kadar mekan sayısı kurgulanmıştır. Ailenin temelini oluşturan kadın Türk evi mekan kurgusunun merkezinde yer alır. Bütün ev işlerini kadın üstlenirken, dışarıdaki işleri erkek üstlenmiştir (Azezli, 2009).

Ayrıca İslamiyet’in tesirinde oluşan konutun dışarıyla olan görsel ve fiziki bağlantısı konutu çeviren yüksek avlu duvarlarıyla asgari düzeye inmiş bu etki iç mekan kurgusuna da yansımış, ev halkı ile misafirlerin yaşama birimi ayrılmıştır. Ev halkının yaşadığı bölüme “haremlik”, misafirlerin kullandığı bölüme de “selamlık” denilmiştir.

Türk konut kültürünün oluşmasında toplumun İslamiyet inancının etkisi büyüktür. İslam’la bütünleşmiş Türk toplumunda mahremiyet hissiyatı zamanla gelişmiş ve bireylerin daha içe dönük bir yaşantı sürme isteği artmıştır. Bu içe dönüklük zamanla Türk evi mekan kurgusuna tesir etmiş Haremlik,-Selamlık gibi özel mekanlar oluşmasını sağlamıştır. Maneviyatçı duruşları kısa ömrü olan konut yapmayı teşvik etmiştir. “Gelenek, görenek ve din insanlar üzerinde azla yetinme felsefesini getirmiş ve maneviyatçı bu görüş ile geçici sayılan bu dünya üzerinde konutların kalıcılığı çok önemli sayılmamıştır” (Filibe, 1989; Azezli, 2009).

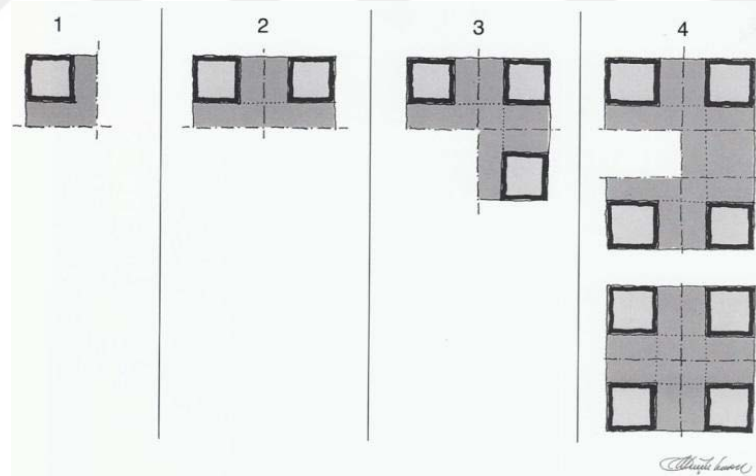
3.4. Geleneksel Türk Evi Plan Tipleri

Geleneksel Türk evinin ana birimi odadır. Oda çok fonksiyonlu bir mekandır. Odalar sofalara açılır. Sofa aile fertlerinin bir arada toplanmaları için programlanmış bir mekandır. Türk evi plan şeması oda ve sofaların dizilimleriyle şekillenir ve adlandırılırlar (Şekil 3.2).

Alexander (1979)’a göre; aile fertlerinin aidiyet duygusu ile eşzamanlı olarak belirli bir mahremiyet ve birbirinden ayrı zaman geçirme ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçta odaların çevresinde bulunan nişlerle karşılanabilir. Nişler olarak adlandırdığı örüntüyü su şekilde çözer. Odanın bir grup insana grup olarak bir arada olma sansı verebilmesi için aynı zamanda onlara tek ya da çift olarak yine bu mekanda yalnız kalma imkanı da tanınması gerekir. Bunun içinde ortak odaların kenarında küçük mekanlar yaratmak gerekir. Bu mekanlar rüzgarın dağıttığı bir kum birikintisindeki dalga örüntüsü kadar doğal, doğru ve kendi kendine sürdürülebilirdir (Pollan, 2015).

Geleneksel Türk evinde bu ihtiyaca sofa cevap vermektedir. İlk zamanlarda yekpare hacimli çadır düzenini devam ettiren Türk evlerinde sofa yoktur. Odalar birbirinden bağımsızdır ve her birine dışarıdan ayrı kapılardan girilir. Türk evinde ilk görünen örneklerde sofa açık tiptedir. Ancak zamanla rüzgar, soğuk ve yağmura karşı önlemler alınarak yan duvarlar sağırlandırılmış ve direkler arası camekanlarla kapatılmıştır. Sofa uygun yöne yöneltilmiştir. Mahremiyeti sağlamak için, direkler arasında ki camekanlar kafeslerle kapatılmıştır. bu durum plan tipini değiştirmemiş ancak dış sofa kapatılmaya başlanmıştır (Eldem, 1986; Ulusoy, 2007).

Sokaktan odaya varıncaya kadar Konut şekillenişini mahremiyet katmanlarına göre ayırmış olursak sofalar hayattan sonra ikinci Mahremiyet katmanımız oluşturmaktadır. Sofa genel manada odaları birbirlerine bağladığı gibi onları birbirinden ayırma işlevi gören konut içindeki bir toplanma ve ayrılma mekanı olarak gözümüze çarpmaktadır. Sofaların asıl yapılış amacı sobalı evlerde ısı kontrolünü sağlamasıdır. Ev halkıyla bir nevi anlaşma biçimini simgeleyen sofalar, avlusu olmayan evler için veya soğuk hava şartları altında misafirperver Türk halkının misafirlerini ağırlaması için uygun bir mekan olarak şekillenmiştir.

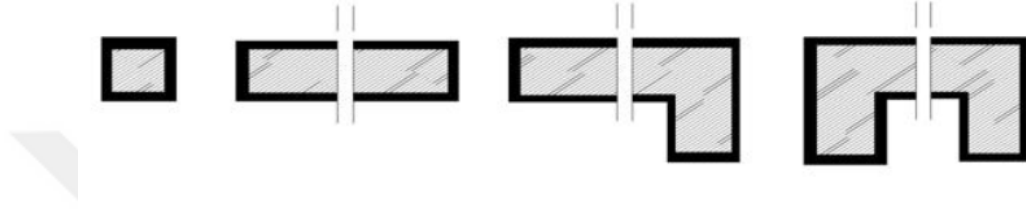

Şekil 3.2. Türk evinde odaların ilişkilerinde gelişim düzeni (Küçükerman, 2007)

Türk evleri; iklim koşulları, yöresel alışkanlıklar, ekonomik koşullar ve yöresel mimarinin etkisiyle sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı olmak üzere 4 kategoride toplanmıştır (Hacıbaloglu, 1989; Burkut, 2014). Türk evinin en ilkel hali sofasız plan şemasıdır.

3.4.1. Sofasız Evler

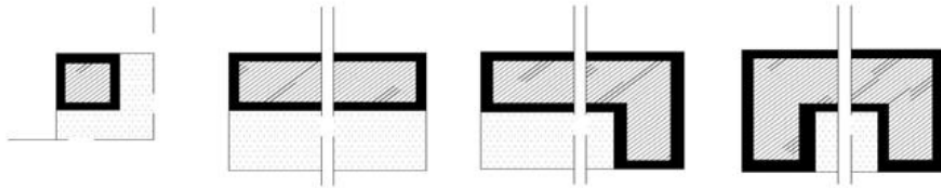
Sofasız plan tipinde mekanlar arası geçiş yoktur. Genellikle mekanlara ayrı ayrı harici giriş verilmiştir (Şekil 3.3). Bu ev tipi genellikle Anadolu'nun doğu, orta ve güney bölgelerinde iç avlulu veya bahçeli mekan kurgusuna sahip evlerde görülmektedir.

Şekil 3.3. Sofasız Plan (Küçükerman, 1973; Küçükerman ve Güner, 1995)

3.4.2. Dış Sofalı Evler

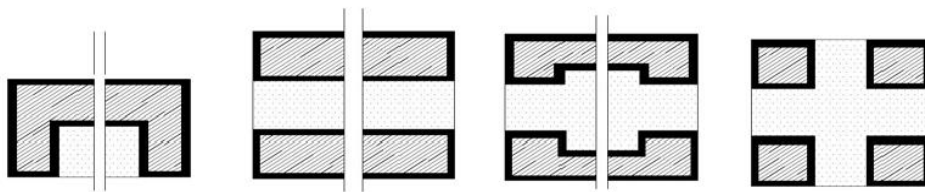
Anadolu'nun birçok bölgesinde istenilerek ve beğenilerek kullanılmıştır. Bu tipte oda sıraları bir sofa ile birbirlerine bağlanmıştır. Sofa evin merkezini oluşturmuş insanlar günlük yaşamlarını sofada gerçekleştirmişlerdir. Sıcak iklimlerde sofa dış alanla ilişkili olup görsel zenginlik ve iklimsel konfor sağladığı için çokça tercih edilmiştir (Şekil 3.4). Özellikle yöre halkının serinleme ihtiyacını karşılayan dış sofalı plan tipi vazgeçilmez bir mekan düzenlemesidir. Türkler Anadolu'da yerleşmeden evvel mevcut olan Hitit ve Helenistik evlerinde de bu plan şekli uygulanmıştır (Arslan, 2012).

Şekil 3.4. Dış sofalı plan (Küçükerman, 1973; Küçükerman ve Güner, 1995)

3.4.3. İç Sofalı Evler

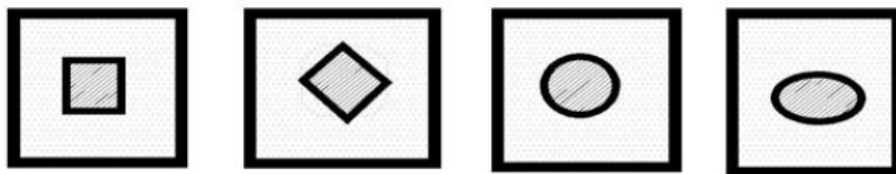
İç sofalı plan tipi Türk evinde uygulanan en yaygın plan tipidir. Toplum içerisinde karniyarık olarak bilinen iç sofa karşılıklı odaların ortasında konumlanmıştır (Şekil 3.5). Bu sofa tipi Anadolu ve Rumeli'deki genelinde iklim koşullarına daha uygun olduğu için Dış sofalı mekan tipine göre daha yaygın kullanılmıştır. Özellikle dış sofalı evlerin aksine kullanılabilir mekan hacminin fazla olması ve bunun sonucunda ekonomik yapım maliyetinin düşük olması yoğun yerleşim alanlarında tercih sebebi olmuştur. Bu sofa tipinde yönlenme manzara, güneş veyahut sokağa yapılmaktadır. Merdivenin konutun içindeki konumuna göre sofanın tek veya çift tarafında seki, köşk gibi özelleşmiş alanlar bulunmaktadır. İlk örneklerinde merdiven sofanın dışında konumlandırılmış sonraki dönemlerinde merdiven sofanın içinde gelişmiş güzel bir şekilde bulunmaktadır.

Şekil 3.5. İç sofalı plan tipi (Küçükerman, 1973; Küçükerman ve Güner, 1995)

3.4.4. Orta Sofalı Evler

Orta sofalı plan tipi diğer plan tiplerinden daha sonra özellikle 18. ve 19. yy.'da köşk, saray, kasır gibi yapılarda farklı kombinasyonlarda uygulanarak konut tasarımına çeşitlilik ve gösteriş katmıştır. Konutun dört ucuna yerleşmiş odalar ve bu odaların arasında bulunan servis mekanları ile çevrelenmiş sofa düzenlemesi konutun kare veya dikdörtgene yakın bir biçimde ortaya çıkmasını sağlamıştır. İlk örneklerinde kare ve dikdörtgen plana sahip olan sofalar ilerleyen zamanlarda köşeleri pahlanmış sekizgen, altıgen, elipstik gibi biçimlerde görülmektedir (Şekil 3.6). Isı kaybının yüksek olduğu bölgelerde bu sofa tipi ısı kaybını önlediğinden çok tercih edilmiştir (Burkut, 2014).

Şekil 3.6. Orta Sofalı plan tipi (Küçükerman, 1973; Küçükerman ve Güner, 1995)

Sofalardan geçilerek uğranılan son mekan ise mahremiyetin son sınırı olarak kabul ettiğimiz odalardır. Osmanlı evlerinde, oda esas yaşama alanını, yaşamının bütünü kapsar (Cansever, 2010a).

“Odalara girildiğinde içeriye görmenizi engelleyen testilik veya yüklüklerin yan duvarıyla oluşturulmuş küçük bir hol karşılar sizi. Odada gününüzü geçirirsiniz, sohbet edersiniz, aile içi konuşmalarınızı yaparsınız. Bütün eşyalarınız o odanın duvarındaki dolaplardadır. Yani mobilya denen nesne, mekana tahakküm etmez. İnsan azami sadelikte, zeminden azıcık yükselen sedire oturur.” diyerek, İslam medeniyeti içinde var ettiğimiz yuvalarımızı felsefi derinliğiyle tarif eder (Cansever, 2010b) .

İç mekan düzenlemeleri de kişilerin imkanlarına göre değişiklik gösterse de temel fonksiyonları benzeşirdi. Konya evlerindeki zarafet ve mahremiyet birlikteliğinin benzerini, Beypazarı (Ankara), Hepkebirler (Kastamonu), Cumalıkızık (Bursa), Zeyrek (İstanbul), Safranbolu (Karabük) evlerinde de görmek mümkündür.

Odaların; oturma, yatak, misafir, çocuk odaları gibi belli işler için tahsis edilmemesi, Türklerin göçebe anlayışıyla ve gelenekleriyle doğrudan ilgilidir. Pollan (2015)’nin “*Başka Bir Yer*” isimli kitabında bir meskenin kimliğinin büyük bir bölümünü yüzeylelerinde ya da 90 ila 120 cm etrafındadır demektedir. Her evin bir hafızası vardır. Bu köşe ve nişler insanların bir yere izlerini bırakmasını sağlar. Çağımıza kadar muhafaza edilmiş bu kültürel izler geleneksel Türk evlerinde eşya konulan yüklük, testilikler gibi Odaların içinde İslami bir karakter olarak bulunan gusülhaneler olarak günümüze ulaşır.

Geleneksel konutlarda yıkanma yerleri olarak yüklükler içerisinde gusülhaneler tasarlanmıştır (Fotoğraf 3.4). İsminden de anlaşılacağı üzere gusülhaneler gusletmekten gelir. Özel konutlardaki gusülhaneler, İslami yaşam felsefesinin kent ve konut ölçeğindeki mimari düzenleme örneklerini sergilerler (Tuluk, 2010) .

Fotoğraf 3.4. Gusülhane (wowturkey.com)

Osmanlı kültürü içerisinde gündelik yaşamın bir parçası olan yıkanma eylemi, 10-15 günlük aralıklarla hamamlarda gerçekleştirilmiştir. öte yandan Gusülhaneler, kolektif yıkanma etkinliğinin yanısıra kişisel ve anlık temizlik gereksinimine hizmet eden özel mekanlar olmuşlardır. Gusülhaneler için minimum iç mekân boyutlarını belirleyen temel ölçüt, içerisinde bir kişinin birkaç kap-kaçakla kısa süreli banyo yapmaya olanak sağlamasıdır. Gusülhanelerin geleneksel konuta ilk ne zaman eklendiği tam olarak bilinmese de İslamiyet’le gelen bir yaklaşım olduğu açıktır.

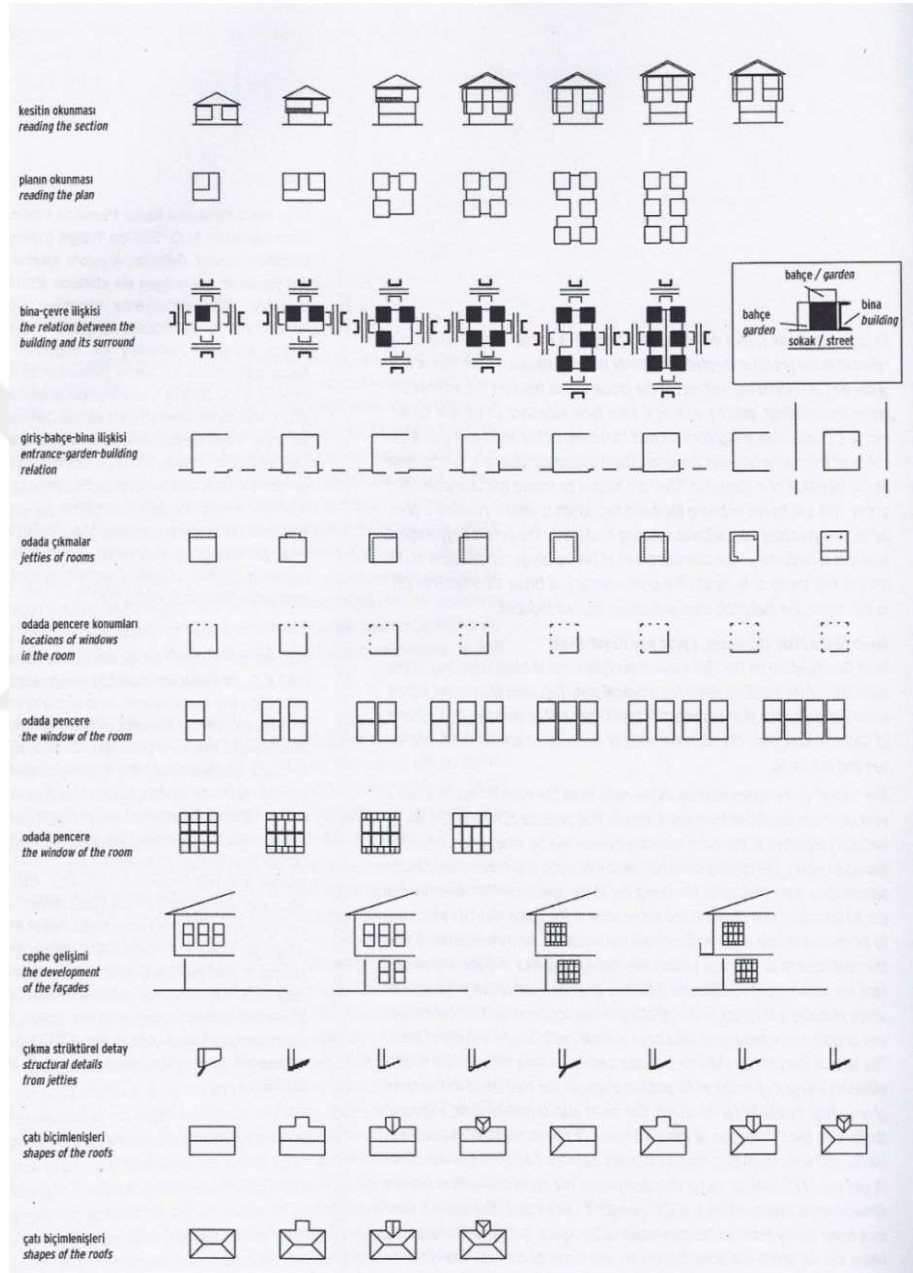
Hz. Muhammed^(s.a.v)’in peygamberliğinin ilk 13 yıllık döneminde Mekke’de, tuvaletler ve banyo evin dışında olmasına rağmen Medine döneminde, İslami kültür ve terbiyenin bir icabı olarak özellikle tesettür ayetlerinin gelmesiyle hela ve yıkanma mahallerini evin içerisine dahil edildiği görülmektedir (Bergen, 2014).

Bunun birkaç sebebi olmasına rağmen en önemli sebebi mahremiyet ve insanların başkaları tarafından rahatsız edilmeyerek huzura ermesini sağlamaktır. Bu sebepten olsa gerek geleneksel Türk evinde gusülhaneler mahremiyeti tesis etmek için odaların içinde planlanmıştır. Bu da gerek olduğunda kimseye fark edilmeden temizlenme ihtiyacına cevap verir. Konya ilinde de 19. yy. ve sonrası dönemlerde ki konut planlamasında önceden konutun dışında avluda planlanan helalar, evin içinde planlanmaya başlamıştır (Ulusoy, 2007).

Bunun başlıca nedeni 1901 yılından sonra, şebeke suyunun evin içerisine girmesinden kaynaklanmaktadır (Aygör, 2016). Diğer nedeni ise 19. yy.’dan başlayarak Avrupa mimarisinin Türk-İslam konut mimarisini yoğun bir şekilde etkilemeye başlamasıdır. 1781 yılında Avrupa’ya gönderilen Mehmet çelebinin Avrupa’dan getirdiği projeleri mimaride uygulamaya geçirmesiyle Türk mimarisinde Avrupalı yeniliklerin ilk olarak görülmeye başlandığı söylenebilir (Ulusoy, 2007). Özellikle 1900’lerden sonra yapılan konutlarda, batılılaşma etkisi olarak banyo düzenlemesi geldiğininide görmekteyiz.

Türk evinin genel cephe özellikleri, içten dışa biçimlenmenin sonucu olarak, tamamen içerideki fonksiyonu yansıtır. Eve dışarıdan bakıldığında, evin plan tipi, fonksiyon dağılımı hakkında bilgi edinmek mümkündür (Şekil 3.7). Osmanlı/Türk Evi’nde kütle olarak okumak için cumba, çıkma, saçak ve pencere oluşumları ilk aşamada dikkat çekmektedir.

Türk Evi'nin mekansal özelliklerini dış gözlem yoluyla daha iyi kavrayabilmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan en kapsamlı olanlardan bir tanesi Hülya Yürekli (1975)'nin "*The Development and Testing of a Method for Recording The Characteristics of The "Türk Evi" By External Survey*" adlı çalışmasıdır.

Şekil 3.7. Türk Evi'nin dış gözlemi için ara yüz tasarımı (Yürekli, 1975; Yürekli ve Yürekli, 2005)

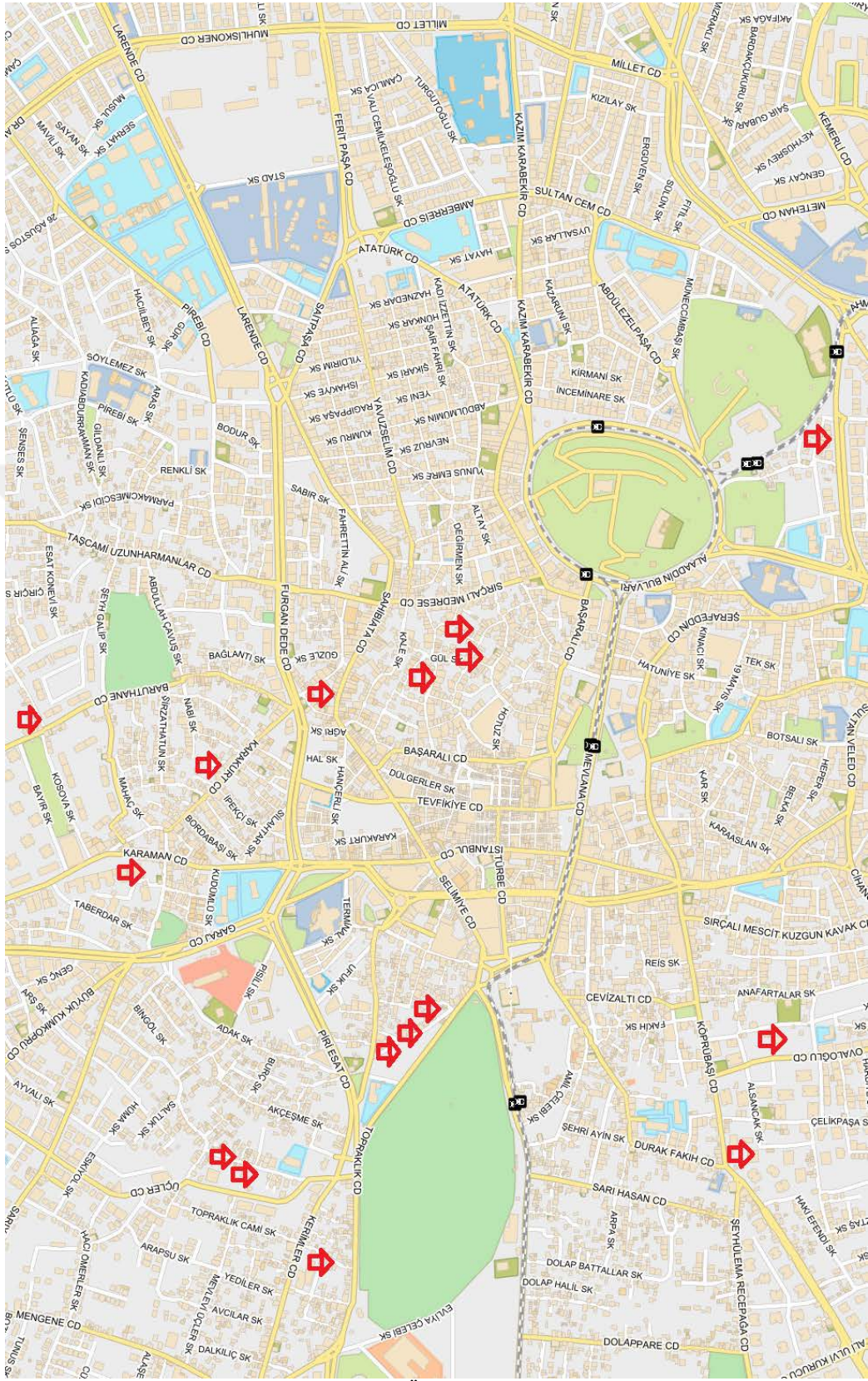
4. 19. - 20. Yy. GELENEKSEL KONYA EV ÖRNEKLERİ

Gerçekte insan için mekan sadece içinde barınılan bir yeri değil, aynı zamanda onu besleyen, büyüten ve diğer insanlarla ilişkilendirerek var eden bir bütünlüğü kısacası değerler merkezini ifade eder. Her millet meskenini inşa ederken aslında kendi medeniyetini inşa etmektedir. Milletlerin kültürü, zihniyeti ve hayat anlayışı evlerine yansımaktadır.

Osmanlı Devletinin ilk kurulduğu tarihten başlayarak 17.yy'a kadar geçen süre boyunca yapılmış olan ev ve konaklardan günümüzde fazla iz kalmamıştır. Ancak 17. yüzyıl ortalarından başlayarak ayakta kalan evler hakkında bilgi sahibi olmaya başlıyoruz. 17. yüzyıldan önceki evler hakkında dolaylı yollardan ve kesin olmayan bir biçimde bilgi edinilmektedir. Ev mimarisine yakın olan ve özellikleri nedeniyle ayakta kalan saraylar, kasırlar, kervansaraylar, mescitler, küçük camiler, mahfiller, zaviye, gibi ölçüleri ve süslemeleri ev yapımını andıran yada teknikleri aynı olan yapı türlerinden ve minyatürlerinden yararlanılmaktadır. ayrıca yabancı ziyaretçilerin tarifleri ve bazı planlardan tanıyabiliyoruz. Bunlardan biri Akbıyık'ta, Sokullu Mehmet Paşa.'ya ait bir mahkeme dökümüdür. Tarifler arasında Montague ve Miss Pardoe'un Paşa ve Damat konaklarına ait yazıları vardır (Eldem, 1986; Ateş, 2008).

Konya'da da 19. yy.'ın mahdut örnekleri dışında daha önceki tarihlere bizi götürebilen örnek kalmamıştır (Ulusoy, 2007). 19. yy. ortasından 20. yy. ortasına kadar geçen bir asırlık sürede inşa edilmiş konutlarda, geçen süre içinde bazı karakteristik özellikleri değişirken bir kısmının sabit kaldığı veya büyük bir değişim geçirmediği görülmüştür.

Bu bölümde İslami değerlerle şekillenen konut üslubunun Konya özelinde genetik yapısı tahlil edilecektir. Özellikle şehirlerin yapı stokunun %80-85'ini teşkil eden konutu, şehir bütünüünün bir parçası olarak ele alıp, konutun bir nevi harici uzantılarıyla ve tamamlayıcı durumunda bulunan diğer dahili bölümlerle olan münasebeti üzerinde durulacaktır. 2. bölümde tasvir edilen İslami ilkelerin 19.-20. yy. Konya evlerine ne ölçüde nüfus ettiğini örnekler üzerinden göstermeye, İslami düşünce yapısından kaynaklanmakta olan ve geleneksel Türk evlerinde izleri takip edilmekte olan karakteristik özelliklerin Konya konutlarında nasıl ortaya çıktığını irdeleyeceğiz. Binaların kelimeler ve cümleler gibi anlam taşıyan kültürel metinler olduğunu düşünerek bir binayı deneyimlemenin en doğru yolunun onu okumak olduğu fikriyle Konya şehir merkezinde seçilen 17 adet konut incelenmiştir.

Harita 4.1. Konya Haritası Üzerinde Seçilen Konut Bölgeleri

Seçilmiş olan 18 adet Konya evi incelenerek, aşağıda özellikleri ile birlikte açıklanmıştır.

4.1. Muharremoğlu Evi

Fotoğraf 4.1. Muharremoğlu evi (Karpuz, 2009)

Yapım Tarihi

19. Yy. Ortası Geç Osmanlı Dönemi

Yapının Yeri

Kirazlı Mahallesi Cirit Sokak No: 19 Meram/KONYA

Harita 4.1. Muharremoğlu evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Yığma tekniğinde su basman kotuna kadar Sille taşı. Bunun üzerindeki dış duvarlar ise yine yığma tekniğinde kerpiç malzeme ile örülmüştür. Bağdadi Tekniği ise çıkmalarda izlenmektedir.

Yapının Bugünkü Kullanımı

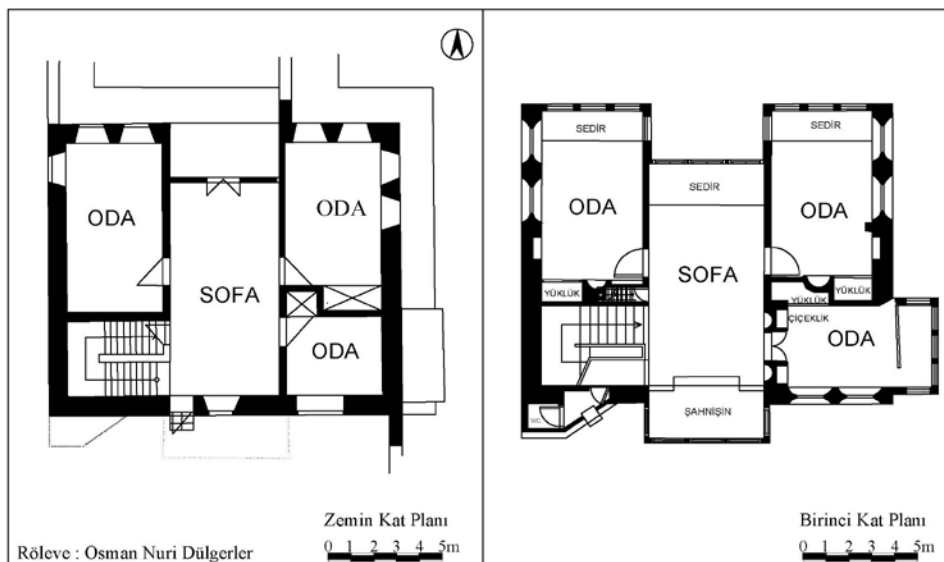
Harabe Durumda (Metruk) 1894 onarım

Yapının Genel Bilgileri

Mine Ulusoy ve Osman Nuri Dülgerler'in tespitlerine göre konut, 19. yüzyıl ortalarında yapılmış, 1894 yılında onarılmıştır. Günümüzde terk edilmiş olan ev 40-45 yıl önce bölünerek zemin katının batısında ayrı bir yaşama birimi oluşturulmuştur (Karpuz, 2009). Konutun Yapım malzemesi ve tekniği gelenekseldir. Geleneksel hayat oldukça büyüktür. Fakat hayatın içinde geleneksel mimari öğelerinden mutfak, tandır, çarş, ahır, hariciye ve izbesinin izlerine günümüzde ulaşılammıştır. Odalara yüklük, gusülhane, çiçeklik, gömme dolaplar, odalarda yerleştirilmiştir (Şekil 4.1. Birinci Kat Planı). Zemin katın güneybatı odası ahşap dolaplı ve çiçekli iken yüklük ve gusülhane olmadığı görülmüştür. Bu odanın hariciye olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Yapının içinde zengin bir ahşap süslemenin görülmektedir. Süslemeler dolap, ağzıaçık ve çiçekliklerin yanı sıra tavan köşelerinde iç içe geçmiş yelpaze tarzında çıtalı tezyin edilmiştir. Cepheler oldukça sadedir, ancak cephelerde yer alan iki adet çıkma ile cephe hareketlendirilmiştir. Birinci katta sofa güney cephede çıkma yapar. Burada şahnişin denen yüksek bir seki bulunur. Ayrıca pencerelerin etrafında ve yapının köşelerinde cepheden dışarı taşırılarak kullanılan Bağdadi Tekniğindeki uygulamalar, Avrupa mimarisinin etkilerinin Konya'ya özgün mimari yansımalarıdır (Aygör, 2016).

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut avlu içinde tasarlanmış olduğundan komşusunun rüzgarını, güneşini kesmeyecek ve konut içinde mahremiyeti sağlayacak şekilde dışa kapalıdır. İnsan ölçeğinde az katlı yapılmıştır. Temizlenme ihtiyacını gidermek için gusülhanesi vardır. Cephelerde süslemelerden azade sade yapılmış olmasına rağmen evin içinde kısmen süslemeye yer verilmiştir.

Şekil 4.1. Muharremoğlu Evi

4.2. Yavruşarlar Evi

Fotoğraf 4.2. Yavruşarlar Evi (Karpuz, 2009)

Yapım Tarihi

19. Yy. Ortası Geç Osmanlı Dönemi

Yapının Yeri

Dedemoğlu Mahallesi, Karaman Cad. Ayna Durak, No : 223 Karatay/KONYA

Harita 4.2. Yavruşarlar Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Su basmana kadar duvarlarda taş malzeme kullanılmış, üst katlarda ise bunun yerini kerpiç almıştır. Çıkma Bağdadi Tekniğinde yapılmıştır.

Yapının Bugünkü Kullanımı

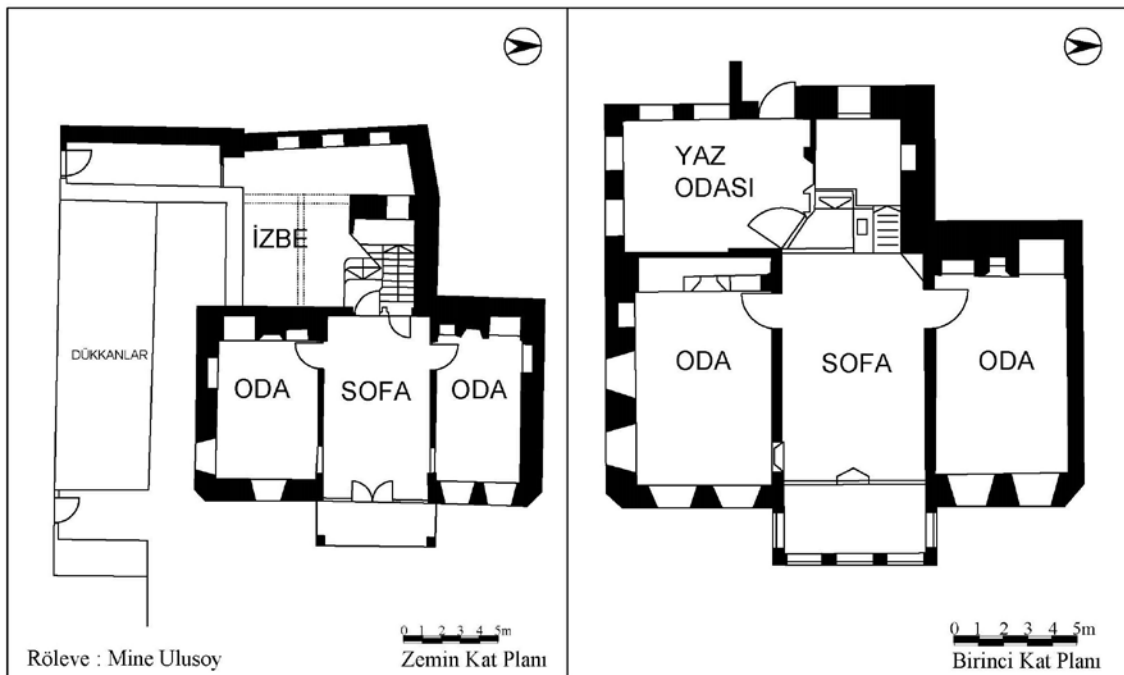
Yıkılmış

Yapının Genel Bilgileri

Yapıya giriş Karaman Caddesi üzerindeki iki ayrı kapıdan sağlanmaktadır. Bunlardan birisi evin izbe (bodrum) girişi, diğeri ise avlu girişidir. Avlu girişi, esas giriş kısmını teşkil etmektedir. Avludan yapıya giriş ise yapının güneyinden sağlanmaktadır (Şekil 4.2. Zemin Kat Planı). Yapılan çıkma ve çok miktardaki pencereyle yapı avluya dönüktür. Yapının köşelerinde görülen köşe pahları ve bunların bitimindeki tam dörtgen çatıya geçiş elemanları dikkati çekmektedir. Bu detaylar Avrupa sivil mimarisinden esinlenerek uygulanmıştır. Zira Türk mimarisinde bu tür detaylara rastlanılmamıştır (Karpuz, 2009). Odalarda ağız-açık, aynalık, yüklük ve gömme dolaplar görülmektedir (Şekil 4.2. Birinci Kat Planı). Bu ahşap elemanlar sadeliği ile dikkati çekmektedir. Üst kat sofasının tavanında görülen fırfırlı tavan göbeği Avrupa sivil mimarisinden Türk mimarisine yansıyan bir detaydır. Yapıda hela avluda planlanırken, yıkanmak için de yüklükler içindeki gusülhaneler düşünülmüştür.(Ulusoy, 1992; Karpuz, 2009) yapının alanında bulunan dükkanların önceden hariciye olduğu düşünülmektedir.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut avlu içinde tasarlanmış içine dönük, mahremiyeti sağlayacak şekilde dışa kapalıdır. İnsan ölçeğinde az katlı yapılmıştır. Temizlenme ihtiyacını gidermek için gusülhanesi vardır. Cephelerde süsleme ögesi yoktur. Çok sade tasarlanmış cephelerde sadece köşeler pahlanmıştır. Evin içinde bulunan ahşap malzemeler çok sadedir.

Şekil 4.2. Yavuşarlar Evi

4.3. Hasip Dede / Fuar Dedeler Evi

Fotoğraf 4.3. Hasip Dede / Fuar Dedeler Evi

Yapım Tarihi

19. Yy. Sonları Geç Osmanlı Dönemi

Yapının Yeri

Ferhuniye Mahallesi Başarabey Sk. No:9 Selçuklu / KONYA

Harita 4.3. Hasip Dede / Fuar Dedeler Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Ana mekân ve müştemilat taşıyıcı dış duvarlarının su basman seviyesine kadar moloz taşla örülmüş. Yapıların cephe duvarları yığma tekniğinde kerpiç malzeme kullanılarak ahşap hatıllarla bağlanmıştır.

Yapının Bugünkü Kullanımı

Bosna Hersek Konsolosluğu

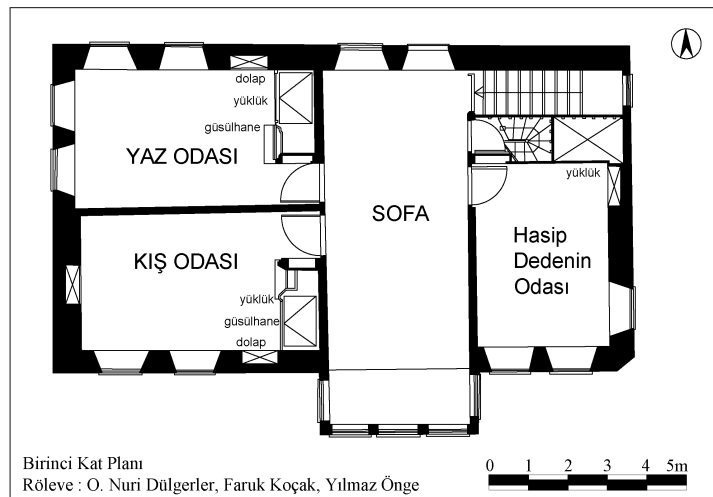

Yapının Genel Bilgileri

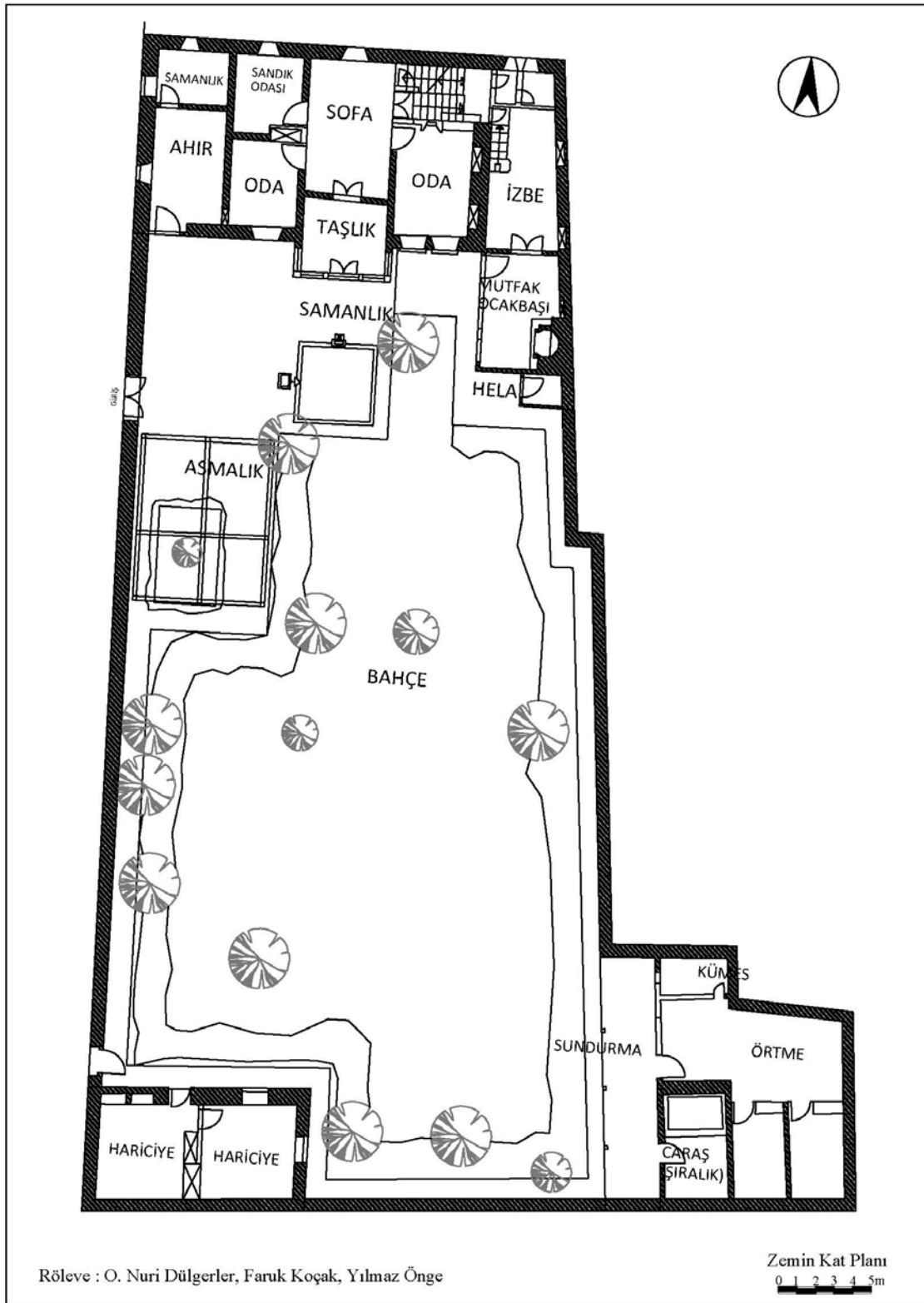
Bahçe duvarları parseli her dört yönde dolandıktan sonra evin beden duvarlarıyla birleşir. Yapının cümle kapısı Hayat'a açılmaktadır. Bahçesinde asmalık, çeşitli ağaçlar, sebze yetiştirmek ve havuzunda oturma yerlerinin yanı sıra Mutfak, Tandır, Hela, Çaraş, Örtme ve Kümese yer verilmiştir. Bahçe içinde iki odadan oluşan Hariciye, bağımsız bir bölüm olarak güneybatı köşeye inşa edilmiştir (Şekil 4.3b). Yapı dışta ve içte genelde sade tasarlanmıştır. Odaların giriş kapılarının yanında yüklük ve çiçeklik kullanılmış olup, bu durumda oda kapısının doğrudan ağzıaçık'a açılmasına neden olmuştur. Odaların içinde gusülhane ve ahşap dolaplar bulunur. Özellikle çiçekliklerde süslemenin yoğunlaştığı izlenmektedir. Cephe oldukça sadedir. Birinci katta hayata yönelmiş iç sofanın çıkması hakimdir. Üç yönlü ve üç cepheli çıkma iki adet ahşap direğin üzerine oturmaktadır.(Şekil 4.3a) Kuzeyde bulunan sokak cephesi zemin kat pencereleri küçük ve dar tutulmuştur. Ahşap kafes uygulamasına birinci kat oda pencerelerinde rastlanmaktadır. 1985 yılında Konya Belediyesi'nce kamulaştırılarak O.N. Dülgerler tarafından restore edilmiştir (Karpuz, 2009).

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut dört cephesini dönen yüksek avlu duvarları sayesinde komşusunun rüzgarını ve güneşini kesmeyecek ve mahremiyeti sağlayacak düzende kendi içine dönük dışa kapalı tasarlanmıştır. Konut, insan ölçeğinde az katlı yapılmıştır. Mahrem olan konut bölgesi misafirleri ağırlamak için yapılan hariciye ile ayrılmış ve mahremiyet sağlanmıştır. Temizlenme ihtiyacını gidermek için gusülhanesi vardır. Cephelerde sade yapılmış estetik kaygı tezyinle değil yapısal formla verilmeye çalışılmıştır. Sokağa bakan zemin katta mahrem alanlara açılan pencere bulunmaz.

Şekil 4.3a. Hasip Dede / Fuar Dedeler Evi birinci kat planı

Şekil 4.3b. Hasip Dede / Fuar Dedeler Evi zemin kat planı

4.4. Zehra Ertosun Evi

Fotoğraf 4.4. Zehra Ertosun Evi

Yapım Tarihi

19. Yy. Sonları Geç Osmanlı Dönemi

Yapının Yeri

Çaybaşı Mahallesi Baruthane Caddesi No:52 Meram/KONYA

Harita 4.4. Zehra Ertosun Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Temel seviyesine kadar moloz taş kullanılarak yığma tekniğinde yapılan duvarlar Zemin kattan sonrasında hımiş tekniğinde ahşap hatıllar arasına kerpiç ve tuğla doldurularak tamamlanmıştır. Sofa çıkması bağdadidir.

Yapının Bugünkü Kullanımı

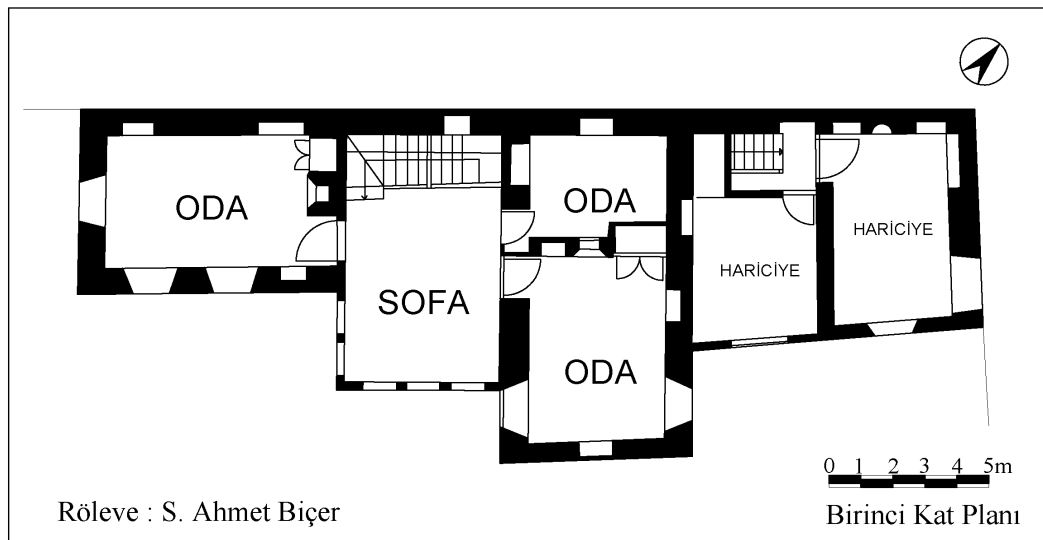
Harabe

Yapının Genel Bilgileri

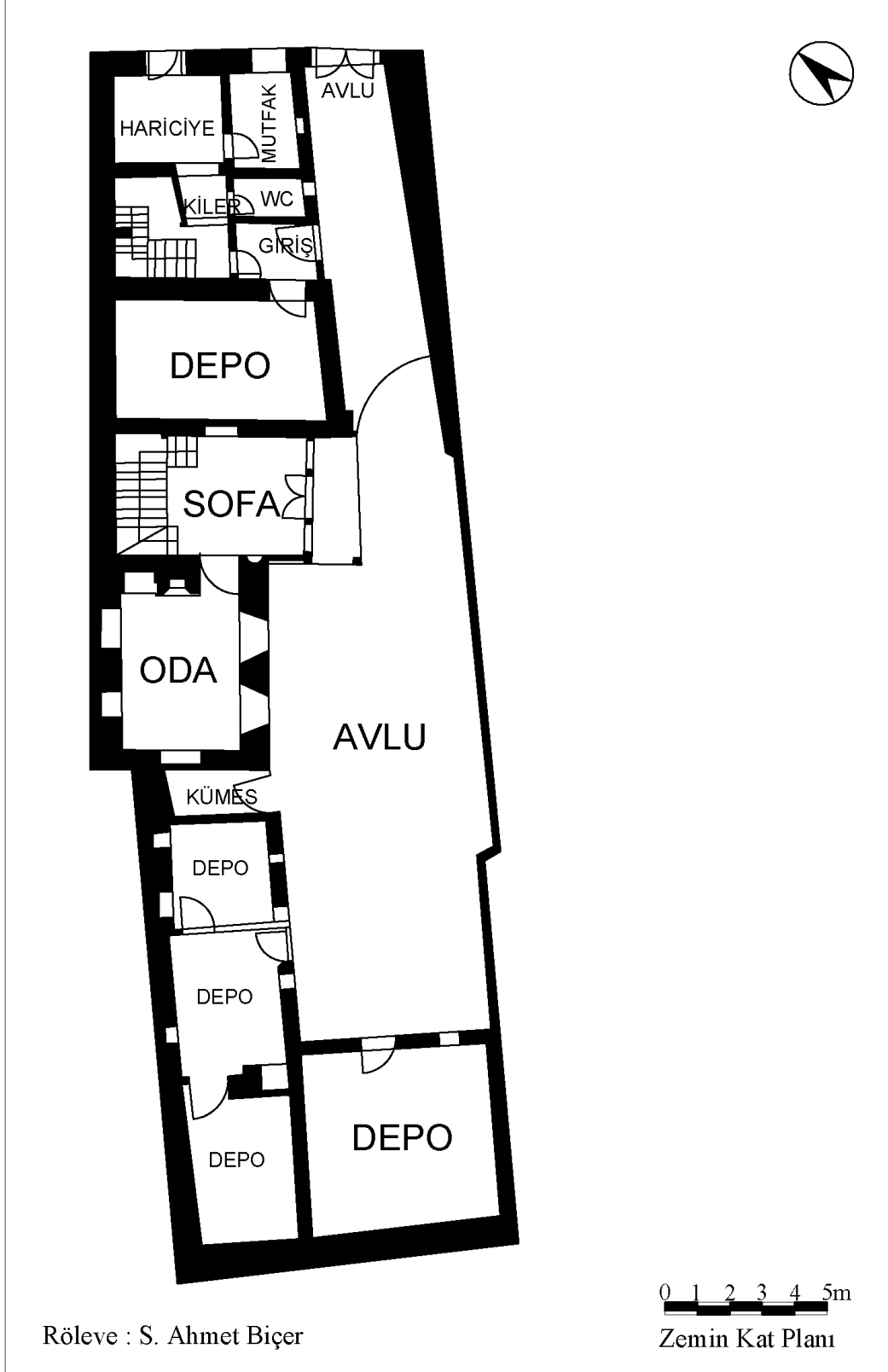
Konut dört yönden duvarla çevrili olup, Kuzeybatı sokak cephesinden konut algılanmamaktadır. Evin girişi avluya açılan cümle kapısından sağlanmaktadır. Avlu; evin müştemilatı, ocak, kümes, odunluk, depo gibi yardımcı birimlerini bünyesinde toplamaktadır. Yapının müştemilatı oldukça geniş bir yer kaplar. İçerisinde bulunan kısımların ahır, tandır ve çarış gibi geleneksel öğelere ait olduğu düşünülebilir. (Aygör, 2016). Kilerden aşağı inilen geleneksel izbe kısmı vardır. Evin hariciyesi ayrı bir bölümdür. Yapıya bitişik ancak evden ayrı tutularak yapılan hariciye iki odalı, iki katlıdır ve plan şeması evden farklıdır. Hariciyenin kuzeybatı duvarında yola açılan özerk bir girişi bulunmaktadır (Gümüş ve Koçak, 2010). Yol cepheleri sadedir ve hareketlilik avluya bakan doğu cephede yoğunluk kazanmıştır. Cümle girişi üstünde sofa çıkması yer alır. Bu çıkma tek yönlü ve iki cepheli tasarlanmış, bağdadi tekniğinde yapılmıştır. Sedire oturma yüklük, gusülhane, çiçeklik, gömme dolap, ağız açıklar odalarda mevcuttur. Sade tasarlanan konutta; süsleme özellikle ahşap malzeme üzerinde ağıztaçık ve çiçekliklerde izlenmektedir.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut İnsan ölçeğinde az katlı yapılmıştır. Genel olarak bakıldığında evin mahremiyeti sağlayacak şekilde içe dönük bir karakteri olduğunu söylemek mümkündür. Esas yaşama alanı ile misafirleri ağırlamak için yapılan hariciye plânlamada ayrılmış ve mahremiyet sağlanmıştır. Temizlenme ihtiyacını gidermek için gusülhanesi vardır. Yapı oldukça sadedir. Estetik ve hareket, süslemeden ziyade yapı formundaki oynamalarla verilmiştir.

Şekil 4.4a. Zehra Ertosun Evi birinci kat planı

Şekil 4.4b. Zehra Ertosun Evi birinci kat planı

4.5. Askon Fas / Mahmut Dede Evi

Fotoğraf 4.5. Askon Fas / Mahmut Dede Evi

Yapım Tarihi

19. Yy. Sonları Geç Osmanlı Dönemi

Yapının Yeri

Kerimdede Mektep Mh. Mahmutdede Sk. No : 21 Karatay/KONYA

Harita 4.5. Askon Fas / Mahmut Dede Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Su basman seviyesine kadar moloz taşla örülmüştür. Bu temel üzerinde ahşap iskeletin araları kerpiçle doldurulmuş yarı karkas sistemde inşa edilmiştir. Çıkmalarda bağdadi tekniği kullanılmıştır.

Yapının Bugünkü Kullanımı

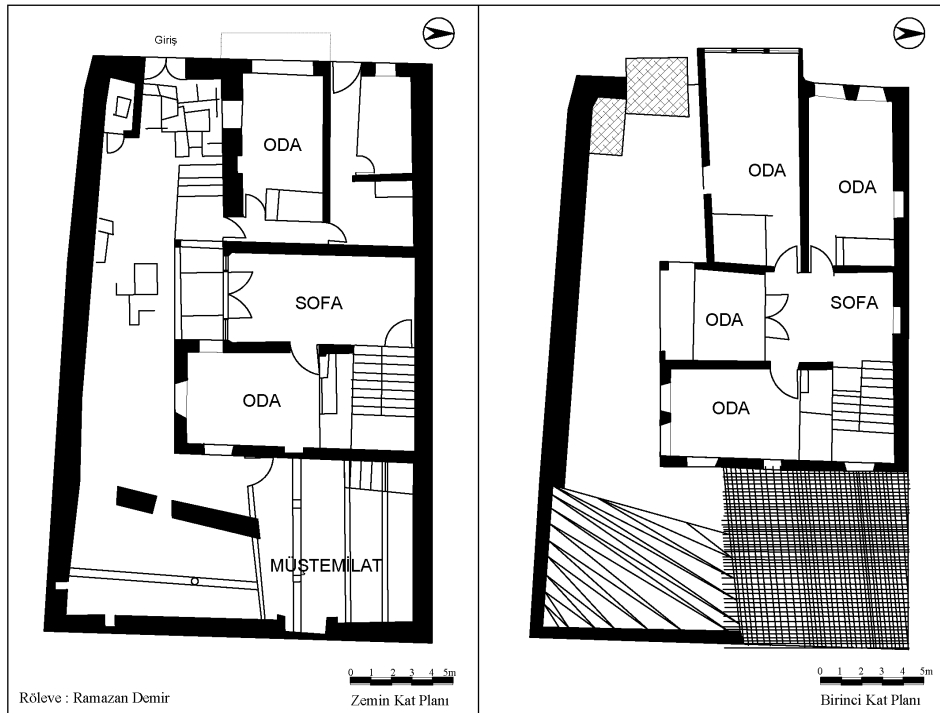
Askon Fas Konya Evi

Yapının Genel Bilgileri

Konut bodrum kat üzerine iki katlı inşa edilmiştir. Sokak cephesinde hayat kapısı ve ahır kapısı bulunmaktadır. Avlusunda hayat, müştemilat, ahır ve tuvalet görülmektedir. Geleneksel hayat çok küçülmüştür. Konutun günümüzde geleneksel hariciyesi yoktur. Bodrum katta geleneksel izbeye yer verilmiştir. Mutfak konutun dışında, geleneksel olarak hayatta bulunmaktadır. Tandıra rastlanılmamıştır. Yapı dışta ve içte genelde sade tasarlanmıştır. Çiçeklik, yüklük oda içerisinde dolaşan ahşap pervazı, gusülhane, ağzıaçık, gömme dolaplar mevcuttur. Süslemenin çiçeklik, dolap, ağzıaçık ve yüklüklerde yoğunlaştığı görülmektedir. Sade düzenlenmiş bir cephe düzeni vardır. Evin iki adet çıkması vardır. Sofa çıkması tek yönlü ve iki cepheli tasarlanmıştır. Yapım tekniği olarak bağdadi kullanılmıştır. Diğer oda çıkmasıdır tek yönlü ve üç cephelidir. Ana girişte, üçlü vurgu, kapı ve iki yanındaki pencere ile dikkati çeker.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut İnsan ölçeğinde az katlı yapılmıştır. Genel olarak bakıldığında evin mahremiyeti sağlayacak şekilde içe dönük bir karakteri olduğunu söylemek mümkündür. Temizlenme ihtiyacını gidermek için gusülhanesi vardır. İç bölümlerde yer yer süslemeler gözükmesine rağmen yapı dışta ve içte oldukça sadedir. Kuzey cephede komşu mahremiyetine uygun olarak komşuya bakan cephede pencere veya çıkma yerleştirilmemiş sağır bırakılmıştır.

Şekil 4.5. Askon Fas / Mahmut Dede Evi

4.6. KADEM (Konya Aile Destek Merkezi)

Fotoğraf 4.6. KADEM (Konya Aile Destek Merkezi)

Yapım Tarihi

19.Yy. Sonları Geç Osmanlı Dönemi

Yapının Yeri

Piri Mehmet Paşa Mh. Sokullu Mehmet Sk. No:14 Karatay/KONYA

Harita 4.6. KADEM (Konya Aile Destek Merkezi) konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Subasman seviyesine kadar Taş malzeme üzerine Hıymış Tekniğinde Yığma yapılmıştır. Ara bölme duvarlarında ahşap taşıyıcılar arasına kerpiç malzeme doldurularak bağdadi olarak yapılmıştır. Restorasyonda ana beden duvarları betonarme olarak yenilenmiştir.

Yapının Bugünkü Kullanımı

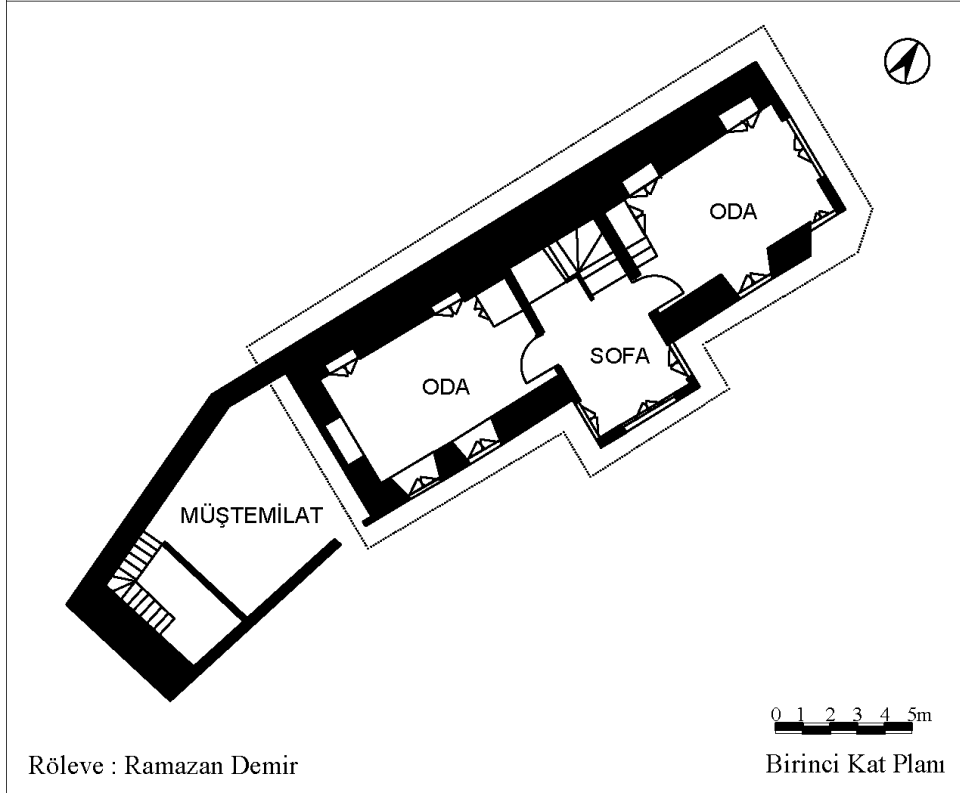
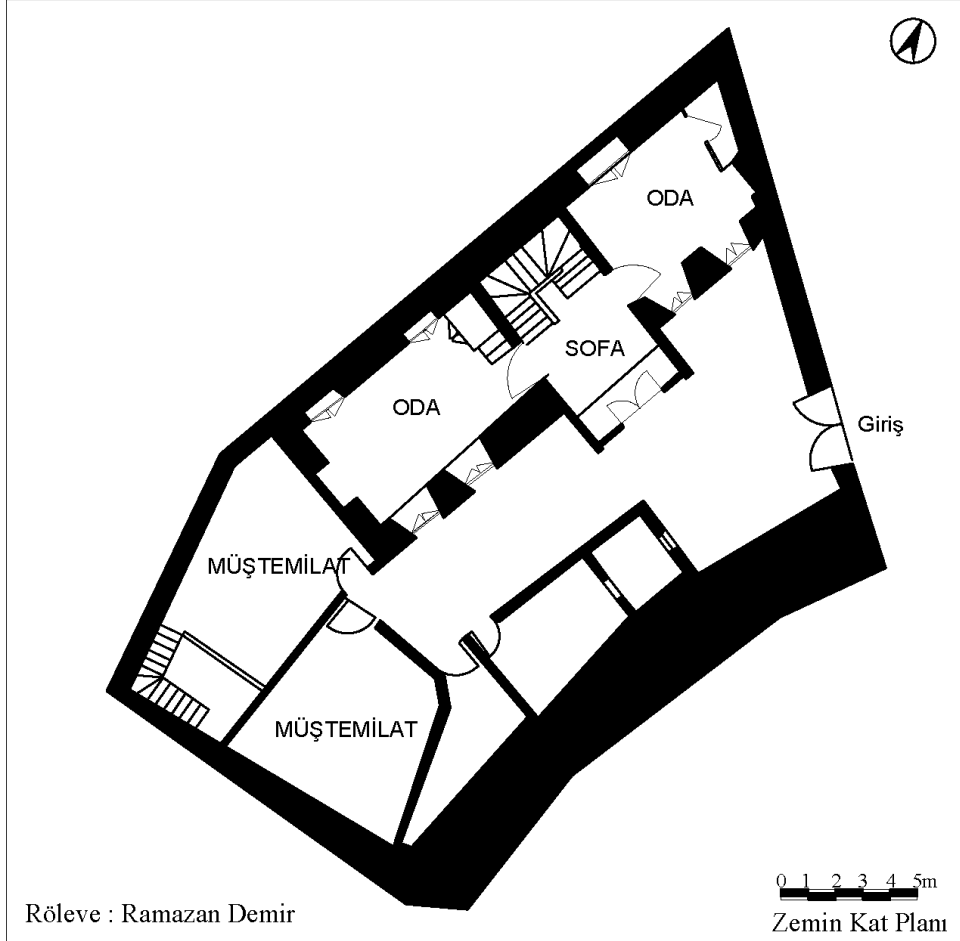
Konya Aile Destek Merkezi (Restorasyon 2010)

Yapının Genel Bilgileri

İki katlı olarak inşa edilmiş yapının avlusuna doğu cephede hayata açılan bir kapı ile girilir. Gelenekselden farklı olarak, hayat oldukça küçülmüştür. Hayatın içerisinde muhdes duvarlarla sonradan bölünen, depo tuvalet ve ahır olarak kullanılan mekanlar bulunmaktadır. Geleneksel mimari öğeleri; çardak, tandır, hariciye ve izbe görülmez (Şekil 4.6. Zemin Kat Planı). Odalarda ahşap malzemedен yüklük, gusülhane, çiçeklik, ağzıaçık ve gömme dolaplar ile karşılaşmaktadır. Oldukça sade tasarlanan konutta; Süslemeye, silmelerle hareket kazandırılan çiçeklikler ve ağzı açıklardaki kaş kemer formları, örnek olarak verilebilir. Cepheleri oldukça sade düzenlenmiştir. Cephelerde süsleme unsuru görülmez ancak, doğu cephede yer alan bir adet tek yönlü iki cepheli gönye oda çıkması ve pencereler ile bu tek düzelik bozularak cephe hareketlenmiştir. Çıkma ahşap payandalar ile taşınır. Arsanın çarpıklığı, üst katta yer alan gönye çıkma ile planlamada düzgün bir hale getirilmiştir. Diğer Sofa çıkması tek yönlü ve üç cepheli şekilde güneye bakmaktadır. Kuzey ve batı cepheleri sağır bırakılmıştır (Şekil 4.6. Birinci Kat Planı). Pencereler ahşap kasalar içerisinde bulunmakta olup, alınlıksızdır.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut İnsan ölçeğinde az katlı yapılmıştır. Genel olarak bakıldığında evin mahremiyeti sağlayacak şekilde içe dönük bir karakteri olduğunu söylemek mümkündür. Temizlenme ihtiyacını gidermek için gusülhanesi vardır. İç bölümlerde yer yer süslemeler gözükmese de yapı dışta ve içte oldukça sadedir.

Şekil 4.6. Kadem Binası

4.7. İlim Yayma Cemiyeti Gençlik Merkezi

Fotoğraf 4.7. İlim Yayma Cemiyeti Gençlik Merkezi

Yapım Tarihi

19. Yy. Sonları Geç Osmanlı Dönemi

Yapının Yeri

Piri Mehmet Paşa Mh. Sokullu Mehmet Sk. No: 20 Karatay/KONYA

Harita 4.7. İlim Yayma Cemiyeti Gençlik Merkezi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Zemin katlar kerpiçle yığma olarak yapılmıştır. Birinci kat tümüyle bağdadi tekniğinde yapılmıştır. Restorasyon çalışmaları sırasında betonarme malzeme ile ev yeniden inşa edilmiştir.

Yapının Bugünkü Kullanımı

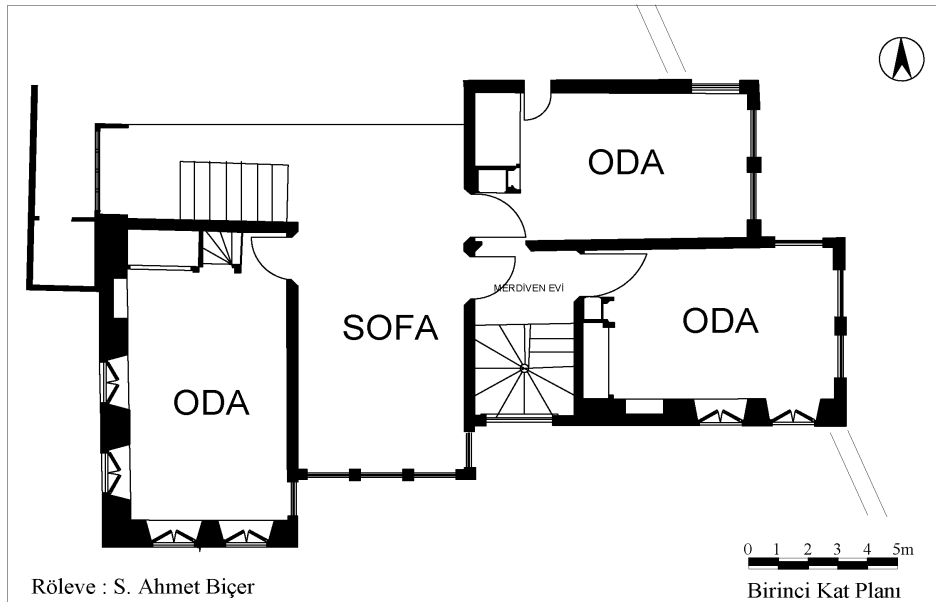
İlim Yayma Cemiyeti (Restorasyonu 2011)

Yapının Genel Bilgileri

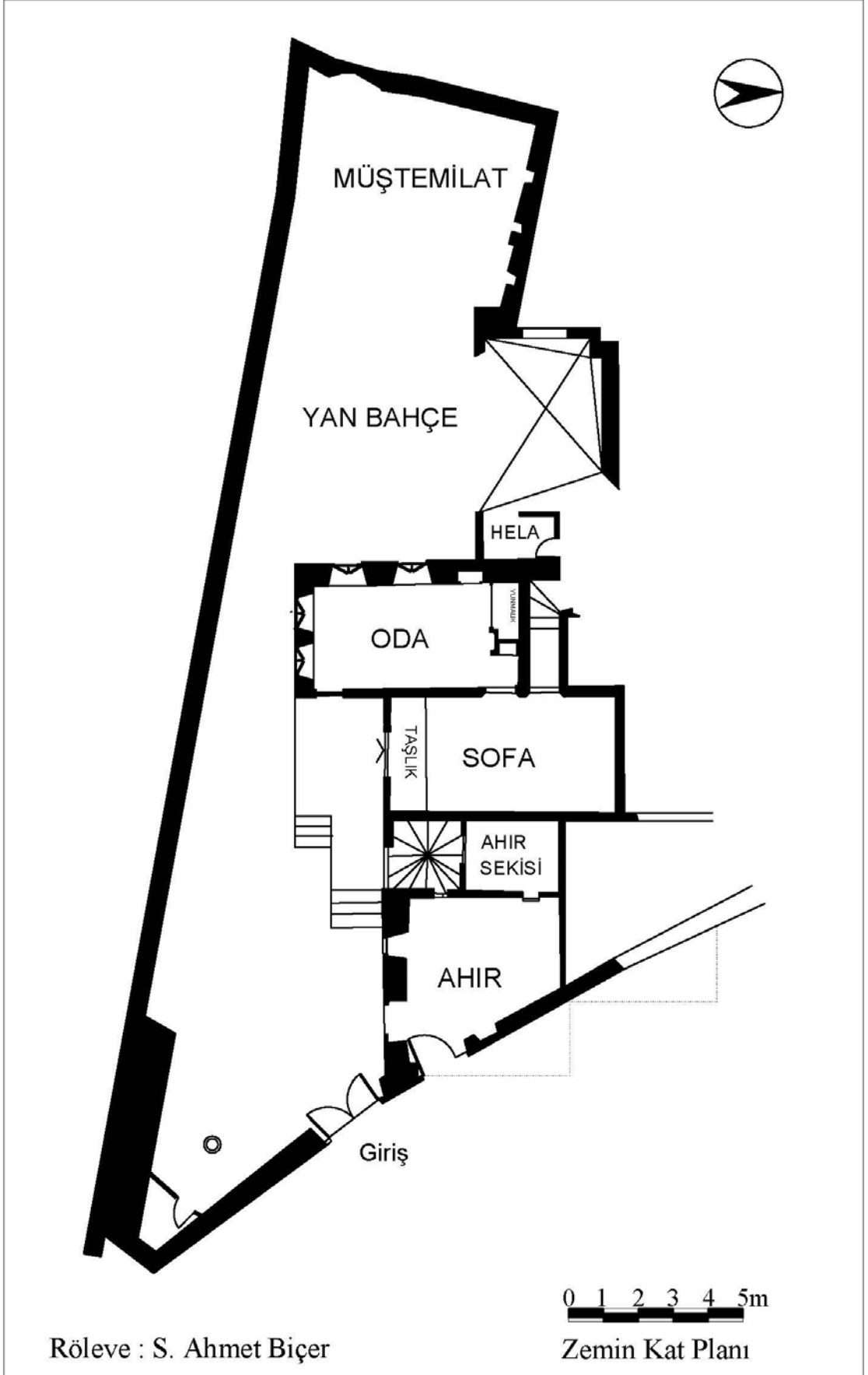
Yapı iki katlı inşa edilmiştir. Ana giriş Yoldan, Doğu cephede bulunan yüksek hayat duvarından verilmiştir. Hayat içerisinde çeşitli muhdes müstemilatlar, tuvalet, mutfak, tandır yer almaktadır. Bodrum katta izbesi zemin katta ahır vardır hariciye bölümü yoktur (Aygör, 2016). Odaların içerisinde gömme dolap, niş, ağzıaçık, çiçeklik, raf yüklük, gusülhane gibi geleneksel ahşap unsurlar görülmektedir (Şekil 4.7b). Cephesi sade yapıya, çıkmalar hareket kazandırır. Sokağa bakan doğu cephesinde odaların geometrisini düzeltmek için planlanan iki adet, tek yönlü iki cepheli gönye oda çıkması bulunur. Ana girişte ahşap direklerle taşınan Bağdadi tekniğinde yapılmış sofa çıkması kompozisyona ağırlığını koyan elemandır. İç sofanın konumu itibariyle, yanındaki odalar kademeli şekilde biri içeri diğeri dışarı taşırılmıştır. Böylece cephe düzenlemesine bir hareket ve esneklik verilmiştir (Şekil 4.7a). Süsleme bakımından ev oldukça sadedir. Dolap ve çiçekliklerdeki profilli silmeler, ağzıaçıklardaki kaş kemer formu detaylar ve Sofanın ahşap tavan pervazlarında dantela görünümlü ince ahşap işçiliği ile bölgesel süslemeler yapılmıştır. (Aygör, 2016).

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut İnsan ölçeğinde az katlı yapılmıştır. Genel olarak bakıldığında evin mahremiyeti sağlayacak çepeçevre avlu duvarıyla sarılı olarak içe dönük yapıldığı görülmektedir. Temizlenme ihtiyacını gidermek için gusülhanesi vardır. İç bölümlerde yer yer süslemeler gözükmesine rağmen yapı dışta ve içte oldukça sadedir.

Şekil 4.7a. İlim Yayma Cemiyeti Gençlik Merkezi birinci kat planı

Şekil 4.7b. İlim Yayma Cemiyeti Gençlik Merkezi zemin kat planı

4.8. Koyunoğlu Múzesi / Evi

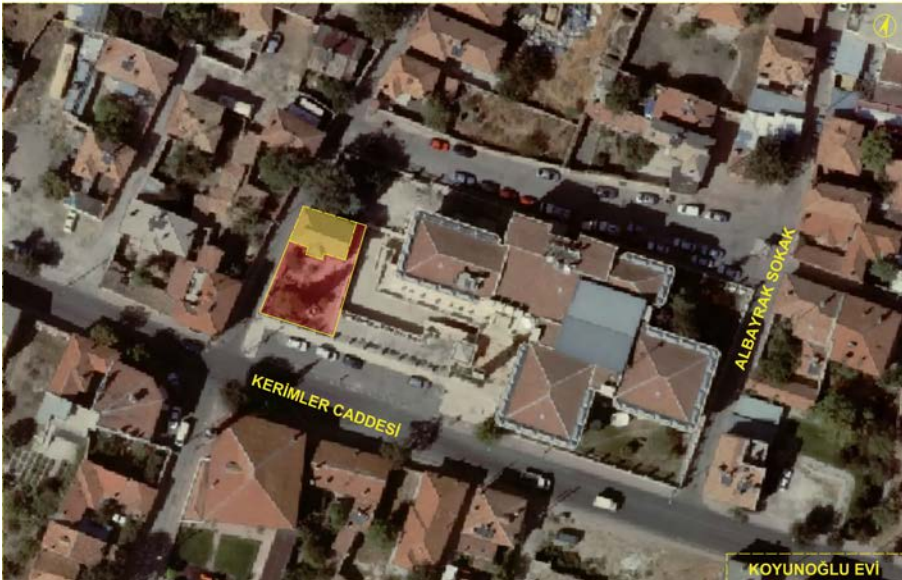
Fotoğraf 4.8. Koyunoğlu Múzesi / Evi

Yapım Tarihi

19. Yy. Sonları Geç Osmanlı Dönemi

Yapının Yeri

Kerim Dede eşme Mh. Koyunoğlu Sk. No:2 Karatay/KONYA

Harita 4.8. Koyunoğlu Múzesi / Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Hımış Tekniğinde Yığma Yapı

Yapının Bugünkü Kullanımı

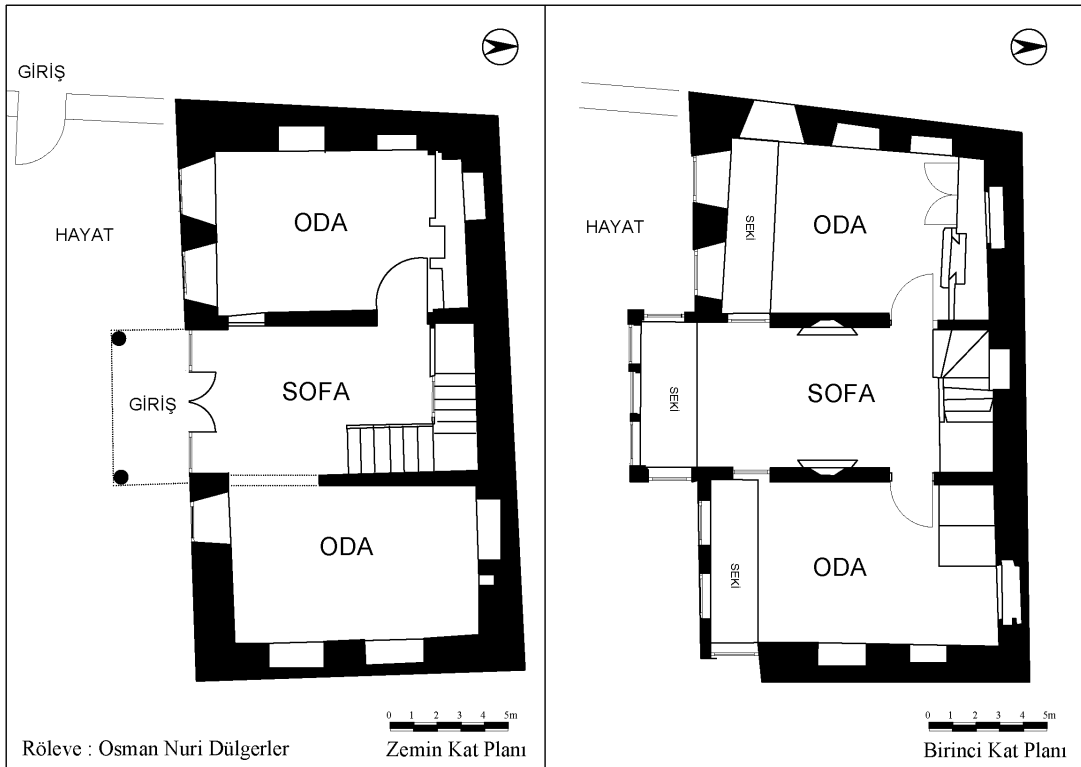
Koyunoğlu Múzesi

Yapının Genel Bilgileri

İzzet Koyunoğlu tarafından devlete hibe edilerek bugün müze haline getirilmiş ev, geniş bir bahçe içerisinde yer alır. Mutfak “örtme”, kiler ve ahır gibi kısımları günümüzde mevcut değildir. Konut iki katlı ve iç sofalı olarak 19. yüzyılın son çeyreğinde yapılmıştır. Avluya batıdaki iki kanatlı sokak kapısı ile girilir. Evin esas cephesi avlu içinde güneye yönelmiştir (Şekil 4.8). Sofa güney cephede çıkma yapmaktadır ve içinde geniş bir sediri bulunmaktadır. Sedire yakın bölümden yan odalara açılan pencereleri vardır. Ayrıca sofanın yan duvarlarında karşılıklı iki çiçeklik (aynalık) yer alır. Geleneksel donatı unsurları yüklük, çiçeklik, ağzı açık ve sekiler bulunmaktadır. Süsleme ögesi olarak yüklükler, aynalıklar dikkat çekmektedir. Yapıya sonradan ilave edilen kapı tablaları üzerinde döneminin bitkisel bezemelerine yer verilmiştir (Aygör, 2016). Yapı Osman Nuri Dülgerler tarafından aslına uygun restore edilmiştir.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut avlu içinde tasarlanmış olduğundan komşusunun rüzgârını ve güneşini kesmeyecek ve mahremiyeti sağlayacak şekilde dışı kapalıdır. İnsan ölçeğinde az katlı yapılmıştır. Temizlenme ihtiyacını gidermek için gusülhanesi vardır. Cephelede sade yapılmış olmasına rağmen evin içinde kısmen süslemeye yer verilmiştir.

Şekil 4.8. Koyunoğlu Müzesi

4.9. Nakipoğlu Evi

Fotoğraf 4.9. Nakipoğlu Evi

Yapım Tarihi

19. Yy. Sonları Geç Osmanlı Dönemi

Yapının Yeri

Nakipoğlu Mah. Seyit İbrahim Sokak No : 10 Karatay/KONYA

Harita 4.9. Nakipoğlu Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Ana mekân ve müştemilat taşıyıcı dış duvarlarının su basman seviyesine kadar moloz taşla örülmüştür. Bu temel üzerinde duvarlar kerpiç malzeme ile örülmüş ve ahşap hatıllarda bağlayıcı unsur olarak kullanılmıştır.

Yapının Bugünkü Kullanımı

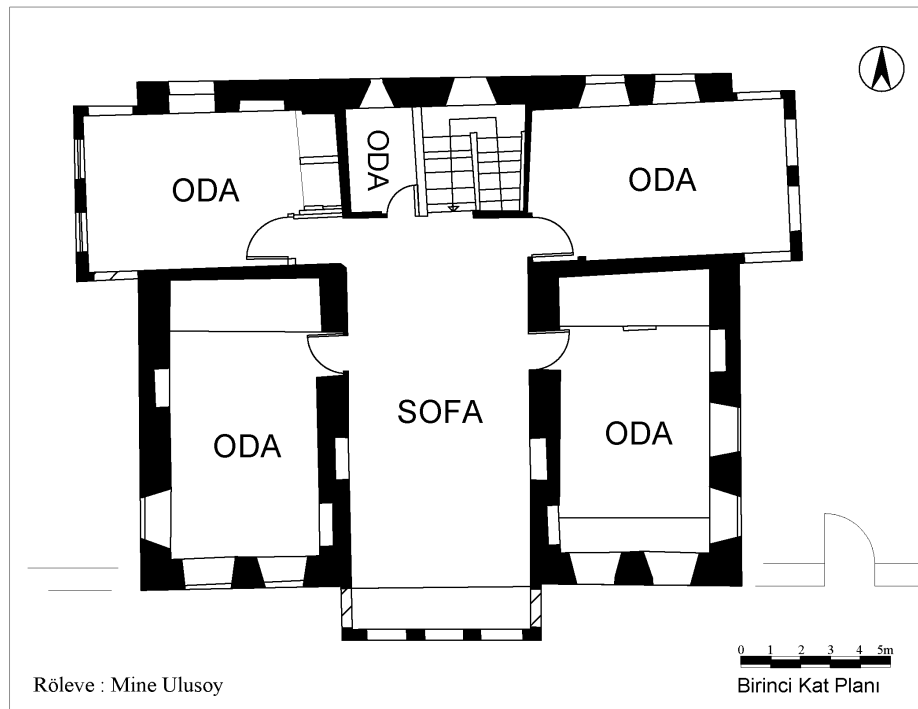
Harabe

Yapının Genel Bilgileri

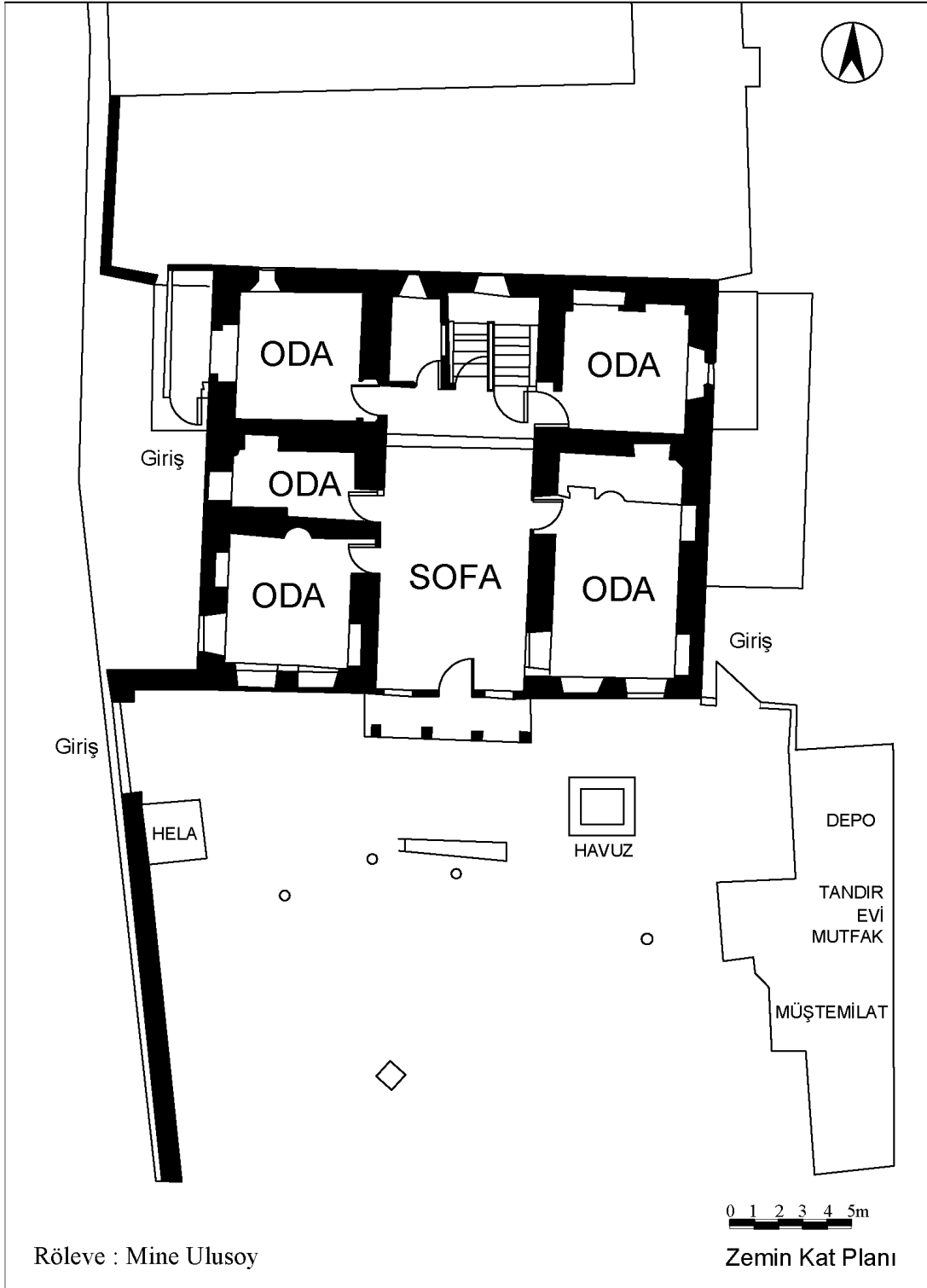
Günümüzde üç giriş kapısı vardır. Batıdaki Sokak cephesinde sonradan açılan hayattan girilen giriş vardır. Ayrıca batı yönde ikinci bir giriş açıklığı da muhdes ektir. Oda penceresi sonradan kapı şekline dönüştürülmüştür. Buradaki kapı ile kuzeybatı köşedeki odaya girilmektedir. Bu odaya bitişik olan diğer odaya da sonradan bir pencere açılmıştır. Geleneksel Hayatta; mutfak, çarşhane, hela, tandır kuyusu, tulumbası ve ahırlar yer almaktadır (Şekil 4.9b). Evin geleneksel hariciyesi vardır ancak günümüze ulaşmamıştır. İzbesi yoktur. Odaların içinde yüklük, çiçeklik, ağzıaçık, gusülhane ve gömme dolapların tasarlandıkları gözlemlenir. Avrupa'daki mimari akımın etkisinde inşa edilmiş olan yapıda ahşap elemanlar herhangi bir süsleme olmadan yalın halde bırakılmıştır (Ulusoy, 1992). Konutta üç adet çıkma bulunmaktadır. Güney cephedeki sofa çıkması ile Doğu ve batıdaki oda çıkmaları tek yönlü ve üç cephelidir (Şekil 4.9a). Yapım tekniği olarak bağdadi kullanılmıştır. Sofa çıkmasını taşıyan dört ahşap sütunda oyma tekniğinde yapılmış sütun başlığı havası veren bir uygulama izlenmektedir. Ahşap kasalı pencereler sade alınlıksız yapılmıştır.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut avlu içinde tasarlanmış olup kendi içinde mahremiyeti koruyacak şekilde hayata yöneliktir. İnsan ölçeğinde az katlı yapılmıştır. Temizlenme ihtiyacını gidermek için odalarında gusülhanesi vardır. Gerek cepheleri gerekse iç donatılardaki süslemeler çok azdır. Yapı sadeliğin bir sembolü gibidir.

Şekil 4.9a. Nakipoğlu Evi birinci kat planı

Şekil 4.9b. Nakipoğlu Evi zemin kat planı

4.10. Burhanzadeler Evi

Fotoğraf 4.10. Burhanzadeler Evi

Yapım Tarihi

1880-1882 Geç Osmanlı Dönemi

Yapının Yeri

Hacı Fettah Mahallesi, Karakurt Caddesi, No:21 Meram/KONYA

Harita 4.10.1. Burhanzadeler Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Yapım malzemesi su basmana kadar taş, bunun üzerinde kerpiç kullanılmıştır. Ana beden duvarlarında kerpiçlerin arasında ahşap kirişleme şeklinde yığma, Çıkmalarda bağdadi tekniği görülmektedir

Yapının Bugünkü Kullanımı

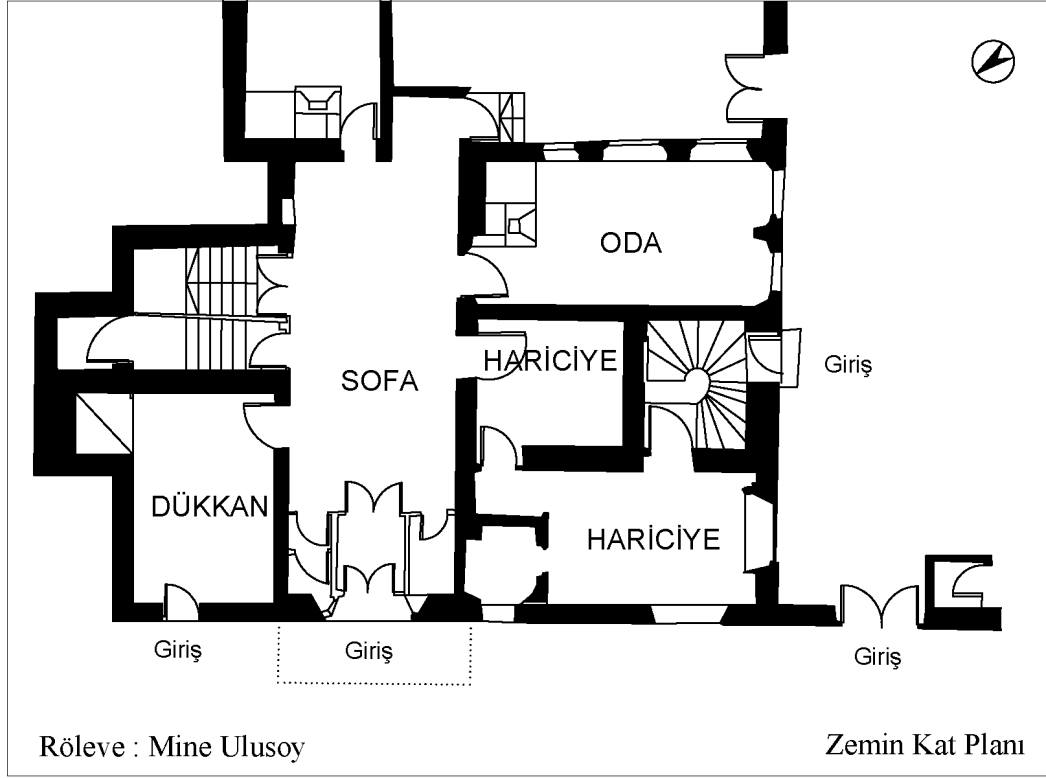
Restore Ediliyor

Yapının Genel Bilgileri

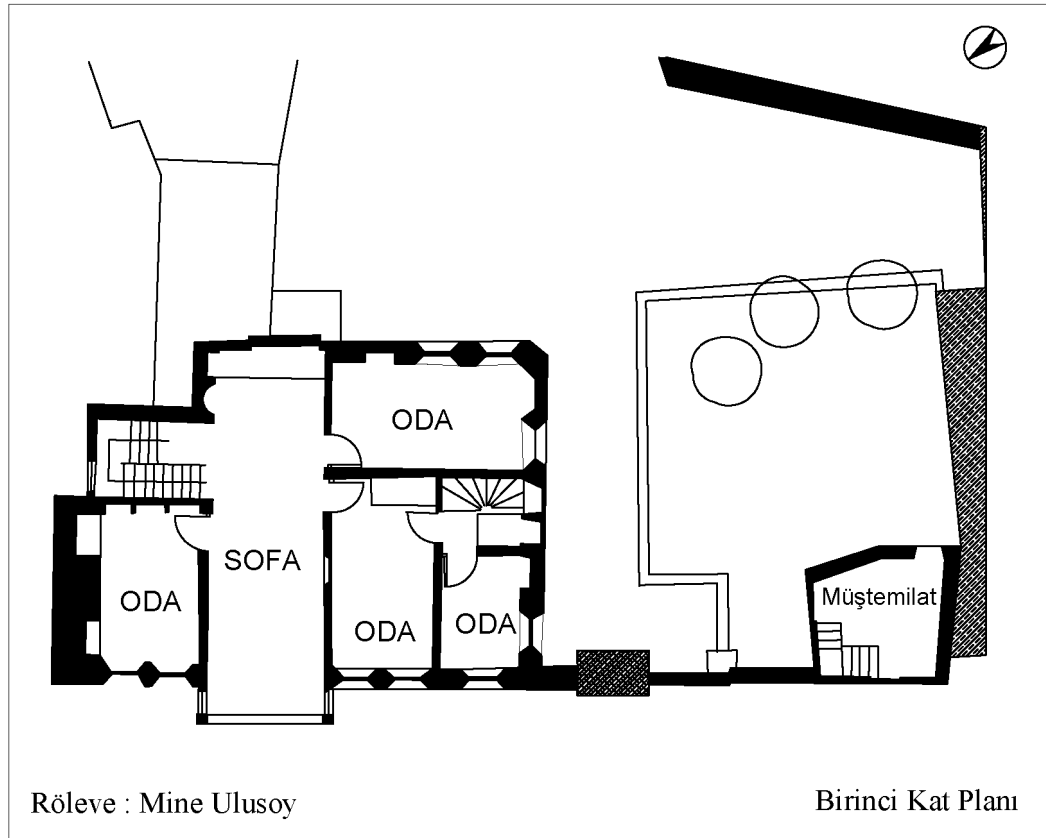
Konuta doğrudan sokakla bağlantılı bir kapı ve hayattaki iki kapıdan girilmektedir. Konutun geniş Hayatında; taşlık, avlu, mutfak, ahır, hela, depo, hariciye, kümes, tandır, çarış, çeşme ve havuz gibi müştemilat kısımları bulunmaktadır. Zemin kat planı ikiye bölünmüş, hariciye ve sofalı bölüm birbirinden ayrılmıştır. Konutta iç sofalı plan tipi, hariciye ile birlikte kullanılarak ilginç bir tasarım örneğini karşımıza çıkarmıştır (Şekil 4.10a.). Odalarda gömme dolap, yüklük, gusülhane, ağzıaçık, çiçeklik, gibi ahşap aksama yer verilmiştir. Yüklük ve çiçekliklerde de sade bir süsleme izlenir. Birinci kat sofasında altında kapaklı dolabı olan karşılıklı iki adet aynalık tasarlanmıştır. Ağzıaçıkların kemer şekilleri dikkat çekicidir. Konutun bağdadi tekniğinde inşa edilmiş iki adet sofa çıkması vardır (Şekil 4.10b.). Tek yönlü ve üç cepheli dikdörtgen çıkmalarda üç kemerli ve dilimli pencere düzenlemesi dikkati çekmektedir. Pencere önlerinde oturma sekileri mevcuttur. Cephelerde çıkma pencerelerinin üçlü formu, pencerelerdeki taklit söve ve lento kullanımı, püskürtme sıvalar Avrupa mimarisinin etkilerini yansıtmaktadır (Ulusoy, 1992).

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Mahremiyet sembollerimizden biri olan hariciye, binadan ayrı yapılmamış olmasına rağmen plânlamada esas yaşam alanlarından ayırık tutularak selamlık özelliğini korumuştur. Temizlenme ve abdest alma ihtiyacını gidermek için odalarında gusülhanesi vardır. Konut genelinde sade tasarlanmıştır. Ev halkının günlük yaşam alanı geniş hayattır.

Şekil 4.10a. Burhanzadeler Evi zemin kat planı

Şekil 4.10b. Burhanzadeler Evi birinci kat planı

4.11. Musiki ve Sema Araştırma Derneği

Fotoğraf 4.11. Musiki ve Sema Araştırma Derneği

Yapım Tarihi

20. Yy. ilk Çeyreği Geç Osmanlı Dönemi

Yapının Yeri

Piri Mehmet Paşa Mh. Sokullu Mehmet Sk. No : 16 Meram/KONYA

Harita 4.11. Musiki ve Sema Araştırma Derneği Konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Bodrum kat su basman seviyesine kadar taş malzeme ile yığma. Zemin kat tümüyle hımiş tekniğinde yarı karkas sistemde, üst katlarda ara bölme duvarlar ahşap arasına kerpiç doldurularak bağdadi yapılmıştır.

Yapının Bugünkü Kullanımı

Sema ve Musiki Araştırma Derneği

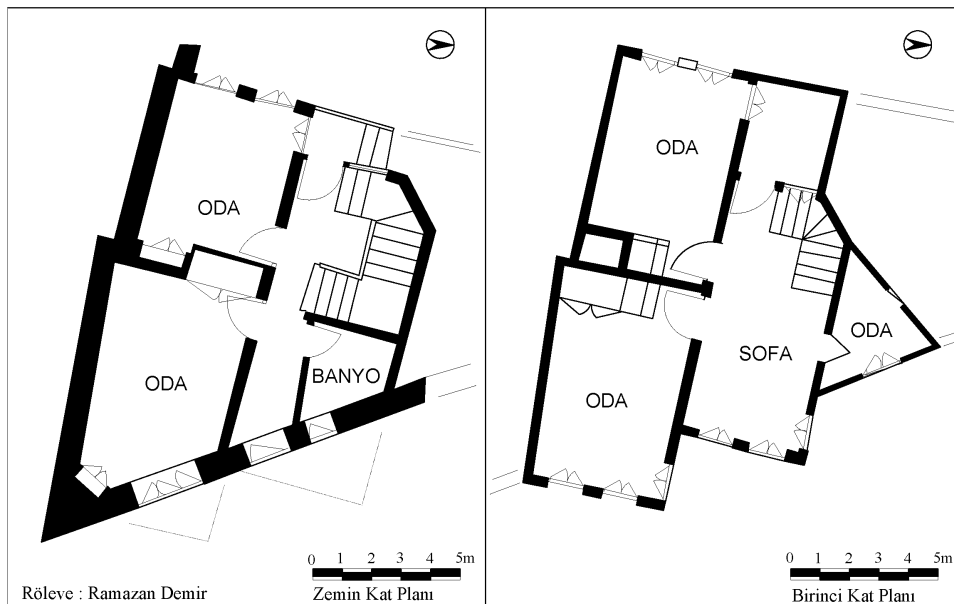

Yapının Genel Bilgileri

Yapı bodrum katla birlikte üç katlı inşa edilmiştir. Yapının avlusuna doğu cephede hayat duvarına açılan bir kapı ile girilir (Şekil 4.16. Zemin Kat Planı). Avlu duvarının batısında müştemilat bulunur. Hayatta yer alması gereken tandır, çarşaf, ahır vb. mekanlar ve Geleneksel hariciye ortadan kalkmıştır. İzbe Bodrum katta düzenlenmiştir. Odalarda ahşap malzemedeki yüklük, çiçeklik, ağzıaçık ve gömme dolaplar bulunmaktadır. Yüklüğün yanında çok gösterişli aynalı kapaklı ve doğal ahşap görünümünde süsleme unsuruna yer verilmiştir. Özellikle çiçekliklerdeki silmeler, üçgen alınlık kullanımı, motifli ahşap çakma işçilikleri dikkat çekicidir (Aygör, 2016). Cepheleri oldukça sadedir süsleme unsuru görülmez. Doğu yönde bulunan iki adet, tek yönlü iki cepheli gönye çıkmayla üst kat odalarının iç mekan tanzimi düzeltilmiştir. Batı cephede yer alan çıkma tek yönlü, iki cepheli bir oda çıkmasıdır. Üst katta planlanan bu çıkmalarla yapının cephelerinde hareketlilik sade bir biçimde sağlamıştır. (Şekil 4.11. Birinci Kat Planı).

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

İnsan ölçeğinde az katlı bir konuttur. İslami anlayışta yapılmış hariciyesi daha önceki konutların aksine evin içinde düzenlense de esas yaşam alanından ayrı tutularak mahremiyet korunmuştur. Yapıda sokağa açılma isteği Avrupalı etkiler ışığında bazı öğelerle vurgulanmış olsa da zemin katta mahrem odalara açılan pencere bulunmaz dolayısıyla sokağa kapalı avluya açık bir planlamaya sahiptir. Süslemelerden azade sade bir yapıdır.

Şekil 4.11. Sema ve Musiki Araştırma Derneği

4.12. Feride Uğurlu / Sinanlar Evi

Fotoğraf 4.12. Feride Uğurlu / Sinanlar Evi

Yapım Tarihi

1920 Neoklasik Dönem

Yapının Yeri

Kerimdede Mh. Mahmut Dede Sk. No : 25A Meram/KONYA

Harita 4.12. Feride Uğurlu / Sinanlar Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Beden duvarları moloz taş ile yığma ve kerpiç ile hımış tekniğinde örülmüştür. İç duvarları hımış tekniğinde ahşap çatkılar arası tuğla malzeme ile doldurulmuştur. Çıkmalarda ise bağdadi tekniği izlenmektedir.

Yapının Bugünkü Kullanımı

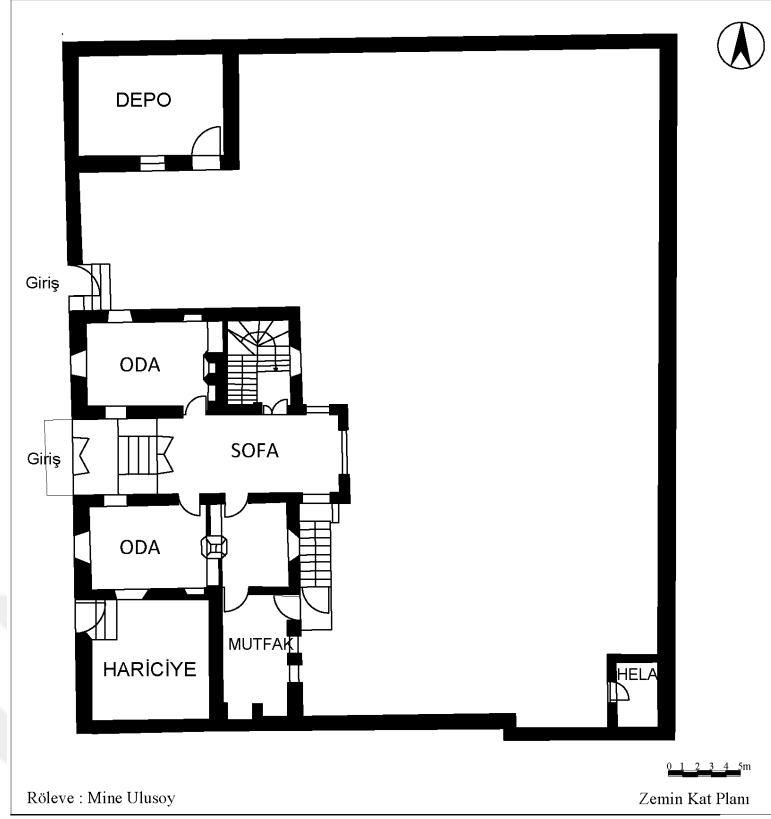
Sultan Baba İlim ve Hizmet Vakfı

Yapının Genel Bilgileri

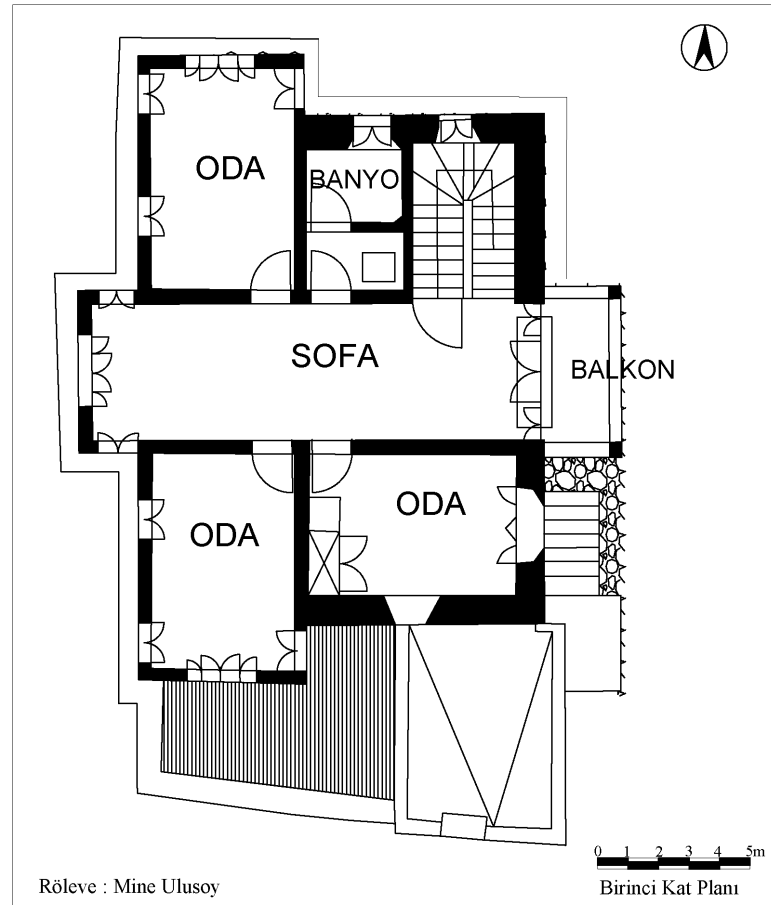
Sokak cephesinde üç kapı vardır. Biri hayata, ortadaki ana girişe, diğeri hariciyeye açılır. Konutun hayatında, su kuyusu, süs havuzu gibi mekanlar bulunmaktadır (Şekil 4.12b). Geleneksel yapı elemanları, ahır, çarş, tandır günümüzde yoktur. 19. yüzyıl Avrupa mimarisi etkisinde inşa edilmiş olan konutta aynalık, ağzıaçık, yüklük gibi yerli ahşap elemanlarla karşılaşılmış olsa da, çok az sayıda olduğu ve hatta bazı odalar da hiç bulunmadığı gözlenmiştir (Karpuz, 2009). Avrupa etkisinde kalan yapı iç görünüşü ile süsleme açısından pek zengin sayılmaz. İçte süslemenin çiçeklikler ve tavan göbeklerinde yoğunlaştığını görülür (Ulusoy, 1992). Konutun cephesi çıkmalarla hareketlendirilmiştir. Ana yöndeki sofa çıkması dışında, yan cephelerdeki iki adet simetrik oda çıkması ile Konya'da benzeri olmayan bir görünüme sahiptir. Üst kattaki çok sayıda çıkmalar ve bol miktardaki pencerelerle yapı sokağa açılmaktadır (Karpuz, 2009). Bu görünümün ortaya çıkmasında çıkma çatılarının, ayrı beşik çatılar halinde saplanmaları etkili olmuştur (Şekil 4.12a. Birinci Kat Planı). Payandalarında küçük ahşap çitalarla torna sarkıtlar ile süslemeye gidilmiştir. Pencerelerde bağdadi tekniğinde, taklit, söve ve lentolarda kilit taşı uygulamaları, değişimin ve Avrupai mimari etkilerinin göstergeleridir. Dış sokak kapıları değişimle birlikte, tablalı ve süslemeli yapılmıştır.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

İnsan ölçeğinde az katlı bir konuttur. İslami anlayışta yapılmış hariciyesi esas yaşam alanından ayrı tutularak mahremiyet korunmuştur. Yapıda sokağa açılma isteği Avrupai etkiler ışığında uygulanmış olsa da zemin kattaki pencereler mahrem odalara açılmaz. Odalarda gusülhane mevcuttur. Binanın girişinde "Maşallah" yazısının istifli güzel bir hat örneği bulunmaktadır. Avlusu, ev halkının günlük hayatını geçirebileceği kadar geniştir.

Şekil 4.12b. Feride Uğurlu / Sinanlar Evi zemin kat planı

Şekil 4.12a. Feride Uğurlu / Sinanlar Evi birinci kat planı

4.13. Ziynet Candan Evi

Fotoğraf 4.13. Ziynet Candan Evi

Yapım Tarihi

20. Yy. ilk Çeyreği Ulusal Mimarlık Dönemi

Yapının Yeri

Şükran Mahallesi Gülçin Sokak No: 1 Meram/KONYA

Fotoğraf 4.13. Ziynet Candan Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Evin bodrum katı ve hariciyenin zemin katı yığma tekniğinde moloz taş, evin zemin ve birinci katı ile müştemilatın zemin kat duvarları kerpiç malzemedен örülmüştür.

Yapının Bugünkü Kullanımı

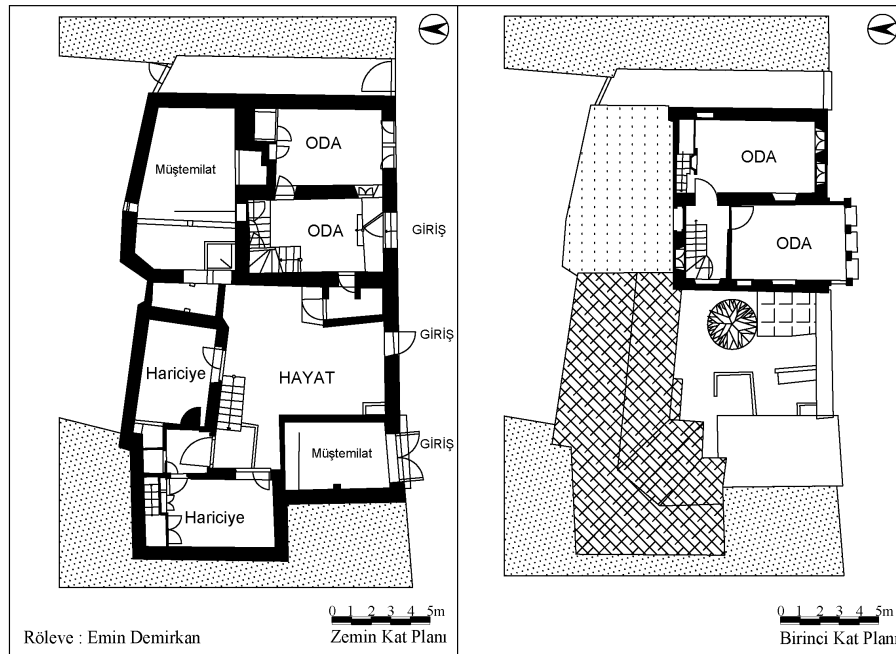
Hakim Evi Ek Bina

Yapının Genel Bilgileri

Sokak cephesinde üç kapı açıklığı vardır. Biri avluya, diğeri ise avluya sonradan ilave edilen günümüzde depo olarak kullanılan mekana açılan kapıdır. Konuta doğrudan girişi sağlayan üçüncü kapı çıkmanın altındadır. Mekanlar; avlunun etrafında sıralanmış olup, girişlerde avluya bakmaktadır. Hayat bölümünün duvarları, etrafındaki diğer mekanlar sayesinde sınırlanmıştır. Avluda mutfak ve hela bulunmaktadır. Konutta geleneksel tandır ve çarş ile karşılaşılmasıdır. Hayatın güney batı köşesindeki hariciye; iki oda bir mabeyin plan tipinde ve iki katlı düzenlenmiştir. Oda düzenlemesinde gömme dolap, yüklük, gusülhane, çiçeklik mevcuttur. Yüklüğün içerisindeki bir merdiven ile çatı katına çıkılmaktadır (Şekil 4.13. Zemin Kat Planı). Konutun dolap ve yüklük kapaklarında ahşap süslemelere rastlanmaktadır. Cephele oldukça sadedir. Konutun en gösterişli cephesi giriş cephesi olan doğu cephesidir. Geleneksel tek çıkma evden sokağa doğru yönelmiştir (Şekil 4.13. Birinci Kat Planı). Giriş cephesindeki pencereler diğer pencerelerden daha itinalı yapılmıştır. Zemin kattaki mekanların pencereleri diğer pencereler nazaran daha küçük tutulmuştur.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut avlu içinde tasarlanmış olduğundan mahremiyeti sağlayacak şekilde dışı kapalıdır. İnsan ölçeğinde az katlıdır. Temizlenme ihtiyacını gidermek için gusülhanesi vardır. Cephelede sade yapılmış olmasına rağmen evin içinde kısmen süslemeye yer verilmiştir. Evden ayrı olarak selamlık bölümü olan hariciye düzenlemesi vardır.

Şekil 4.13. Ziyet Candan Evi

4.14. Ömer Ziya Sarıgüzel Evi

Fotoğraf 4.14. Ömer Ziya Sarıgüzel Evi

Yapım Tarihi

20. Yy. ilk Yarısı Cumhuriyet Dönemi

Yapının Yeri

Şükran Mah. Gazezler Sokak No: 8 Meram/KONYA

Harita 4.14. Ömer Ziya Sarıgüzel Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Temel seviyesine kadar Sille taşı kullanılarak yığma, zemin kattan sonrasında hımış tekniğinde ahşap hatıllar arasına kerpiç ve tuğla doldurularak yapılmıştır. Sofa çıkması bağdadi tekniğinde yapılmıştır.

Yapının Bugünkü Kullanımı

Gazezler Kültür Konağı

4.15. Vaiz Mehmetoğlu Osman Evi

Fotoğraf 4.15. Vaiz Mehmetoğlu Osman Evi

Yapım Tarihi

20.Yy. ilk çeyreği Ulusal Mimarlık Dönemi

Yapının Yeri

Őukran Mahallesi Rehber Hürriyet Sk. No:8 Meram/KONYA

Harita 4.15. Vaiz Mehmetoğlu Osman Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Bodrum katta, moloz taş kullanılarak, Zemin katta kerpiç malzeme ve aŐŐap hatıllar birlikte kullanılarak yığma tekniğinde rlmŐtur. atı katı ise bağdadi tekniğinde, aŐŐap çıtalar, kıtıklı sıva, kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir.

Yapının Bugünkü Kullanımı

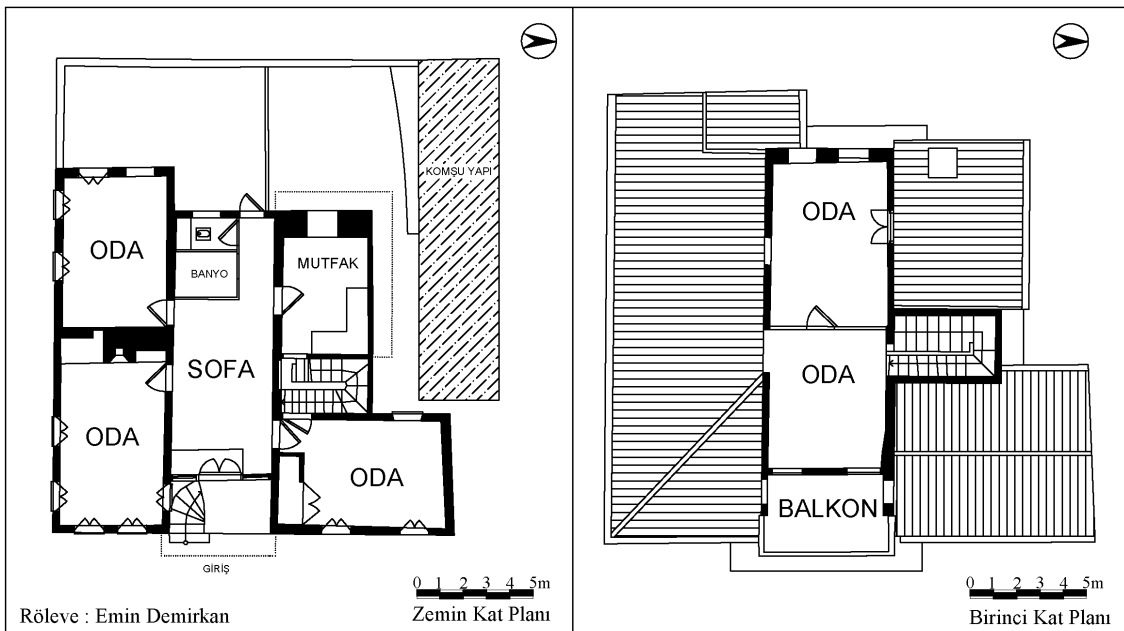
Harabe

Yapının Genel Bilgileri

Konut bodrum kat üzerine iki katlı olarak inşa edilmiş sokak cephesinden ve hayattan giriş verilmiştir. Zemin kat ana giriş doğu cepheden derin bir niş şeklinde içeri doğru çekilmiş düzende sağlanmıştır. Geleneksel küçük bir hayatı mevcuttur. Mutfak ve tuvalet değişimle konutun içine taşınmıştır (Şekil 4.15. Zemin Kat Planı). Batı yönde avlusu ve tandırı bulunmaktadır. Konutun geleneksel hariciyesi bulunmaz. İzbe bodrum katta çözülmüştür. Konutta çiçeklik, gömme dolap, gusülhane ve yüklük bulunur. Oldukça sade tasarlanan ahşap aksamı, çiçeklik bölümünde iki kademeli dikey silmeli profillerle hareketlilik sağlanmıştır. Yapıda iki çıkma vardır. Bunlar geleneksel oda çıkması ve değişimin temsilcisi cihannümadır (Şekil 4.15. Birinci Kat Planı). Yapıda oldukça sade süsleme anlayışı hakimdir. Cephede değişim ve Avrupa mimari etkileri görülmektedir. Düz ve zig zağlı köşe taşlarının bosajlı kullanımı, girişin içeri çekilmesi, saçaktaki üçgen alınlık vb. Avrupai öğeleri yansıtır.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut insan ölçeğinde az katlı yapılmıştır. Cepheleri sade yapılmış olmakla beraber cihannüma ile dışa açılma görülmektedir. Ancak zemin katta bulunan pencerelerin fevkani yapılması sokaktan içerinin görülmesine engel oluşturarak mahremiyet sağlamıştır. Geleneksel hariciyesi yoktur. Odalarda Temizlenme ihtiyacını gidermek için gusülhanesi vardır. Ev halkının günlük yaşamını geçirdiği hayat çok küçülmüştür.

Şekil 4.15. Vaiz Mehmetoğlu Osman Evi

4.16. Hakim Evi / Serficeli Osman Anadol Evi

Fotoğraf 4.16. Hakim Evi / Serficeli Osman Anadol Evi

Yapım Tarihi

20. Yy. İlk Çeyreği Neoklasik Dönem

Yapının Yeri

Şükran Mahallesi Gül Sokak No: 39 Meram/KONYA

Harita 4.16. Hakim Evi / Serficeli Osman Anadol Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Bodrum kat taşla yığma olarak, zemin kat dışta ahşap hatıllarla bağlanmış moloz taş duvarla örülmüştür. Birinci katta çıkmaların olduğu kısımlar ve iç duvarlarında tümüyle bağdadi tekniğinde yapılmıştır.

Yapının Bugünkü Kullanımı

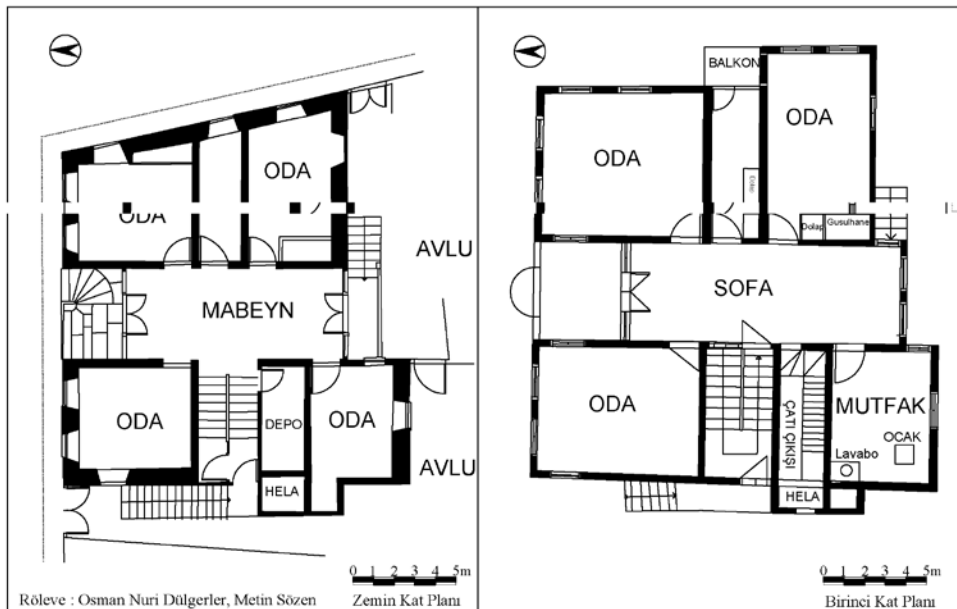
Hakim Evi / Restoran

Yapının Genel Bilgileri

Bodrum katın avludan iki girişi vardır. Bu katın zemin katla bağlantısı, içten iki kollu ahşap merdivenle sağlanır. Zemin kata üç girişle ulaşılır. İki avludan, diğeri direk sokağa açılan ana giriş açıklığıdır. Geleneksel küçük bir hayat bölümü vardır. Konutun hayatında mutfak, tandır, çarş ile karşılaşmaz. Geleneksel hariciyesi bulunmaz. Gelişmelere bağlı olarak şebeke suyu konutun içerisinde olup, kuyu ve tulumba görülmez. Bodrum katın bir bölümü zamanında ahır hizmeti görmüştür. Konutun içerisine değişimle tuvalet alınmıştır. Evde iki oda da, geleneksel şema içerisinde yüklük, gusülhane, aynalık, ağzıaçık ve gömme dolap bulunmaktadır. Diğer odaların içerisi boş bırakılmıştır (Şekil 4.16. Zemin Kat Planı). Aynalığın taç kısmında ve kenarlarında süsleme izlenmektedir. Cephesinde Avrupa mimarisinden esintiler yer almıştır. Kuzey cephe birinci katta tüm cephe boyunca çıkma yapar. Payandalarında küçük ahşap çitalarla ve topuzlarla süsleme yapılmıştır. Tavanların merkezinde ise, ahşap applike, çok kollu yıldız süslemesi görülmektedir.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut Avrupa etkisinde geçmiş örneklere göre çok katlı yapılmıştır. Temizlenme ihtiyacını gidermek için gusülhanesi vardır. Cepheleri sade yapılmış olmakla beraber cihannüma ile dışa açılma görülmektedir. Ancak zemin katta bulunan pencerelerin fevkani yapılması sokaktan içerinin görünmesine engel oluşturarak mahremiyet sağlamıştır. Geleneksel hariciyesi yoktur. Ev halkının günlük hayatını geçirdiği hayat çok küçülmüştür.

Şekil 4.16. Serficeli Osman Anadol Evi

4.17. Fahrettin Altay Paşa Evi

Fotoğraf 4.17. Fahrettin Altay Paşa Evi

Yapım Tarihi

20. Yy. ilk Çeyreği Ulusal Mimarlık Dönemi

Yapının Yeri

Hamidiye Mahallesi İnce Minare Sokak No: 2 Selçuklu/KONYA

Harita 4.17. Fahrettin Altay Paşa Evi konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Yapım sistemi, zemin kata kadar taş malzemedен yığma. Zemin kat ve Birinci katta kerpiç, ahşap hatıllarla beraber hımış tekniğinde kullanılmıştır. İçteki duvarlarda ve çıkmada bağdadi tekniği uygulanmıştır.

Yapının Bugünkü Kullanımı

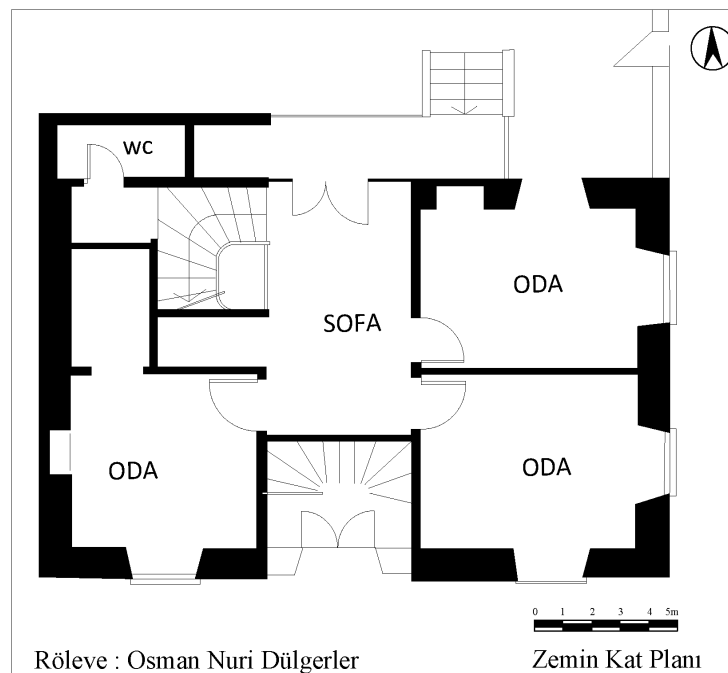
Kültür Sanat Merkezi ve Halı Tamir Atölyesi

Yapının Genel Bilgileri

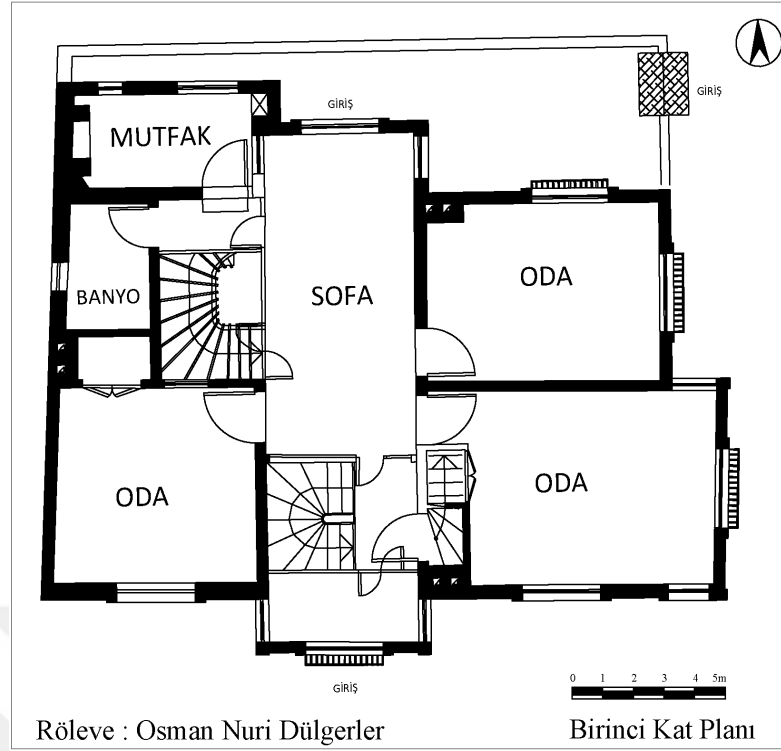
Yapım malzemesi ve tekniği geleneksel olan Konut, bodrum kat üzerine üç katlı planlanmıştır. Konutun iki sokağa cephesi vardır. Bu iki cephede iki ayrı giriş bulunmaktadır. Biri doğrudan sokağa açılan güneydeki ana giriş; diğeri ise konutun kuzeyindeki hayata açılan bahçe girişidir (Şekil 4.17a). Geleneksel hayatı oldukça küçüktür, içerisinde tandır, çarşaf, ahır vb. müştemilat bölümleri ve hariciyesi yoktur. Evin iç planlaması sade düzenlenmiş olup, mobilyalı kullanıma uygun tasarlanmıştır (Aygör, 2016). Çiçeklik, yüklük, ağzıaçık ile karşılaşılmaz. Ancak geleneksel gömme dolap bulunur. Yıkanmak için hamam tasarlanmış olup sonraki dönemde plana banyo ilave edilmiştir (Şekil 4.17b). Zemin katta tuvalet, birinci katta mutfağı vardır (Aygör, 2005). Konutun Dört adet çıkması vardır. Güney ve Kuzey cephedeki çıkmlar sofa çıkması, Doğu cephesindeki çıkmanın biri oda çıkması diğeri cihannümadır (Şekil 4.17c). Batı cephesi yanındaki binadan dolayı sağır kalmıştır.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

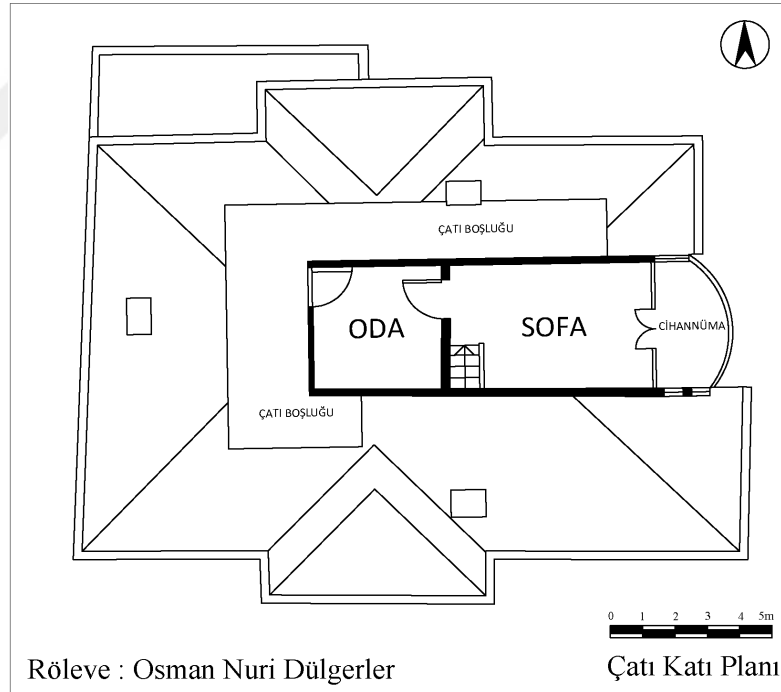
Konut çok katlı ve sade bir yapıya sahiptir. Hayatın küçülmesiyle bodrum kat ve çatı katı tasarlanmış ve kat yüksekliği artmıştır. Abdest almak ve temizlenmek için gerekli olan gusülhane yerine hamam tasarlanmıştır. Zemin kat pencereleri mahremiyete uygun olacak şekilde fevkanidir. Fakat konut cihannüması ve yapılan çıkmlar ile sokağa açılmaktadır. Cepheleri sade olmakla birlikte cephelerde püskürtme sıva ve pencere etraflarında bulunan taklit taş, söve, lento ve kilit taşı uygulaması ile süslemeler yapılmıştır (Aygör, 2005; 2016).

Şekil 4.17a. Fahrettin Altay Paşa Evi zemin kat planı

Şekil 4.17b. Fahrettin Altay Paşa Evi birinci kat planı

Şekil 4.17c. Fahrettin Altay Paşa Evi çatı katı planı

4.18. Köprübaşı Karakolu

Fotoğraf 4.18. Köprübaşı Karakolu

Yapım Tarihi

20. Yy. ilk Çeyreği Ulusal Mimarlık Dönemi

Yapının Yeri

Nakiboğlu Mahallesi. Köprübaşı Cd. No:57 Karatay/KONYA

Harita 4.18. Köprübaşı Karakolu konumu

Yapım Tekniği Ve Malzemesi

Yapım sistemi, zemin kata kadar taş malzemeden yığma. Birinci katta kerpiç, ahşap hatıllarla beraber hımış tekniğinde kullanılmıştır. İçteki duvarlarda ve çıkmada bağdadi tekniği uygulanmıştır.

Yapının Bugünkü Kullanımı

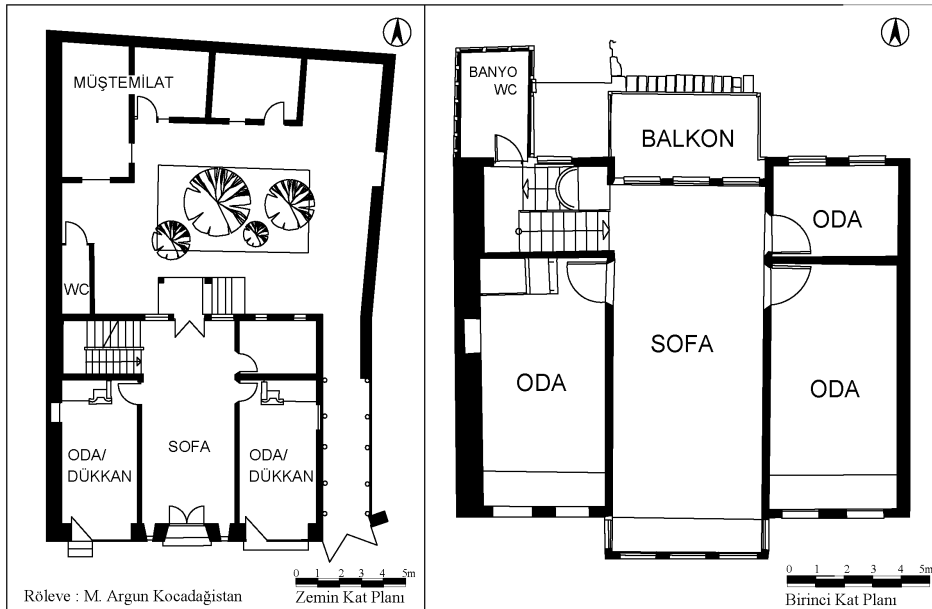
Karatay Köprübaşı Zabıta Karakolu

Yapının Genel Bilgileri

Konut bodrum katla birlikte üç katlıdır. İki girişi vardır. Biri doğrudan sokağa açılan, yuvarlak kemerli bir niş içerisinde yer alan güneydeki ana giriş; diğeri ise hayata açılan ikinci giriş. Evin geleneksel hayatında, müştemilat bölümleri vardır. Tuvalet, hem hayatta hem de sonradan ilave birinci katta banyonun yanında yer alır. Tandır çarş ve ahır günümüzde yoktur. Geleneksel hariciye görülmez. İzbe bodrum katta planlanmıştır. Üst kat merdiven sahanlığında, ahşap malzemedен, korkulukları süslemeli, çıkma tarzında testilik bulunur. Bunun hemen yanında, mermer bir çeşme ve kurnası vardır. Odalar geleneksel şemada planlanmıştır. Kapı açılınca ağzıaçıklıkla karşılaşılır, hemen yanında çiçeklik, yüklük ve gusülhane bulunur. Gömme dolap ve çiçekliklerdeki süslemeler göze çarpar. Odalarda sedirli oturma düzeni bulunmaktadır. İki adet çıkması vardır. Biri ana girişte sofa çıkması, diğeri kuzeyde balkon çıkmasıdır. Sokak cephesinde yer alan çıkma tek yönlü, üç cepheli ve bağdadi tekniğinde yapılmış bir sofa çıkmasıdır (Şekil.4.17. Birinci Kat Planı). Sofa çıkması saçağında ahşap oyma püsküllerle dantela tarzı yapılan süsleme cepheye ayrı bir estetik katar. Özellikle sofa tavanındaki göbekler ve köşeliklerde ki bitkisel süslemeler dikkat çekicidir.

Yapının Mimarisinde İslami Bulgular

Konut az katlı ve sade bir yapıya sahiptir. Geleneksel hariciyesi yoktur. Zemin kat pencereleri mahremiyete uygun olmayacak şekilde alçak yapılmıştır. Ancak içeride geleneksel şemaya uygun düzenlemeyle oda kapısı açıldığında içerinin görülmesini engelleyecek şekilde ağzıaçıklıkla karşılaşılır. Odaların içlerinde abdest almak ve temizlenmek için gerekli olan gusülhaneler mevcuttur.

Şekil 4.18. Köprübaşı Karakolu

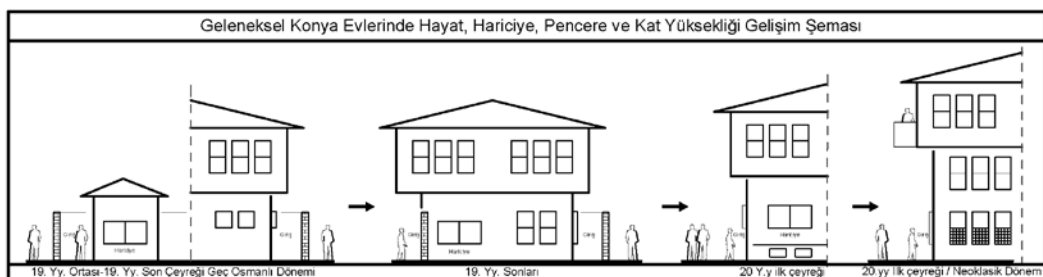
5. SONUÇ

5.1. Değerlendirmeler

Yapılan çalışmalar sonucunda meskenin, insan için sadece içinde barınılan bir yer olmaktan ziyade aynı zamanda onu besleyen, büyüten ve diğer insanlarla ilişkilerini belirleyerek var eden bir bütünlüğün değer merkezini oluşturduğu görülmüştür. Toplumların kültürü, zihniyeti ve yaşayış biçimi, meskenlerin oluşturduğu psikolojik ve sosyal çevre ile şekillenmektedir (Arslan, 2012). Evler bizim dünya köşemiz, ilk evrenimizdir (Bachelard, 1996). Dolayısıyla aslında mesken inşası, bir medeniyet inşasıdır. Bu nedenlerden ötürü her dönem yapı stokunun büyük bir kısmını oluşturan, eğitimin ve kişiliğin ilk adımlarının atıldığı konutların oluşumu medeniyetlerde ayrı bir öneme sahiptir.

Özellikle İslam medeniyetlerinde tevazu ve mahremiyet gibi değerlerin toplum hayatında ve mimaride diğer medeniyetlerden daha etkin bir rol oynadığı görülmektedir. Yüzyıllar boyunca İslam mimarisinde konut anlayışı bu etmenlerin etkisinde olgunlaşmış gelişmiştir. Din-kültür etkileşimi ile oluşan konut mimarisi kendine has bir yaşantı ve konut anlayışı meydana getirmiştir. Bu konut anlayışı Anadolu'nun kültürüyle birlikte harmanlanarak geleneksel Türk evini oluşturmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde yer alan İslam kültürü ve ilkelerinin, üçüncü bölümde bahsedilen geleneksel Türk evi üzerindeki yansımaları, dördüncü bölümde çalışmaya temel olan Konya konut örnekleri üzerinden irdelenmiştir. Yapılan irdellemeler sonucunda kronolojik sırayla düzenlenmiş Konya evlerinin karşılaştırma tabloları oluşturulmuştur. Karşılaştırma tabloları dördüncü bölümde örnek olarak seçilen 19.yy.–20.yy. Konya ev örnekleri ele alınmıştır. Karşılaştırma tablolarında Konya evlerinin cephe görünüşleri, kat planları ve mekan kurgusu ele alınarak konutlardaki farklılıklar ve benzerlikler ortaya konulmuş, mahremiyet ve tevazu değerlerinin konut oluşumundaki etkisi dönemselsel bir aralıkta gösterilmeye çalışılmıştır (Şekil 5.1).

Şekil 5.1. Konya evlerinin gelişim şeması

KARŞILAŞTIRMA TABLOSU 1

Yapının Adı	Muharremoğulları Evi	Yavuşşarlar Evi	Zehra Ertosun evi	Hasip Dede Evi	Koyunoğlu Müzesi	Nakıboğlu Evi
Tarifi	19. Yy. Orası	19. Yy. Orası	19. Yy. Son Çeyreği	19. Yy. Son Çeyreği	19. Yy. Sonları	19. Yy. Sonları
Yapının Fotoğrafı						
Zemin Kat Planı						
1. Kat Planı						
Oda Girişinde Niş						
Kat Adetli	2	2	2	2	2	2
Sofa	●	●	●	●	●	●
Harcıve	●	●	●	●	○	●
Güsuhanne	●	●	●	●	●	●
Aynalık / Çiçeklik	●	●	●	●	●	●
Giriş Sadece Hayattan	○	○	○	○	○	○
Giriş Hayat ve Sokaktan	○	○	○	○	○	○
Giriş Sadece Sokaktan	○	○	○	○	○	○
Zemin Katı Sadece Açılan Malzem	○	○	○	○	○	○
Açılan Malzem	○	○	○	○	○	○
Oda Penceresi	○	○	○	○	○	○
Kapalı	○	○	○	○	○	○
Solukta Açılan Çıfma	○	○	○	○	○	○
Açık	○	○	○	○	○	○
Oda Çıkması	○	○	○	○	○	○

Tablo 5.1. Konya Evleri Karşılaştırma Tablosu 1

KARŞILAŞTIRMA TABLOSU 3

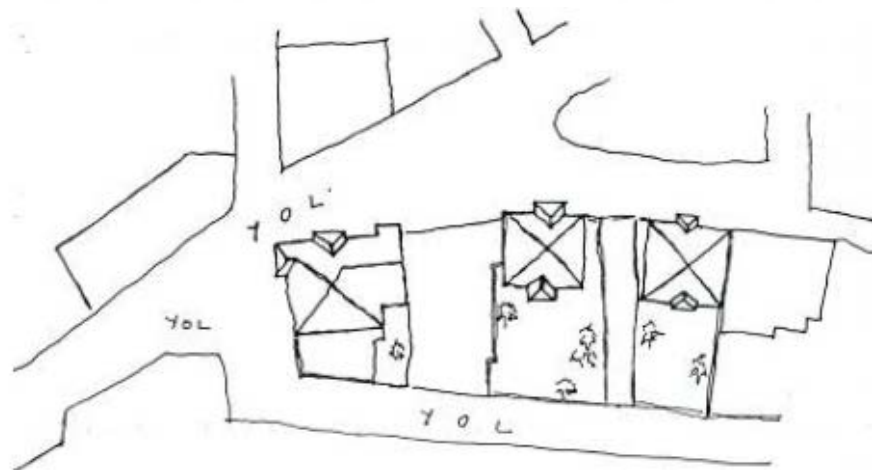
Yapının Adı	Ömer Ziya Sarıgüzel Evi	Ziynet Candan Evi	Serifceli Osman Anadol / Hakim Evi	Vaiz Mehmetalioğlu Osman Evi	Fahrettin Altay Paşa Evi	Köprübaşı Karakolu
Tarihi	20. Yy. İlk Çeyreği	20. Yy. İlk Çeyreği	20. Yy. İlk Çeyreği Neoklasik Dönem	20. Yy. İlk Çeyreği Neoklasik Dönem	20. Yy. İlk Çeyreği Neoklasik Dönem	20. Yy. İlk Çeyreği Neoklasik Dönem
Yapının Fotoğrafı						
Zemin Kat Planı						
1. Kat Planı						
Oda Girişinde Niş						
Kat Adedi	Bodrum + 2	Bodrum + 2	Bodrum + 3	Bodrum + 2	Bodrum + 3	Bodrum + 2
Sofa	☒	☒	☒	☒	☒	☒
Harcınye	☐	☒	☐	☐	☐	☐
Gusülhane	☐	☒	☒	☐	☐	☐
Ayrıntık / Çiçeklik	☒	☒	☒	☒	☐	☒
Giriş Sadece Hayattan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Giriş Hayat ve Sokaktan	☒	☒	☒	☒	☒	☒
Giriş Sadece Sokaktan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zemin Katı Solağal	☒	☒	☒	☒	☒	☐
Avluların Malzemeleri	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oda Penceresi	☒	☐	☐	☐	☐	☒
Sokakla Açılan Çıkmaya	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sofa Çıkması	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Çıkmaya	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Açık	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tablo 5.3. Konya Evleri Karşılaştırma Tablosu 3

5.2. Bulgular

Geleneksel Konya evlerinin yerleşim bölgeleri incelendiğinde, evlerin yapıldığı dönemde ki şehrin odak noktalarının etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Günümüzde şehrin ve yaşantının odak noktasını oluşturan alışveriş merkezleri vb. önemli binaların etrafında yoğunlaşan konut yapılarının, geçmişte de o dönem için odak noktası olarak görülen cami, türbe vb. önemli tarihi yapıların etrafında kümelenildiği görülmektedir (Dönmez, 1997; Baran, 2007).

Çünkü İslami konut anlayışında camiye yakınlık istenilen bir özelliktir (Canan, 1988; Özdoğan, 2016). Özellikle Konya bölgesinde Türbe ve cami gibi yapıların toplumda hissedilen öneminden dolayı çevrelerinde ki özellikli konut yoğunluğu ve oluşan mahalle dokusu bu yapıların günümüze kadar ulaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca yerleşim bölgesi seçiminin bir alt kümesi olan konutun, yapı alanı içindeki konumlanmasında da konut sahiplerinin belirli bir irade içinde oldukları görülmektedir. Konya’da yapılan konutlarda konut sahiplerinin komşularının haklarını gözeterek şekilde evlerini bir bahçeyle ve bahçe duvarıyla komşu evlerden ayırdığı Tablo 1,2 ve 3’de ki örneklerde görülmektedir (Şekil 5.2).

Şekil 5.2. Geleneksel Konya evi komşu bina ilişkisi (plan) (Tozoğlu, 1995)

Kullanıcıların sahip olduğu değerlerin konutun bulunduğu yerleşim alanının seçimine olan etkisi, konutun tasarımında ve oluşumunda da benzer şekillerde kendini göstermektedir (Baran, 2007). Özellikle tarihi Konya evlerinde mahremiyet ve tevazu değerleri mimari düzenlemelerde çeşitli şekillerde öne çıkarılmıştır.

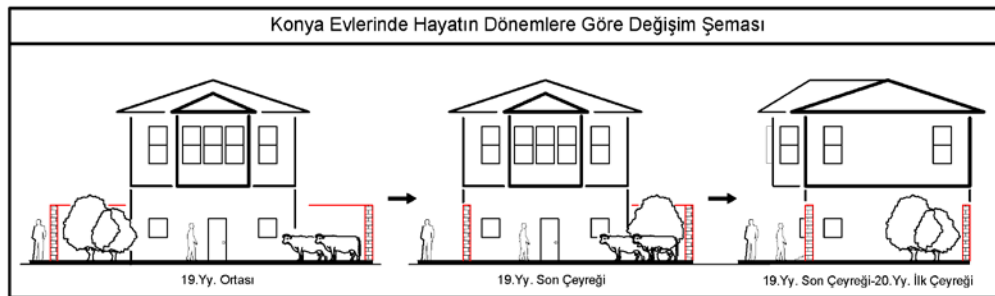
5.2.1. Mahremiyet İlkesi

Mahremiyet; Konya evlerinin mimari şekillenişinde önemli bir yer tutmaktadır. Konya halkı mahremiyete önem vermiş ve oluşturdukları mimariye bu duygularını yansıtmışlardır. Tablo 1.'de verilen Muharremoğlu, Yavruşarlar evi gibi 19. yy. ilk yarısında tarihlenen örneklerde bulunan geniş bahçeler, sokak ve komşu konutlar arasında Konya evlerine bir mahremiyet alanı sağlandığı görülmektedir (Şekil 5.2).

19. yy.'dan 20. yy.'a kadar geçen sürede hayat ve içinde bulunan müştemilat kısımları, gerek kültürel etkiler, gerekse teknik gelişmelerden etkilenerek zaman içinde değişmiştir. Dışa açılma arzusu gibi Avrupalı etkenlerden dolayı konutun sokak cephesine yaklaşmasıyla geleneksel avlu ögesinin süreç içinde küçüldüğü ve hatta bazı geleneksel öğelerin konut düzenlemesinden çıkartılarak ortadan kalktığı Tablo 3'de verilen Vaiz Mehmetlioğlu Osman Evi, Hakim evi gibi 20. yy. ilk çeyreği örneklerinde görülmektedir.

Özellikle şebeke suyunun konutlara girmesiyle birlikte Kuyu suyu ile kullanılan tulumba ve havuz gibi yapı elemanları tamamen ortadan kalkmış lavabo, tuvalet, mutfak (tandır) gibi geleneksel konutta hayat içinde bulunan müştemilat kısımları zamanla konutun asıl yaşam alanı olan ana kütleinin içine dahil edilmiştir.

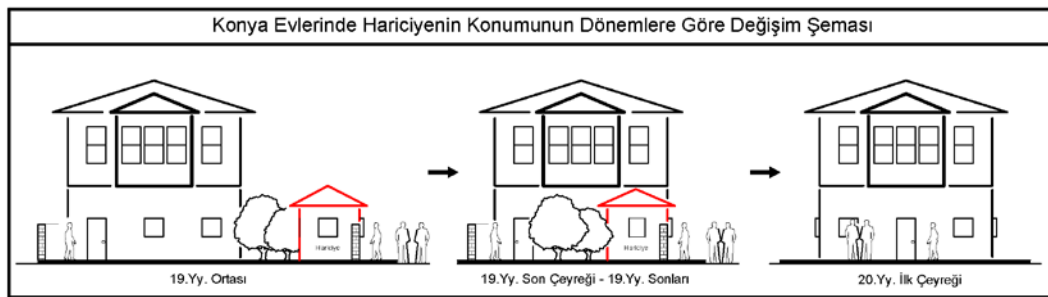
Geleneksel avlu öğelerinin birer birer binanın içine alınması veya ortadan kalkmasıyla Konya bölgesinde "hayat" olarak adlandırılan konut bahçesi küçülmüş ve evler birbirlerine yakınlaşmıştır. Tablo 1'de ve Tablo 2'de verilen 19. yy konutlarda ki geniş bahçelerin, konutlar ve sokak arasında oluşturduğu mahremiyet alanının Tablo 3'de görülen 20. yy. ilk çeyreği konutlarında daraldığı görülmektedir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3. Konya evlerinde hayatın genişliğinin dönemlere göre değişim şeması

Ayrıca hayatın küçülmesine paralel olarak müştemilat kısımlarının evin içine dahil edilmesi sonucunda Şekil 5.6'da ifade edildiği gibi konutların kat adetlerinin arttığı Tablo 1, 2 ve 3 incelendiğinde görülmektedir.

Geleneksel hayattan, konut planlamasının içine alınan bir diğer geleneksel öğede hariciyelerdir. Tablo 1’de yer alan Yavruşarlar, Hasip Dede Evi gibi 19. yy. ilk örneklerinde hariciye mekanı, bahçede konuttan ayrı ve kendine ait bağımsız bir girişi olacak şekilde konumlandırılmıştır. Zamanla toplumdaki mahremiyet algısının değişmesiyle birlikte hariciye mekanı Tablo 2’deki Burhazade ve Feride Uğurlu Evi vb. 19. yy. sonları ve 20. yy. başlarındaki örneklerin planlarında görüldüğü gibi ilk başlarda girişleri ve bahçeleri ayrı olacak şekilde konut içinde çözümlenmiştir (Şekil 5.3). Daha sonra ki dönemlerde Tablo 3’deki Vaiz Mehmetlioğlu Osman ve Hakim Evi gibi 20. yy. örneklerinin planlarında hariciye tamamen ortadan kaldırılarak konut içinde oda olarak devşirilmiştir (Şekil 5.4). Bu durum 19. yy.’dan 20. yy. konutlarına doğru geçen süreçte toplumdaki haremlik ve selamlık anlayışındaki mahremiyet değişiminin uygulamada görülen bir örneğidir. Ayrıca bahçe planlamasından koparılarak iç mekan tanzimine eklenen hariciye kısımları bahçelerin küçülmesinde de pay sahibi olmuştur.

Şekil 5.4. Konya evlerinde hariciyenin konumunun dönemlere göre değişimi

Benzer bir mahremiyet algısı değişimi, gelişen ve dönüşen Konya evlerinin Cephe düzenlemelerinde görülmektedir. 19. yy. içinde Konya konut dokusu geleneksel niteliğini korumaktadır. Ancak Şekil 5.5’de ifade edildiği gibi cephelerde 19. yy. sonları Geç Osmanlı döneminden itibaren değişimler görülmektedir (Aygör, 2005).

Gittikçe sıkılaştan şehir artık geniş bahçe ve avlulara imkan tanımayınca kadınların günlük yaşamını devam ettirebilmesi ve dinlenmesi için yapılan çıkmalar konut planlamasında önemli bir yer almıştır (Evren, 1959). Konya evlerinin sokak cephelerine yönelmesinin de etkisiyle birlikte, üst kat mekan tanziminde gönye ve sofa çıkması gibi yapı öğeleri oluşturulmuştur. Bu yapı öğeleri ve üzerlerindeki pencereler konutları sokağa açılmıştır. Yüksek duvarlardan dışarıya fırlayan, sokaklara ve meydanlara taşan, karşı komşusuna sarılacak kadar sokulan çıkmalar ile birlikte (Evren, 1959), cephelerde sokağa açılma eylemi 20. yy. ilk çeyreği yapılan balkon ve cihannümalarla doruk noktasına ulaşmıştır. Cihannüma, genellikle konutun tepe noktasında yer alan, dört yönden görünümüne açılmış oda anlamına gelir (Aygör, 2005).

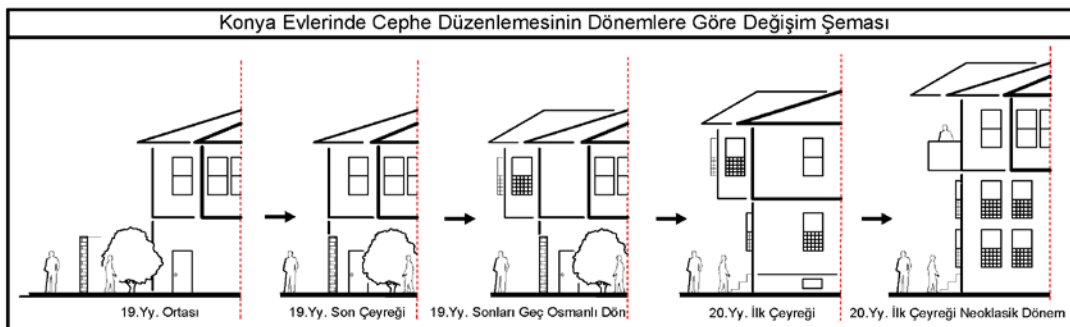

Tablo 1 ve 2’de gördüğümüz 19. yy. evlerinde dışarıya karşı kapalı olarak planlanan konutların Tablo 3’de yer alan 20. yy. konutlarına gelindiğinde her yönden dışarıdan seyredilebilecek bir planlanmayla yapılmış olması toplumun mahremiyet anlayışındaki değişimin konut mimarisine yansımalarının bir göstergesi niteliğindedir.

Özellikle mahremiyeti sağlamada ciddi öneme sahip olan cephe açıklıklarının; erken dönem Konya evlerinin sokak cephelerinde tasarlanmadığı Tablo 1’de ki Muharremoğlu , Hasip Dede ve Zehra Ertosun Evi gibi örneklerde görülmektedir. Tablo 2’de yer alan Sema ve Musiki Derneği, KADEM ve İlim Yayma Cemiyeti gibi ilerleyen dönem yapılarında pencerelerin öncelikle üst katlarda, daha sonra sokağa yönelme arzusunun artmasıyla Tablo 3’de görülen Hakim evi ve Köprübaşı Karakolu gibi 20. yy. ilk çeyreği yapılarında zemin katlarda tasarlandığı görülmektedir (Şekil 5.5).

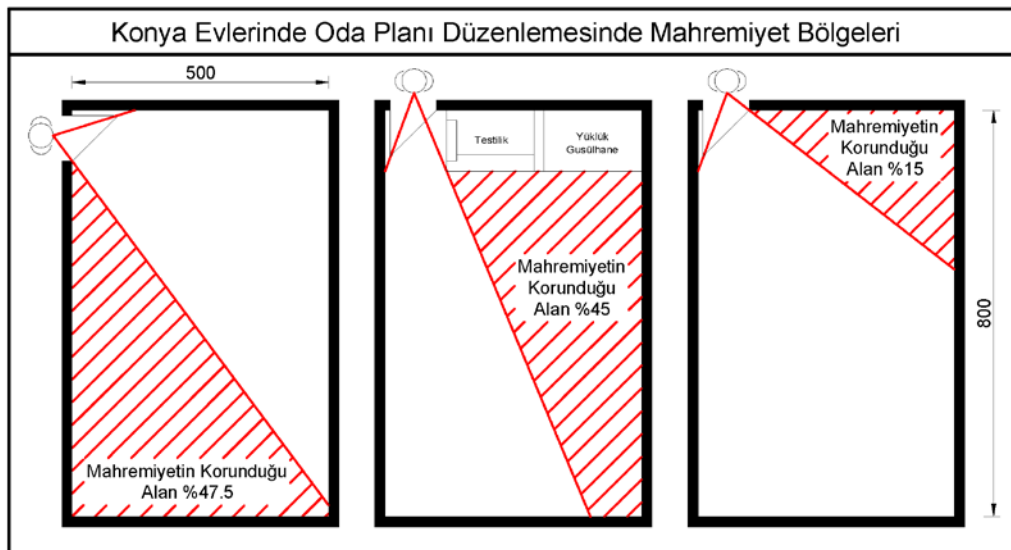
Zemin katlara açılan ilk pencere örnekleri Tablo 2 ve 3.’deki Ömer ziya Sarıgüzel, Vaiz Mehmetlioğlu Osman ve Hakim Evi örneklerindeki gibi fevkani pencere olarak düzenlenmiştir (Şekil 5.5). Bu pencerelerin fevkani olması mahremiyeti belirli ölçüde koruyan pratik bir mimari düzenleme olmaktadır. Sokaktan bakıldığında insan boyunu aşan yükseklikte başlayan pencereler iç mekanları sokaktan gizlemektedir. Ancak Tablo 3’deki Köprübaşı Karakolu gibi 20. yy.’ın ortalarına doğru yapılan konut planlarında sokak cephesinden konutun odalarının içinin görülmesine izin verebilecek düzeyde alçak pencereler kullanılmaya başlamıştır.

Geleneksel sofa ve oda çıkmalarının dışında Tablo 3’de görülen Vaiz Mehmetlioğlu Osman ve Hakim Evi gibi 20. yy. ilk çeyreğinde ki konutlarda batılılaşma etkisi altında değişimin bir parçası olan balkon yapılmaya başlanmıştır (Şekil 5.5). İlk örneklerde balkon avluya bakan bir çıkma olarak düzenlenirken daha sonraki örneklerde balkon sokağa yönelmiş cihannüma isimli çıkmaya dönüşmüştür. Sokağa açılan seyir terasları toplumda değişen mahremiyet algısının bir diğer göstergesidir.

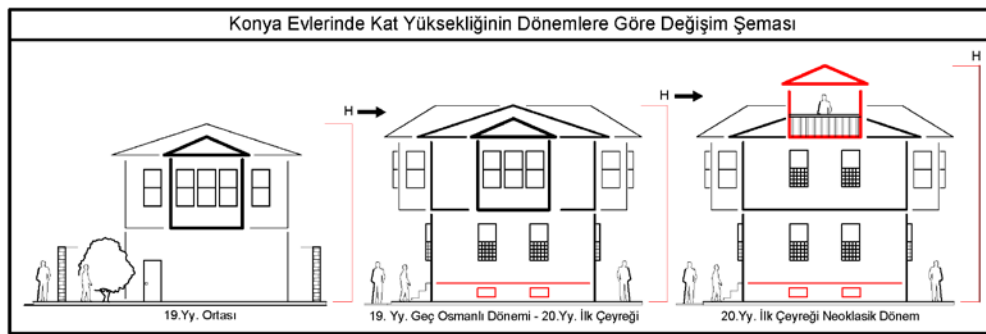
Şekil 5.5. Konya evlerinin dönemlere göre cephe gelişimi

Dönemsel olarak dış cephede gördüğümüz değişimler, yapılan incelemeler sonucunda iç mekan tanziminde de görülmektedir. Tablo 1’de ki 19. yy yapılarında var olan gusülhane, aynalık, çiçeklik ve sofa gibi geleneksel iç mekan öğeleri, zaman içinde bazı değişikliklere uğrasa da özelliklerini kaybetmeden Tablo 3’de yer verdiğimiz 20. Yy. dönemine kadar ki evlerde görülmektedir. Ancak toplumdaki mahremiyet algısının ve teknik imkanların değişmesiyle birlikte 19. yy. sonlarından itibaren evlerde tandır iç mekana alınarak mutfığa dönüşmüş, lavabo ve tuvalet gibi ıslak hacimler ev içerisinde kurgulanmıştır. Ayrıca 20. yy. evlerinde gusülhanelerin yanı sıra banyo yapımı da ortaya çıkmıştır. Toplu kullanıma hitap eden ve şahsi kullanıma ait gusülhanelerin yerini almaya başlayan banyolar, ev içi mahremiyet algısına farklı bir boyut kazandırmıştır. Tablo 1,2 ve 3 de incelenen evlerin oda düzenlemelerinde kapının açılış yönüne testilik konumlandırılmış olduğu görülmektedir. Bu sayede sofadan oda içinin görünümü kısıtlanmış ve bir mahremiyet alanı oluşturulmuştur. Uğur Yılmaz (2015b)’in editörlüğünü yaptığı “Osmanlı’dan Günümüze Cinsiyet, Mahremiyet ve Mekan Çalıştay Tebliğ Ve Müzakereleri” sempozyumunun soru cevap kısmında Uğur Tanyeli “Bildiğimiz bütün Osmanlı odalarında odanın içini çoğu zaman görürüz. Ender örnekler odanın içini doğrudan doğruya görülmesini engeller.” Sözlerinin aksine Tablo 1,2 ve 3’de de görüleceği gibi, incelediğimiz Konya evlerinin çoğunluğunda yüklük arkasına yapılan testilik ve nişlerle odanın içinin görülmesi engellenmiştir. Kapı açılışında niş ve testilik planlanmayan odalarda, kapı girişi odaların uzun kenarlarının köşelerinde düzenlenerek oda içinin görünür kısmı azaltılmaya çalışılmıştır. Bu düzenleme ile kapının açıldığı yere bağlı olarak ortalama 3 kat daha fazla alanın mahrem alanın sağlandığı görülmektedir.

5.2.2 Tevazu

Konya evlerinin oluşumunda mahremiyetin etkisi olduğu kadar tevazu anlayışının da etkili olduğu yapılan çalışmalarda görülmüştür. Tablo 1,2, ve 3’de ele alınan Konya evleri, her ne kadar süreç içinde yükseklikleri artmış olsa da, insan ölçeğinde ve az katlı olarak tasarlanmıştır. İslamiyet gösterişçi bir tutumu hoş karşılamadığından çok katlı yapılar toplum tarafından 19. yy. ve 20. yy. Anadolu toplumunda tercih edilmemiştir (Azezli, 2009). 19. yy. ilk dönem Konya evleri tek veya iki katlı yapılırken ev halkının yaşamını geçirdiği bahçenin yavaş yavaş küçülmesi ve dış mekan öğelerinin bahçeden iç mekana alınmasıyla birlikte Tablo 2. ve Tablo 3.’de görüldüğü gibi 19. yy. sonlarına doğru bodrum katları ortaya çıkmıştır. Bodrum katın ışık alabilmesi için konuta yüksek giriş yapılarak konut yüksekliği bir nebze artırılmıştır (Şekil 5.7). Süreç içinde mekan ihtiyaçlarından ziyade gösteriş ve zenginlik göstergesi olarak 20. yy. ilk çeyreğinden itibaren mekan sayıları artmış ve çatı katları yapılmaya başlanmıştır. Çatı katının da eklenmesiyle kat adeti artan konut yapısının yükseldiği görülmektedir (Şekil 5.7). Bu durum insan ölçeğinde yapılan 19. yy. Konya evlerinin giderek ölçeğini yitiren bir düzenlemeye doğru dönüşümünün başlangıcını oluşturmaktadır.

Şekil 5.7. Konya evlerinin dönemlere göre kat yüksekliği gelişimi

Kat yüksekliği artmasına rağmen taşıyıcı elemanlar değişmemiştir. Konya merkezinde bulunan geleneksel konutlarda yapı malzemesi olarak bölgenin doğal malzemeleri kerpiç ve ahşap yoğun olarak tercih edilmiştir. Özellikle kerpiç ve ahşap Konya'nın geleneksel yapı malzemeleridir (Aygör, 2005). Ahşap malzeme, taş ve kerpiç duvarlarda bağlayıcı hatıl olarak, bağdadi sistemlerde ise ana taşıyıcılar ve çitalar biçiminde sıva tutucu olarak kullanılmıştır. Taş, genellikle bodrum duvarlarında ve zeminden 50-60 cm yükseğe kadar yapılan subasman yapımında kullanılmıştır.

Ancak burada göze çarpan husus, konut sahiplerinin konutlarını inşa ederken yapının büyük bir kısmında taş malzeme kullanma olanakları varken ağırlıklı kerpiç kullanmış olmalarıdır. Özellikle Konya’da belli kesimlerde yaşayan Ermeni ve Rum asıllı Gayr-i Müslimlerin konutlarının büyük bir bölümü taş malzemeyle yapılmışken (Sözen ve Dülgerler, 1979), Konya merkezde yapılan Müslüman konutlarının ağırlıklı kerpiç malzemeyle inşa edildiği görülmektedir. Bu durum Müslüman konut sahiplerinin fani ve geçici olan bir inşa işinin bilincinde olduklarının göstergesi niteliğindedir.

Kerpiç ve Ahşap malzeme Müslüman halk tarafından dünyanın faniliği düşüncesinin simgesi haline getirilmiştir. Tarihi evlerin kapılarına “Mülk Allah’ındır” , “Mal ve Mülk Yalan” levhaları asılmıştır. Türk hayat felsefesine göre konut geçici bir konaklama mekanıdır ve asıl mekan öte dünyadır. Bu sebeple anıtsal, kalıcı taş yapıların bu dünya için hiçbir değeri yoktur (Karpuz, 2001).

Konya halkının sahip olduğu bu fanilik anlayışı konut mimarisinde ki süslemelerde de kendini göstermektedir. Tablo 1,2 ve 3’de ki Geleneksel tarzda inşa edilen Konya evleri incelendiği zaman, cephe düzenlemelerinin oldukça sade olduğu göze çarpar (Aygör, 2005). Tablo 1,2 ve 3 ki Konya ev örneklerinde cephelerdeki estetik kaygı genel anlamda gönye oda çıkması, sofa çıkması vb. yapı öğeleri ile sağlandığı görülmektedir. Konya evlerinde, yapıya estetik bir değer kazandıran çıkmalar ayırım yapılmaksızın tüm cephelerde uygulanmıştır. Ancak bezeme öğelerinin ön cephe çıkmalarında ağırlık kazandığı izlenmektedir (Aygör, 2005).

Çıkmalarla hareketlilik kazanan cepheler, sade ama estetik ve işlevsel etkilerle oluşmuş ve yapının bütünsel kompozisyonunu tamamlamıştır. Cephelerde ki bu sade anlayış sayesinde mekan kalitesi yüksek, kütle oranları ve yapı estetiği bağlamında çok nitelikli yapılar ortaya konulmuştur. Türk toplumunun batılılaşma etkileri altında bir asır geçirmiş olmasına rağmen, Tablo 1,2 ve 3’de ele aldığımız Konya evlerinin cephelerinde dışa karşı mütevazı tutumunun 20. yy. sonlarına kadar devam ettiği görülmektedir. Ayrıca Konya evlerinde tuvalet yönlerine bakıldığında; Tablo 1,2 ve 3’de bulunan Muharremoğlu, Hasip Dede, Askon, Nakiboğlu, Feride Uğurlu, Ömer Ziya Sarıgüzel evi vb. örneklerde edep gereği tuvaletlerin doğu batı eksenine göre, arkası kible yönünde olmayacak şekilde konumlandırıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak 19. ve 20. yy. Konya evlerinde yapılan analizler ve bulgular neticesinde, Konya konut mimarisinde; mekan kurgusundan cephe düzenine, süslemeden malzeme seçimine kadar mahremiyet ve tevazu duygularının toplum hayatında etkili olduğu ve mimari yön vererek etkili rol oynadığı görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Abu-Lughod, J. L., 1978, Preserving the Living Heritage of Islamic Cities. Toward an Architecture in the Spirit of İslam. Holod, R. France, *The Aga Khan Award for Architecture*: 61-75.
- Akçe, F., 2006, Osmanlıda Kültürel Hayat, *İstanbul, Işık Yayınları*, p.
- Aksoylu, S., 2017, Transformation of the Urban Patterns of Istanbul Under the Effect of the Modernization During the Ottoman Period, In: Islamic Heritage Architecture, Eds: Brebbia, C. A. ve Boquera, A. M., *WIT Press*, p. 21.
- Akşeker, S., 2012a, Mutlu Ev "Evinizi Kurarken Kur'an'ın Öğütlediği 9 Prensi", *İstanbul, Hayy Kitap* p. 17,21,22,26,30,45.
- Akşeker, S., 2012b, Şehirler Ahlakımızın Aynasıdır *Mimar ve Mühendis*, 65, 114.
- Akşeker, S., 2015, İslam, Şehir Ve Mimari, *Yeni Söz Gazetesi*.
- Akyüz, H., 2014, Çevre Dostu Bir Elçi: Hz. Muhammed. *Çevre ve Ahlak Sempozyum Bildiri Metinleri*. Karaçoşkun, M. D. Gaziantep, Gaziantep Üniversitesi Basımevi: 48.
- Al-Hathloul, S. A., 1975, Tradition, continuity, and change in the physical environment : the Arab-Muslim city, *Harvard University*, U.S.A, 3-16,105-129.
- Alexander, C., 1979, The Timeless Way of Building, *New York, Oxford University Press*, p. 253.
- angelshomehotel.com, 2017, Topkapı Sarayı, <http://angelshomehotel.com/tr/angels-home-hotel-topkapi-palace/>:
- Arat, Y., 2011, Geleneksel Türk Evi İç Mekan Donatılarının Antropometrik Verilere Dayalı Analizi; Konya Evleri, *T.C. Selçuk Üniversitesi*, Konya, 102.
- Ardalan, N., 1983, On Mosque Architecture, *Architecture and Community building in the islamic world today*, 55-58.
- Arslan, M. E., 2012, Türkiye'deki geleneksel konut tipoloji ve bileşenlerinin sürekliliği *Beykent Üniversitesi*, İstanbul, 2,19.
- Asar, O. S., 2009, El -Buhârî'nin El-Edebü'l-Müfred Adlı Eserinde Yer Alan Mevkûf Hadisler, *T.C Çukurova Üniversitesi*, Adana, 19-25.

- Ateş, M., 2008, Geleneksel Türk Konutlarının Plan Kurgusu ve Karakteristik Özelliklerinin İrdelenmesi, Restorasyon ile Birlikte Yeni İşlev Verilen İstanbul Konaklarının İncelenmesi, *Haliç Üniversitesi*, İstanbul, 17.
- Aygör, E., 2005, 20. Yüzyıl ilk Yarısı Konya Evlerinde Cephe ve Demir Parmaklıklar, *T.C. Selçuk Üniversitesi*, Konya, 114-118.
- Aygör, E., 2016, 19. Yüzyıl Sonu ve 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi Ve Değişimi, *Selçuk Üniversitesi*, Konya, 40,104,105,150,196,211,258,293.
- Ayhan, S., 1984, Mimarlık kavramları ve tasarım süreci, *Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları*, İzmir, p.
- Ayvazoğlu, B., 1996, Geleneğin Direnişi, *Ötüken Yayınları*, İstanbul, p. 338-339.
- Azezli, S. G. B., 2009 19.Yy'da Osmanli Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi, *İstanbul Kültür Üniversitesi İstanbul*, 9,11,80.
- Bachelard, G., 1996, Mekanın Poetikası, *Kesit Yayıncılık*, p. 32.
- Bammat, N., 2015, İslam'da Mekan Anlayışı, *Mimar ve Mühendis*, 85, 68-75.
- Baran, H., 2007, Ailelerin Konut Satın Alma Tutum ve Davranışları Üzerinde Bir Araştırma, *Ankara Üniversitesi*, Ankara, 7-8.
- Bektaş, C., 2007, Türk Evi "Turkish House", *Bileşim Yayınevi*, İstanbul, p. 30-46.
- Bergen, L., 2014, Medeniyet - Müslüman Toplumsallığın İnşası, *Ankara, Mgv Yayınları*, p.
- Berk, C., 1951, Konya evleri, *İstanbul, İstanbul Matbaacılık T. A. O.*, p. 200.
- Bertram, C., 2002, Türk Tahayyülünde Osmanlı Evi: Günlük Hayatın Anıtlaştırılması. Türkler. Texas Üniversitesi Orta Doğu Çalışmaları Merkezi / A.B.D. , *Yeni Türkiye Yayınları*. 11: 848-885.
- Bilmen, Ö. N., 1996, Kur'anı Kerimin Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri, In, Eds, *Nesa Basın Yayın Organizasyon Tic. A.Ş.* : İstanbul, p. 1334,1335.
- Bizbirlik, A., 2007, Manisa Müzesindeki XVIII. ve XIX. Yüzyıla Ait Osmanlı Mezar Kitabeleri Üzerine Değerlendirmeler, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 26 (41), 16.
- Botton, A. d., 2017, Mutluluğun Mimarisi, *Sel Yayıncılık*, İstanbul, p.

- Buhari, M. İ. İ. e., 2013, Sahih-i Buhari Tercemesi, *Ötüken Yayınları*, İstanbul, p. 101.
- Burckhardt, T., 1992, Fez, city of Islam, *Cambridge, UK, Islamic Texts Society*, p.
- Burckhardt, T., Nasr, S. H. ve Michon, J.-L., 2009, Art of Islam : language and meaning, *Bloomington, Ind., World Wisdom*, p. 205,207,208.
- Burkut, E. B., 2014, Osmanlı Türk Evi Mekan Kurgusunu Modern Konut Mimarisinde Okumak. (wright, corbusier, eldem ve cansever'in konutları), *Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi*, İstanbul, 21.
- Canan, İ., 1988, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, *Akçağ Yayınları*, İstanbul, p. 44,91.
- Canan, İ., 2014, Hz.Peygamber'in Sünnetinde Terbiye, *Işık Yayınları*, p.
- Canan, İ., 2016, Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte. *Akçağ Yayınevi*, İstanbul. 2: 75.
- Cansever, T. ve Kuban, D., 1986, Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri: 11-12 haziran 1984, Atatürk Kültür Merkezi, p.
- Cansever, T., 1996, İslam Mimarisi Üzerine Düşüneler, 7,132
- Cansever, T., 1997, İslam'da Şehir ve Mimari, *İz Yayıncılık*, Topkapı, İstanbul, p. 101.
- Cansever, T., 1999, Osmanlı Evi. Osmalı. *Yeni Türkiye Yayınları*, Ankara: 440-448.
- Cansever, T., 2002, Türk Evi'nin Mimarisi, *Yeni Türkiye Yayınları*, Ankara, p. 313-320.
- Cansever, T., 2010a, Sonsuz Mekanın Peşinde : Selçuk ve Osmanlı Sanatında Sütun Başlıkları, 3, *Klasik Yayınları*, Vefa, İstanbul, p.
- Cansever, T., 2010b, Osmanlı Şehri 16, *Timaş Yayınları*, İstanbul, p. 103.105,106.
- castle-hotel.ie, Casino at Marino Dublin, <http://www.castle-hotel.ie/en/dublin-guide:>
- Corbusier, L., 2009, Şark Seyahati - İstanbul 1911, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul, p. 72,111,112.
- Çamür, K. C., 2002, Belediye İmar İşleri El Kitabı, *İmaj Ankara*, Ankara, p. 1.
- Çelik, Z., 1986, The Remarking of İstanbul : Potrait of an Ottoman city in the Nineteenth Century, *University of California Press*, U.S.A, p. 51.
- Çelikan, S., 2013, Uhuvvet Kavrami Bağlamında Toplumsal Hak Ve Görevlerle İlgili Hadisler *T.C Çukurova Üniversitesi*, Adana, 96.

- Davud, İ. E., 2011, Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, *Şamil Yayınevi*, İstanbul, p. 464.
- Davud, İ. E., 2012, Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi, *Şamil Yayınevi*, İstanbul, p. 577-578.
- Demirci, M., 2016, İslam Şehirlerinde Mahremiyetin Mekana Yansımaları. Geçmişten günümüze şehir ve kadın. Köse, O. Canik Belediyesi kültür yayınları, Samsun 1: 455-466.
- Diyanet, 2011, Kur'an-ı Kerim Meâli, *Yenigün Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti*, Ankara p. 517.
- Diyanet, 2013a, Hadislerle İslam 3. Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar, P. D. Y. Ü., Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal, Prof. Dr. Bünyamin Erul, Doç. Dr. Huriye Martı, Dr. Mahmut Demir. Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara. 3: 151.
- Diyanet, 2013b, Hadislerle İslam 5. Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar, Ünal, P. D. İ. H., Prof. Dr. Yavuz Ünal, Erul, P. D. B., Doç. Dr. Huriye Martı ve Demir, D. M. Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara. 5: 359,360.
- Diyanet, 2013c, Hadislerle İslam 4. Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar, Ünal, P. D. İ. H., Prof. Dr. Yavuz Ünal, Erul, P. D. B., Doç. Dr. Huriye Martı ve Demir, D. M. Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara. 4: 90.
- Dönmez, M., 1997, Eskişehir'de ailelerin konut değiştirmelerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi, *Ankara Üniversitesi*, Ankara, 76.
- Eldem, S. H., 1954, Türk Evi Plan Tipleri, *Pulhan matbaası*, İstanbul, p. 11,16.
- Eldem, S. H., 1986, Türk evi : Osmanlı dönemi / Turkish houses : Ottoman period I I, 2, *Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş.*, İstanbul, p. 3,15,16.
- Erkan, N. E., 2012, Ebniye Nizamnamelerinden Şehir Planlama Teorisine Uzanan Yol: İstanbul'da Şehir Planlama, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 21 (4), 1-14.
- Evren, M., 1959, Türk Evinde Çıkma, *İstanbul Teknik Üniversitesi*, İstanbul Fakülteler Matbaası, 5.
- expedia.com.au, Versay Sarayı, <https://www.expedia.com.au/things-to-do/palace-of-versailles-trianon-full-day-tour-with-lunch.a171378.activity-details:>
- Fathy, H., 1980a, Towards an Architecture in the Spirit of Islam. *The Aga Khan Award for Architecture*. Philadelphia: s. 12-13; 56-57.

- Fathy, H., 1980b, *Architecture as Symbol and Self-Identity. Aga Khan Award for Architecture*. Philadelphia: s. 71-72;82-83. .
- Filibe, S., 1989, Geleneksel Türk Evinde Merdiven ve Bağlandığı Alanlar, *Mimar Sinan Üniversitesi*, İstanbul, 8.
- flickr.com, Safranbolu Evleri,
<https://www.flickr.com/photos/23031470@N05/2529110222/>: [15.04.2017].
- forbes.com, Cam Ev, <https://www.forbes.com/pictures/efel45egke/glass-home-by-santambrogio-milano-italy/#739bdd682b0d>: [15.04.2017].
- furnitureteams.com, Johnson House,
<http://www.furnitureteams.com/acdedaef2f09f9b8.html>:
- Gençer, N., 1995, Akşehir Eski Evleri, *Dizayn Ofset*, Ankara, p. 6.
- Gökçe, P., 1984, Türk Evinde Mimari Elemanlar ve Kuruluş, 33-38.
- Gökçen, H., 2015, Aşk Yanmaktır Yakmak Değil Mevlana'dan Deyişler, *Liber kitap* İstanbul, p. 56.
- Grabar, O., 1986, *Architecture as Art, Architecture Education in Islamic World*, Spain, 33-37.
- Gülleç, Y. G., 1990, Geleneksel Türkevi ve Dünya Konut Mimarisinin Pencere Boşlukları, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi*, İstanbul, 24.
- Gümüş, H. ve Koçak, F., 2010, Konya il Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat varlıkları Envanteri. *Bahçivanlar Basım Sanayi A.Ş*, Konya: 537-772.
- Günay, R., 1998, Tradition of the Turkish House and Safranbolu Houses, *Istanbul, Yapı-Endüstri Merkezi*, p. 59.
- Gündoğdu, D. R., Ovalıoğlu, İ., Önal, E. F. ve Ekici, C., 2011, Osmanlı Mimarisi "Usul-i Mi'mari-i Osmani-istanbul 1873", *Çamlıca Basım Yayın*, İstanbul, p. 25.
- Hacıbaloğlu, M., 1989, Geleneksel Türk Evi ve Çağımıza Ulaşamamasının Nedenleri, *Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası*, Ankara, p. 9.
- Harman, Ö. F., 2003, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi, *Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi Genel Müdürlüğü*, İstanbul, p. 346,347.
- Hasol, D., 2017, 20. Yüzyıl Türkiye Mimarlığı, *Yapı Endüstri Merkezi*, İstanbul, p. 27.

- Hatır, M. E., 2014, Konya İli, Karatay İlçesi'nde Bulunan, Geleneksel Üç Evin Restorasyon Önerisi, *Gazi Üniversitesi*, Ankara, 88.
- Kahraman, B., 1997, Geleneksel Türk Odasında Ahşap Mimari Elemanlar, *Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul*, 5.
- Kandehlevi, M. Y., 2008, Hayatu's-Sahabe In, Eds, *Işık Yayınları*: İzmir, p. 174.
- Karatani, K., 2014, Metafor Olarak Mimari, *Metis Yayıncılık*, istanbul, p.
- Karpuz, H., 1979, Erzurum Evlerinin Türk İslam Mimarisindeki Yeri, *Atatürk Üniversitesi*, Erzurum, 11,12.
- Karpuz, H., 1984, Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri, *Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Başbakanlık basımevi*, Ankara, p. 11.
- Karpuz, H., 2001, The Use of Timber Material in the Houses of Erzurum and Konya, In: *Wooden Culture " Wooden Houses of Anatolia"*, Eds: Özköse, A., *Özkan Matbaacılık*: Ankara, p. 113,114.
- Karpuz, H., 2009, Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya 42 Cilt I, *Atatürk Kültür , Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara, p. 740-760.
- Khan, H. U., 1980, Meaning in Tradition: Today An Approach to Architectural Criticism *The Aga Khan Award for Architecture*, Singapur, p. 53-64.
- Kırca, C., 1988, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi, *Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi Genel Müdürlüğü*, Üsküdar, İstanbul, p. 333,334.
- Korkmaz, M., 2013, Paylaşım Dergisi, Zamanın Kapı Önü Bekçileri:Tokmaklar 46.
- Kuşcu, A. C., 2006, Sürdürülebilir Mimarlık Bağlamında Geleneksel Konya Evi Üzerine Bir İnceleme, *Yıldız Teknik Üniversitesi*, İstanbul, 71,113,115.
- Kutub, S., 1993, Fizilali'l-Kur'an, *Emir yayınevi*, İstanbul, p. 327.
- Kutub, S., 2012, Fizilalil Kuran, *Birleşik Yayıncılık*, p. 1730.
- Küçükerman, Ö., 1973, Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekan Organizasyonu Açısından Odalar, *Türkiye Turing Ve Otomobil Kurumu*, İstanbul, p. 157.
- Küçükerman, Ö., 1978, Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları*, İstanbul, p. 33.

- Küçükerman, Ö. ve Güner, Ş., 1995, Anadolu Mirasında Türk Evleri, *T.C. Kültür Bakanlığı yayınları*, İstanbul, p. 90,123-131,174,175,209.
- Küçükerman, Ö., 2007, Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, *Turing Yayınları* İstanbul, p. 33.
- Macaulay, D., 2010, Cami, *Kaknüs Yayınları*, İstanbul, p. 4.
- Mardin, Ş., 1998, Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu, *İletişim Yayınları*, İstanbul, p. 95-123.
- memleket.com.tr, Konya Evleri, <http://www.memleket.com.tr/eski-konya-fotograflari-1315g.htm>: [15.04.2017].
- Metin Sözen , C. E., 1992, Anadolu'da Ev ve İnsan, *Emlak Bankası Yayınları*, İstanbul, p. 75.
- Mevdudi, E. I.-A. I., 2005, Tefhimu'l Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tevsiri, *İnsan Yayınları*, İstanbul, p. 183.
- Muhammed, A. I.-H. a. İ., Halef, İ., Al-Ma`Ruf, Al-Kabisi, Al-Fakih ve Al-Kayrawanli, 1966, İslamda Öğretmen ve Öğrenci Meselelerine Dair Geniş Risale, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları LXVIII*, 31.
- Mülayim, S., 2005, Mimari. Diyanet Ansiklopedisi. Ankara, *Türkiye Diyanet Vakfı*. 30: 91-95.
- Nasr, S. H., 1987, Islamic Art and Spirituality, *Albany, State University of New York Press*, p.
- Nevevî, İ., 2001, Riyâzü's-Sâlihîn: Peygamberimizden Hayat Ölçüleri, *Erkam Yayınları*, İstanbul, p. 517.
- O'Meara, S., 2014, Mekan ve Müslüman Şehir Hayatı-Fes labirentinin Sınırlarında, *Açılım Kitap*, İstanbul, p. 111.
- Oral, M., 2007, Çağdaş Cami Tasarımında Mimarın Yaşadığı Güçlükler *Mimarlar*, 1, 9.
- Osmanlıoğlu, M., 2014, Camilerin Yapımı Üzerine Düşünceler - 1, *Mimar ve Mühendis Dergisi*, 75, 25.
- Özalp, N. A., 2003, Said Halim Paşa Bütün Eserleri, 1, *Anka Yayınları*, İstanbul, p.
- Özdoğan, H., 2016, Türkiye'nin Konut Politikası ve Kentsel Dönüşüm Araştırma Raporu -10-, *Köklü değişim yayıncılık*, Ankara, p. 60,67.

- Özlüdil, B., 2004, Çağdaş mimarlık söylemlerinde İslami düşünce, *Yıldız Teknik Üniversitesi*, İstanbul, 2,82.
- Öztürk, M., 2006a, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi. Üsküdar, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi Genel Müdürlüğü. 32: 185,186.
- Öztürk, T., 2006b, Çocuklarda Saldırganlık, *K.K.T.C Yakın Dogu Üniversitesi*, Lefkoşa, 95.
- Pamuk, F. ve Şengül, E., 2014, İslam Anlayışının Geleneksel Türk Konut Mimarisinin Oluşumuna Etkileri *3rd International Conference On Language And Literature "Turkish in Europa"* Tirana/Albania, 168-188.
- Pollan, M., 2015, Bana Ait Bir Yer, *İstanbul, Sinek Sekiz Yayınevi*, p. 16,25,46,93,94,101,202.
- Pusmas, D., 1995, İslam'da Komşuluk İlişkileri, *Diyanet Aylık Dergisi*, 52, 23.
- reddit.com, Babil Kulesi,
https://www.reddit.com/r/stormtroopersinphotos/comments/3oy09g/pieter_bruegel_the_elder_the_tower_of_babel/: [15.04].
- Sözen, M. ve Dülgerler, O. N., 1979, Konya Evlerinden Örnekler, *ODTÜ Mimarlık Dergisi*, 5 (1), 79-101.
- Şafak, A., 1980, Urbanism and Family Residence in Islamic Law, *Ekistics-the Problems and Science of Human Settlements*, 47 (280), 14 , 21-25.
- TDV, 1996, Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık*, Ankara, p. 592.
- TDV, 2004, Kuran-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, Ankara, p. 4,265,.
- Tirmizi, 2011, Sünen-i Tirmizi *Konya Kitapçılık*, Konya, p. 284.
- Tozoğlu, D., 1995, Konya'da Mimari Özelliği Olan Bazı Geleneksel Evlere Yeni Fonksiyon Verilmesi Üzerine Bir Deneme, *Selçuk Üniversitesi*, Konya, 306.
- Tökel, D. A., 2009, *Türk Edebiyatı Dergisi*, Kafiri Bina da Ne ki: Divan Şiirini Calvino'yla Anlamak 67-72.
- tr3d.com, Farnsworth Evi, ABD <http://www.tr3d.com/galeri/proje/1tca/>:
- Trigg, D., 2012, The memory of place : a phenomenology of the uncanny, *Ohio University Press*, Athens, p. 2.

- Tuluk, Ö. İ., 2010, Erken 20. Yüzyıl Çorum Evlerinde Banyo Teknolojisi, *Metu journal of the faculty of architecture*, vol.27, 61-82.
- Uçar, Ö., 2013, Çocukların Yaşanılan Yer ve Buna Bağlı Olarak Mekan Algısının İncelenmesi (Yüksek Konut Yapıları Örneği), *Dokuz Eylül Üniversitesi*, İzmir, 39.
- Ulusoy, M., 1992, 19. Yy. Konya Ev Mimarisine Avrupa Mimarisinin Etkileri, *Selçuk Üniversitesi*, Konya, 67-146.
- Ulusoy, M., 2007, Geleneksel Konya Evleri Ve Avrupa Etkisi, *Konya, Memleket İletişim A.Ş.*, p. 8,18,71.
- Ulutaş, Ş., 2006, Kur'ân-I Kerim'de Anlatılan Helâk Olmuş Kavimlerin Ortak Özellikleri, *Ankara Üniversitesi*, Ankara, 20-165.
- Usal, A., 2006, Selimiye Camii, *Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı*, 5.
- Varol, A., 1995, Kur'an Meali, *Ozan Yayıncılık*, İstanbul, p. 490.
- Watanabe, T., 1993, Atlantis'in Peşinde, *Arradamento Dekorasyon*, 7-8, 93-101.
- wowturkey.com, <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=32504>: [15.04.2017].
- Yazır, E. M. H., 2010, Kur'an-ı Kerim Meali, *Haktan Yayın Dağıtım*, Konya, p. 3588,359,517.
- Yılmaz, A., 2015a, *Mimar ve Mühendis*, Üslup 63.
- Yılmaz, B., 2015b, Soru-Cevap Kısmı. Osmanlı'dan Günümüze Cinsiyet, Mahremiyet ve Mekan Çalıştay Tebliğ Ve Müzakereleri. Yılmaz, B. Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 114.
- Yılmaz, Ö., 2013, Zaman ve Mekânı Aşan Söylemleriyle Yunus Emre'de İnsan Anlayışı, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 Özel Sayı, 159.
- Yüksel, E., 2013, Mesaj Kuran Çevirisi, *İstanbul*, Ozan Yayıncılık Ltd., p. 209,309.
- Yürekli, H., 1975, The Development and Testing of a Method for Recording The Characteristics of The "Türk Evi" By External Survey, *Manchester Üniversitesi*, Manchester.
- Yürekli, H. ve Yürekli, F., 2005, Türk Evi Gözlemler-Yorumlar "The Turkish House A Concise Re-Evalutaion", *Yem Yayınevi*, İstanbul, p. 5,48.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Mustafa Alper Dönmez
Uyruğu : T.C
Doğum Yeri ve Tarihi : Konya
Telefon : +905071691377
Faks :
e-mail : m.alper.d@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Üniversite	: Selçuk Üniversitesi	2011
Yüksek Lisans	: Selçuk Üniversitesi	2017
Doktora	:	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2012-2013	ENKA İnşaat ve Sanayi A.Ş.	Mimar
2013-2015	Erciyes Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2015-	Selçuk Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

YABANCI DİLLER

İngilizce (Advance)
 İspanyolca (Elemental)

YAYINLAR

The Analysis of Anatolian House in Islamic Religion, Dubai, UAE 2017 , Business Economic, Social Science & Humanities (BESSH),Volume 413 Issue 25